

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Україна
Національний науково-дослідний інститут праці та соціального захисту,
Румунія
Вроцлавський економічний університет,
Польща
Вроцлавський науково-технічний університет,
Польща
Дубницький технологічний інститут,
Словаччина
Школа прикладних наук Кешана Юсуфа Чапраза, Тракійський університет,
Туреччина

Збірник тез доповідей

V Міжнародної науково-практичної конференції

«РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ»

15-16 травня 2025 р.
м. Тернопіль

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025. 147 с.

ISBN 978-617-7875-96-2

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Сучасні управлінські процеси у контексті соціально-економічних та просторових змін
2. Проблеми підвищення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в сучасних умовах господарювання
3. Сучасний стан та перспективи розвитку системи оподаткування в умовах інституційних змін національної економіки

За достовірність поданих до друку матеріалів відповідальність несуть автори.

©Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

Баник Соломія	7
SEO та цифровий маркетинг	
Бурліцька Оксана	9
Омнікальність у ритейлі: трансформація споживацького досвіду в умовах цифрової економіки	
Волинець Ольга	11
Нові економічні індикатори успішності: esg, соціальний капітал, індекс щастя	
Гарматюк Оксана, Горохівський Андрій	13
Використання новітніх інформаційних технологій у сфері надання стоматологічних послуг	
Гарматюк Оксана, Дишкант Юрій	15
Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни	
Голда Надія, Оксентюк Богдана	17
Маркетингове моделювання у практичному застосуванні	
Горин Руслан, Зяйлик Марія	19
Оптимізація логістичної інфраструктури в умовах війни	
Гумен Юрій, Краузе Ольга	22
Особливості невербального передавання інформації під час ділової взаємодії	
Коваль Сергій, Мельник Лілія	24
Управління кар'єрою в умовах цифрової трансформації: фактори впливу	
Краузе Ольга, Гумен Юрій	27
Траєкторія України у боротьбі з корупцією	
Кундеус Олександр, Зарудна Наталія	29
Стратегічне управління запасами підприємства	
Ландяк Тарас, Мельник Лілія	32
Екологічна експертиза як інструмент оцінювання антропогенного впливу діяльності господарюючих суб'єктів на довкілля	
Луциків Іванна	34
Екологічний менеджмент як інструмент реалізації корпоративної соціальної відповідальності в умовах сталого розвитку	
Пашкевич Аліна	36
Маркетплейси як інструмент розвитку малого бізнесу в Україні	
Підкова Ірина	38
Інфляція та зміни у купівельній спроможності населення України під час війни	
Піняк Ірина, Шпилик Світлана	40
Рівень освіти як індикатор добробуту суспільства	
Рогатинська Юлія	42
Вплив війни на економічну структуру України: виклики і перспективи відновлення	
Рубченко Ангеліна	44
Цифрові кочівники як новий фактор впливу на розвиток соціально-економічних систем у постіндустріальному геоekonomічному середовищі	
Самець Катерина	46
Вплив штучного інтелекту на ринок праці	

Сарняк Аліна, Білоус Ольга	48
Аналіз рівня заробітної плати та цін на продукти у різних країнах	
Славуца Олександр	51
Роль страхування для захисту і стабільної роботи бізнесу в складних економічних умовах	
Тимошів Максим, Зяйлик Марія	53
Цифрова трансформація бізнесу в контексті євроінтеграційних процесів	
Федорук Анна	55
Аналіз впливу робочого часу	
Федчик Христина	57
Безпека особистих даних в електронній комерції	
Федюк Людмила	59
Методи захисту підприємств від інфляційних процесів	
Шоломейчук Сергій	61
Роль інформаційно-комунікаційних активів у забезпеченні ефективної маркетингової діяльності	

СЕКЦІЯ

«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Атаманчук Катерина	63
Звіт про фінансові результати: призначення, методика та техніка складання	
Бандура Оксана	66
Організація внутрішнього контролю в системі управління підприємством	
Баник Соломія	68
Роль економічного контролю в забезпеченні фінансової стабільності підприємства	
Вацко Аліна	70
Організація та етапи проведення економічного аналізу	
Гавдида Христина	72
Економічний контроль: шлях до прозорості та боротьби з корупцією	
Гарасимюк Юлія, Білоус Ольга	74
Стратегічний економічний аналіз, як інструмент системи управління економічним суб'єктом	
Гарасимюк Юлія, Синькевич Надія	76
Економічний аналіз у системі бізнес-планування діяльності організації	
Дем'янчик Назарій, Синькевич Надія	78
Використання блокчейн-технологій для проведення фінансового аналізу підприємств	
Дорош Олена	80
Поняття, види, форми та облік заробітної плати	
Дручок Тетяна	82
Фінансовий облік будівництва: види та способи	
Капустяк Роман, Ковальчук Ігор	84
Діджиталізація фінансового обліку підприємств: виклики та перспективи	
Козаченко Дарина	86
Фінансовий аудит як механізм економічного контролю	
Королюк Тетяна	88
Цифрова трансформація первинних документів: нові виклики та інноваційні рішення для бухгалтерського обліку	
Країнова Тетяна	90

Фінансовий облік запасів та їх оцінка	
Литвинська Юліанна	93
Теоретичні аспекти проведення аудиту обліку оплати праці	
Наджога Іванна	95
Аналіз фінансової стійкості підприємства як основа для прийняття управлінських рішень	
Носко Тетяна, Синькевич Надія	97
Фінансова стійкість підприємства в умовах воєнного часу: аналіз, виклики та стратегії адаптації	
Пашкевич Аліна	100
Роль економічного контролю в забезпеченні фінансової безпеки	
Перекитко Олександр	102
Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів	
Петришин Анастасія	104
Оцінювання впливу інфляції на фінансовий стан підприємств	
Поліщук Єлизавета	106
Облік доходів і видатків в бюджетній сфері	
Рацька Яна	110
Фінансовий облік необоротних активів в обліковій системі підприємства	
Савченко Аліна	112
Завдання та основні категорії економічного аналізу на підприємстві	
Сваричевська Діана	114
Проблеми підвищення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в сучасних умовах господарювання	
Синькевич Надія	116
Економічний аналіз структурних змін виробництва в сучасних умовах (на прикладі пивоварної промисловості)	
Сушинський Віталій, Співак Сергій	119
Аудит як інструмент забезпечення ефективності діяльності торговельного підприємства	
Трухоновець Богдана	121
Звіт про рух грошових коштів: економічний зміст, вимоги та порядок складання	
Федчик Христина	123
Консалтингові компанії та їх роль у розвитку підприємств	
Цвігун Денис	125
Аналіз виробництва та реалізації продукції	
Шаюк Микола, Дерейчук Олексій	128
Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: виклики, особливості та перспективи	
Штокайло Олександр, Теслюк Денис	130
Впровадження звітності зі сталого розвитку в систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств в Україні: виклики та перспективи	
Яцков Руслан	132
Теоретичні аспекти функціонування фінансового обліку на підприємстві в Тернополі	

СЕКЦІЯ

«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Бандура Оксана	134
Податок на додану вартість як економічна категорія	
Баник Соломія	137
Облік податку на прибуток	
Гавдида Христина	139
Сутність податкового обліку та шляхи його оптимізації	
Гудз Юлія	142
Облік податкового боргу, його погашення та списання	
Козаченко Дарія	144
Облік податку з доходів фізичних осіб	
Пашкевич Аліна	146
Податкове планування як інструмент зменшення податкового навантаження	

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

УДК 339.138

Баник Соломія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

SEO ТА ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ

Banyk Solomiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

SEO AND DIGITAL MARKETING

SEO та цифровий маркетинг є фундаментальними елементами сучасного бізнесу, що визначають ефективність просування компаній у цифровому середовищі. Пошукова оптимізація (SEO) спрямована на покращення видимості веб-сайтів у пошукових системах, що безпосередньо впливає на органічний трафік та конверсію. Основними факторами SEO є правильний підбір ключових слів, оптимізація структури сайту, швидкість завантаження сторінок та адаптація для мобільних пристроїв. Контент-маркетинг відіграє важливу роль у SEO, оскільки якісний та релевантний контент сприяє залученню користувачів та покращенню позицій у пошуковій видачі.

Лінкбілдинг є важливим аспектом SEO, оскільки отримання якісних зворотних посилань підвищує авторитетність сайту. Технічний SEO включає правильну структуру URL, налаштування XML-карти сайту та використання hreflang-тегів для мультифункціонального контенту. Локальне SEO допомагає підприємствам займати вищі позиції у місцевому пошуку завдяки оптимізації Google My Business та використанню картографічних сервісів. Аналітика є важливим інструментом у SEO, оскільки дозволяє оцінювати ефективність пошукової оптимізації за допомогою таких платформ, як Google Search Console, Google Analytics та Ahrefs. Водночас цифрова реклама, включаючи контекстні оголошення в Google Ads, ретаргетинг та PPC-кампанії, допомагає швидко залучати нових клієнтів та збільшувати конверсію.

Соціальні мережі відіграють важливу роль у цифровому маркетингу, оскільки активність у Facebook, Instagram, TikTok та LinkedIn сприяє зростанню впізнаваності бренду та залученню аудиторії. Використання інфлюенсер-маркетингу та таргетованої реклами дозволяє ефективно взаємодіяти з потенційними клієнтами.

Сучасні тенденції у SEO та цифровому маркетингу включають використання штучного інтелекту, автоматизацію аналізу даних, голосовий пошук та алгоритми машинного навчання, що значно підвищують ефективність маркетингових стратегій. Додатково, важливим аспектом є персоналізація контенту та маркетингових кампаній. Використання штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання дозволяє аналізувати поведінку користувачів та пропонувати їм релевантний контент. Також варто враховувати вплив відеомаркетингу на SEO. Відеоконтент стає все більш популярним, а платформи, такі як YouTube, TikTok та Instagram Reels, активно використовуються для залучення аудиторії. Таким чином, комплексний підхід до SEO та цифрового маркетингу дозволяє бізнесу ефективно адаптуватися до змін у цифровому середовищі, підвищувати видимість у пошуку, залучати нових клієнтів та забезпечувати довгострокову конкурентоспроможність.

Окрім основних аспектів SEO та цифрового маркетингу, важливо враховувати вплив штучного інтелекту та автоматизації на маркетингові процеси. Використання AI-алгоритмів дозволяє аналізувати поведінку користувачів, персоналізувати контент та

прогнозувати ефективність рекламних кампаній. Машинне навчання допомагає оптимізувати пошукові запити, покращувати таргетинг та автоматизувати процеси контент-маркетингу. Також варто звернути увагу на роль відеомаркетингу у SEO. Відеоконтент стає все більш популярним, а платформи, такі як YouTube, TikTok та Instagram Reels, активно використовуються для залучення аудиторії. Оптимізація відео для пошукових систем, правильне використання ключових слів у заголовках та описах, а також інтеграція відео у веб-сайти сприяють підвищенню видимості бренду. Крім того, важливим аспектом є голосовий пошук, який набирає популярності завдяки розповсюдженню голосових асистентів, таких як Google Assistant, Siri та Alexa. Оптимізація контенту для голосового пошуку передбачає використання природної мови, довших ключових фраз та локальних запитів.

Важливу роль у цифровому маркетингу відіграє інтеграція соціальних мереж із SEO. Активність у Facebook, Instagram, LinkedIn та Twitter сприяє зростанню впізнаваності бренду, залученню нових клієнтів та підвищенню авторитетності сайту. Використання інфлюенсер-маркетингу та таргетованої реклами дозволяє ефективно взаємодіяти з аудиторією. Окрім цього, варто враховувати вплив мобільної оптимізації на SEO. Зростання використання смартфонів змушує компанії адаптувати свої сайти до мобільних пристроїв, забезпечуючи швидке завантаження сторінок, зручну навігацію та оптимізацію для мобільних пошукових систем.

Таким чином, сучасний SEO та цифровий маркетинг включають не лише традиційні методи оптимізації, а й новітні технології, такі як штучний інтелект, відеомаркетинг, голосовий пошук та мобільна адаптація. Комплексний підхід до цих аспектів дозволяє бізнесу ефективно адаптуватися до змін у цифровому середовищі, залучати нових клієнтів та забезпечувати довгострокову конкурентоспроможність.

Штучний інтелект стає невід'ємною частиною сучасного SEO та цифрового маркетингу. Використання AI-алгоритмів допомагає аналізувати поведінку користувачів, персоналізувати контент і прогнозувати ефективність рекламних кампаній. Машинне навчання дозволяє оптимізувати пошукові запити, покращувати таргетинг і автоматизувати контент-маркетинг, що значно підвищує ефективність цифрових стратегій. Це відкриває нові можливості для бізнесу, дозволяючи швидше адаптуватися до змін у цифровому середовищі та забезпечувати конкурентну перевагу.

Список використаних джерел:

1. Автоматизація економічного контролю на сучасних підприємствах. *Фінанси України*. 2022. № 4. URL: <https://finance.ua>
2. Коваленко В.В. Економічний контроль і аудит: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 284 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. KPMG. Внутрішній контроль та управління ризиками: рекомендації для бізнесу. URL: <https://home.kpmg/ua>
5. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
6. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 338.23.31

Бурліцька Оксана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОМНІКАЛЬНІСТЬ У РИТЕЙЛІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СПОЖИВАЧЬКОГО ДОСВІДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Burlitska Oksana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

OMNICHANNEL IN RETAIL: TRANSFORMING CONSUMER EXPERIENCE IN THE DIGITAL ECONOMY

Роздрібна торгівля вимагає різних підходів до взаємодії кінцевого споживача і продавця. За останні п'ять років спостерігаються зміни у способах та інструментах комунікації учасників товарно-ринкових відносин. Оцифрування ринку вимагає від організацій, які здійснюють роздрібну торгівлю, використання нових збутових систем, що своєю чергою впливає на модернізацію наявних процесів у діяльності таких організацій. Конкурентоспроможним може вважатися таке підприємство, яке здатне охопити більшість каналів зв'язку з цільовою аудиторією. З урахуванням сказаного набуває розвитку омніканальний підхід. Торгова організація, яка застосовує омніканальний підхід у взаємодії з цільовою аудиторією, має основну конкурентну перевагу - одночасне використання всіх доступних каналів як фізичних (офлайн), так і цифрових (онлайн) у комунікації з клієнтом. Подібний підхід дає змогу безперервно простежувати весь шлях клієнта та збирати більш детальний портрет кінцевого споживача. Якщо традиційний підхід передбачає наявність у покупця тільки одного каналу для взаємодії з торговельною організацією (наприклад, відвідування офлайн-магазину), то омніканальний підхід дає змогу охопити кілька незалежних точок дотику цільової аудиторії з торговельною організацією (і офлайн, і он-лайн-простір). Подібний конкурентоспроможний підхід до збутової, комунікативної діяльності організації дає змогу розширити коло потенційних покупців [3]. В умовах цифрової трансформації магазини, які надають покупцеві послуги тільки в офлайн форматі, залишаються менш затребуваними і втрачають покупців у боротьбі з конкурентами, які використовують кілька каналів одночасно. Маркетологи пристосовуються до мінливих очікувань споживачів, приділяючи більше уваги багатоканальній персоналізації для забезпечення більш релевантного цифрового клієнтського досвіду на шляху до покупки.

Поняття «омніканальність» (від англ. omnichannel) у ритейлі означає комплексну інтеграцію всіх каналів комунікації та продажу в єдину систему. На відміну від мультиканального підходу, де канали функціонують паралельно та незалежно, омніканальний підхід забезпечує синхронізовану взаємодію між каналами, що дозволяє споживачеві безперешкодно перемикаватися між ними [4].

Згідно з дослідженнями McKinsey (2021), компанії, які впровадили омніканальні стратегії, демонструють на 15-20% вищий рівень утримання клієнтів та на 10% зростання доходів порівняно з традиційними моделями ритейлу [3].

Омніканальність у ритейлі дозволяє досягти таких переваг: єдність споживачького досвіду: забезпечення безперервності та персоналізації взаємодії з брендом; оптимізація бізнес-процесів: централізація даних дозволяє точніше аналізувати поведінку клієнтів і покращувати логістику; підвищення лояльності: персоналізовані пропозиції та зручність у всіх точках контакту збільшують довіру до бренду.

Омніканальна концепція диктує правила комунікації з цільовою аудиторією, тому для представників роздрібно́ї торгівлі необхідно [5]: аналізувати користувацький досвід кінцевих покупців за всіма наявними каналами комунікації; на підставі зібраних даних скласти дорожню карту покупця, що призведе до оптимізації всіх наявних каналів

збуту – відсікти неефективні, розвинути ефективні; актуалізувати інформацію про наявні проблеми клієнта, що допоможе зменшити відтік аудиторії та підвищити її лояльність; індивідуалізувати та сегментувати цільову аудиторію з подальшим опрацюванням індивідуальних шляхів підтримання комунікації; удосконалити інформацію, що впливає на ухвалення рішення про покупку - вибір tone-of-voice, візуального контенту, амбасадорів. Реалізація омніканальної концепції дає змогу розв'язувати завдання не тільки зі створення та доставки персоналізованої пропозиції цільовій аудиторії, а й із прогнозування попиту, оптимізації складських запасів товарів та ефективного використання економічних, фінансових та інноваційних ресурсів сучасної торговельної організації. Практичні кейси впровадження омніканальності. Rozetka – один з найбільших e-commerce ритейлерів в Україні, поєднує онлайн-платформу з мережею офлайн-точок видачі, де клієнти можуть перевірити товар на місці. Компанія інтегрувала мобільний додаток, електронну пошту, телефонну підтримку та фізичні магазини в єдину систему обслуговування. Nike пропонує клієнтам мобільний додаток, який синхронізується з фізичними магазинами. Користувач може бронювати товар, сканувати QR-коди у магазині для додаткової інформації або отримувати персоналізовані рекомендації на основі попередніх покупок. Впровадження омніканальних стратегій супроводжується низкою труднощів: технічна складність інтеграції: поєднання різних систем (CRM, ERP, CMS) в єдину архітектуру; кадровий аспект: необхідність перепідготовки персоналу та адаптації внутрішніх процесів; безпека даних: збільшення обсягів персональної інформації вимагає вдосконалених механізмів захисту та дотримання вимог законодавства (зокрема, GDPR). У цифрову епоху ритейл зазнає радикальних змін під впливом інноваційних технологій та зміни поведінки споживачів. Все частіше покупки здійснюють взаємодію з брендом через декілька каналів одночасно — мобільні додатки, веб-сайти, соціальні мережі, фізичні магазини та кол-центри. У відповідь на ці зміни виникла потреба у створенні цілісного споживацького досвіду, що забезпечується через омніканальний підхід. Омніканальність стає не лише тенденцією, а й обов'язковою умовою ефективного функціонування ритейлу у цифровому середовищі. Її впровадження сприяє посиленню конкурентоспроможності, формуванню довгострокових відносин із клієнтами та оптимізації внутрішніх процесів. У подальшому очікується зростання ролі штучного інтелекту, аналітики великих даних та адаптивних цифрових платформ як ключових елементів омніканального середовища.

Список використаних джерел:

1. Бурліцька О. П. (2023) Сутність трейд-маркетингу як основного інструменту стимулювання збуту. *Галицький економічний вісник*. Вип. 4 (83). С. 122-129.
2. Голда Н.М., Краузе О.І., Бурліцька О.П. (2021) Дослідження та формування механізму продажу. *Галицький економічний вісник*. Том 68. № 1 (68). С. 166-174.
3. McKinsey & Company. (2021). Omnichannel retailing: The new normal in a post-COVID world.
4. Deloitte. (2020). The future of retail: Omnichannel strategies in a digital world.
5. Statista (2024). Omnichannel customer engagement statistics worldwide

УДК 338

Волинець Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

НОВІ ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ УСПІШНОСТІ: ESG, СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ, ІНДЕКС ЩАСТЯ

Volynets Olga

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

NEW ECONOMIC INDICATORS OF SUCCESS: ESG, SOCIAL CAPITAL, HAPPINESS INDEX

У XXI столітті світ стикається з багатьма викликами: зміна клімату, соціальна нерівність та цифрова трансформація. У цих умовах стає очевидним, що традиційні економічні індикатори, наприклад, валовий внутрішній продукт (ВВП), не в змозі повною мірою відображати реальний добробут суспільства. Показник ВВП зосереджений на кількісному зростанні економіки, ігноруючи якість життя, екологічну ситуацію, справедливість розподілу ресурсів та соціальну стабільність. Тому фокус уваги світової економіки все більше зміщується. «М'які» індикатори, такі як ESG-критерії (екологічні, соціальні та управлінські фактори), соціальний капітал та індекс щастя, дозволяють більш комплексно оцінювати сталий розвиток як на макро-, так і на мікрорівнях. В Україні також спостерігається тенденція до впровадження таких підходів, що відображено в ключових документах та дослідженнях.

Одним із найбільш обговорюваних новітніх підходів є ESG (Environmental, Social, Governance) — це система оцінювання компаній за трьома категоріями: вплив на довкілля, соціальна відповідальність та якість управління. ESG-фактори активно використовуються інвесторами для прийняття рішень, адже компанії, що дотримуються цих стандартів, менш схильні до репутаційних та екологічних ризиків і, як наслідок, демонструють більшу довгострокову стабільність. Зокрема, екологічний компонент (E) передбачає оцінку викидів вуглецю, ефективного використання ресурсів, поводження з відходами. Соціальний компонент (S) охоплює права працівників, рівність, інклюзивність, відносини з громадами. Компонент управління (G) зосереджений на прозорості, етиці управління, боротьбі з корупцією. В Україні впровадження ESG-підходів закріплено в Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України [1]. Стратегія передбачає трансформацію економіки у напрямку сталого розвитку, зокрема через підтримку "зеленої" економіки та екологічно чистих технологій. Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина наголосила, що Національна економічна стратегія-2030 має бути стратегією "зеленої" економіки і трансформації бізнесу до європейських екологічних вимог [2].

Ще одним важливим показником, що набуває все більшого значення у політиці та науці, є соціальний капітал. Він відображає рівень довіри, співпраці, взаємодії в суспільстві, які забезпечують ефективне функціонування економіки. На відміну від фізичного або людського капіталу, соціальний не є матеріальним, але має критичне значення для забезпечення соціальної стабільності та координації. У країнах з високим рівнем соціального капіталу спостерігається зростання продуктивності, вищий рівень громадської участі, нижчий рівень злочинності та вищий ступінь задоволення життям. Український інститут майбутнього у своєму дослідженні підкреслює важливість розвитку соціального капіталу для зміцнення національної єдності та підвищення ефективності державного управління [3]. Зокрема, зазначається, що високий рівень довіри між громадянами та до інституцій є ключовим фактором для подолання кризових ситуацій та забезпечення сталого розвитку. Для України, особливо в умовах

війни, розвиток соціального капіталу проявляється через потужні волонтерські ініціативи, самоорганізацію громад, довіру до військових та активне включення громадян у процеси допомоги і відбудови. Це є важливим фактором соціальної згуртованості та післявоєнної реконструкції.

Третім компонентом нової системи оцінювання добробуту є індекс щастя (World Happiness Index), який формується на основі опитувань щодо суб'єктивного задоволення життям. До індексу включаються шість основних критеріїв: ВВП на душу населення, соціальна підтримка, очікувана тривалість здорового життя, свобода прийняття життєвих рішень, щедрість та рівень корупції. Цей підхід ґрунтується на розумінні, що мета економіки — не лише зростання, а й добробут людини. Данія, Фінляндія, Швейцарія традиційно очолюють рейтинг, поєднуючи високі економічні показники із сильними соціальними гарантіями, ефективними інституціями та довірою між людьми. Україна, попри численні виклики, зберігає позитивну динаміку в індексі щастя — за останні роки її позиції зміцнились, що свідчить про стійкість українського народу, взаємодопомогу та готовність долати труднощі разом. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2023 році 45% громадян оцінили свій рівень життя як "задовільний", 27% — як хороший, тоді як близько 24% вказали на наявність серйозних економічних труднощів [4]. Водночас понад 60% українців заявили, що відчують підтримку з боку близьких, що є важливим соціальним маркером благополуччя. Такі показники відіграють значну роль у формуванні державної політики, орієнтованої не лише на економічне зростання, а й на реальну якість життя населення.

Отже, нові економічні індикатори успішності - ESG, соціальний капітал та індекс щастя - дозволяють сформувати більш людський, орієнтований на сталість і якість життя підхід до розвитку. Вони не замінюють класичні показники, але гармонійно доповнюють їх, фокусуючись на тому, що справді має значення для суспільства. Для України важливо не лише досліджувати ці концепції, а й інтегрувати їх у стратегії державної політики, економічного планування, освіти та бізнесу. Такий підхід дозволить не просто відновити економіку, а побудувати її на засадах гідності, довіри та спільного блага.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України. (2021). *Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року*. Постанова № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
2. Укрінформ. (2021). *Національна економічна стратегія-2030 має бути стратегією "зеленої" економіки — Стефанішина*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3182994-nacionalna-ekonomichna-strategia2030-mae-buti-strategieu-zelenoi-ekonomiki-stefanisina.html>
3. Український інститут майбутнього. (2021). *Соціальний капітал в Україні: потенціал, довіра, перспективи розвитку*. URL: <https://www.uifuture.org/uk/publications/>
4. Державна служба статистики України. (2023). *Умови життя домогосподарств України у 2023 році*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

УДК 658.5

Гарматюк Оксана, Горохівський Андрій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

Garmatiuk Oksana, Horokhivskyi Andrii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

USE OF LATEST INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF PROVISION OF DENTAL SERVICES

На сьогоднішній день в науковій літературі є доволі багато тлумачень терміну «Інформаційні технології». Так, наприклад, ЮНЕСКО визначає інформаційні і комунікаційні технології як різноманітний набір технологічних засобів і ресурсів, які використовуються для передачі, зберігання, створення, спільного використання або обміну інформацією. Ці технологічні інструменти та ресурси включають комп'ютери, Інтернет (веб-сайти, блоги та електронні листи), технології прямого мовлення (радіо, телебачення та веб-мовлення), технології записаного мовлення (подкастинг, аудіо- та відеоплеєри та пристрої зберігання даних) і телефонію (стаціонарну або мобільну), супутник, відео/відеоконференції тощо) [6].

Словник законодавчої та стандартизованої термінології тлумачить інформаційні технології, як технологічний комплекс, що складається з програмно-технічних засобів, методів та виробничих процесів. Цей технологічний комплекс має давати змогу збирати, створювати, зберігати, обробляти, накопичувати та передавати інформацію [4, с.94].

На сучасному етапі розвитку в стоматології все ширше використовуються інформаційні технології. Найбільш прогресивно цей процес відбувається в приватних стоматологічних клініках, кабінетах, а от рівень інформатизації діяльності державних закладів охорони здоров'я є доволі низьким, доволі часто такі заклади взагалі не використовують у роботі комп'ютерні технології. Такий стан речей пов'язаних не лише з браком коштів у вітчизняній галузі охорони здоров'я. До основних проблем розвитку інформаційних технологій вітчизняної стоматології слід віднести наступні: дисбаланс інтелектуальних і матеріальних ресурсів між великими містами та іншими населеними пунктами; відсутність комплексної повноцінної і своєчасної статистичної інформації про діяльність системи надання стоматологічних послуг на всіх рівнях. Така інформація необхідна для аналізу, прогнозування та подальшого планування діяльності системи. Як наслідок – відсутність реальних можливостей для ефективного контролю якості стоматологічних послуг; відсутність доступу до медичних даних пацієнтів в умовах інтенсивної міграції населення, реформування системи охорони здоров'я і збільшення частки приватних медичних закладів; відсутність повноцінної нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність інноваційних напрямів надання стоматологічних послуг; незастосування міжнародних інформаційних стандартів; відсутність прийнятної, узгодженої концепції щодо інтеграції інформаційних технологій в сфері надання стоматологічних послуг; відсутність єдиних вимог до прикладного програмного забезпечення для інформатизації стоматологічних послуг та впровадження інноваційних рішень у галузі; відсутність єдиного реєстру пацієнтів і недосконалість реєстрів закладів надання стоматологічних послуг, медичних працівників тощо, а також повна їх відособленість та несумісність.

Одним з шляхів розв'язання проблеми взаємної інтеграції інформаційних технологій та закладів надання стоматологічних послуг експерти вбачають створення єдиного корпоративного інформаційного простору на основі гібридної інфраструктури.

Передбачається, що єдиний інформаційний простір буде сформовано з багатошарової «хмари» і оптоволоконних каналів передання даних між всіма закладами надання стоматологічних послуг в розрізі країни. Сутність багатошаровості полягає у дублюванні регіональних «хмар» у кластерах центрального рівня. Всі заклади надання стоматологічних послуг будуть користувачами «Хмари» регіонального рівня з одночасним кешуванням (тимчасовим зберіганням своїх даних на локальному сервері на певний обмежений термін. На центральному рівні дублюватимуться всі регіональні «хмари». Синхронізація буде відбуватися у режимі реального часу за рахунок використання оптичних каналів передання даних між центром та регіонами. На цьому ж рівні планується забезпечувати комунікації між регіональними кластерами [1].

Сучасні тенденції на світовому ринку стоматологічних послуг тісно пов'язані із новими можливостями, що забезпечуються інформаційними технологіями. Впровадження комп'ютеризованих систем управління у вітчизняних стоматологічних клініках є важливим кроком до підвищення ефективності та якості надання послуг. Особливої уваги потребує підготовка персоналу, при цьому навчання має бути побудовано з врахуванням різного рівня володіння технологіями. Додатково потрібно враховувати фінансову складову впровадження інновацій. Як варіант можна розглядати залучення грантів або партнерів, готових інвестувати у розвиток клініки. Також важливим аспектом впровадження інформаційних технологій є дотримання законодавчих норм і стандартів у сфері надання стоматологічних послуг. Співпраця з регуляторними органами дозволить уникнути невідповідності нових рішень встановленим вимогам.

Список використаних джерел:

1. Впровадження інформаційних технологій у медицину. URL: <https://medplatforma.com.ua/article/570-qqq-15-m9-03-09-2015-vprovadjennya-nformatsynih-tehnology-u-meditsinu>
2. Козуля М.М., Солдатко О.В. Проєктування інформаційної CRM-системи у сфері стоматологічного адміністрування. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Системний аналіз, управління та інформаційні технології. 2024. № 2 (12). С. 38-41. DOI: 10.20998/2079-0023.2024.02.06
3. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
4. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. Економічні та соціальні передумови розвитку системи закладів охорони здоров'я Тернопільської області. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. № 6. С. 51-59. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.051
5. Рогова, П. І., Чепуренко, Я. О., Зозуля, С. М., Лобановська, І. Г. (Уклад.). (2012). Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології. Нілан-ЛТД. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7909/1/СЛОВНИК%2010-12-12.pdf>.
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
7. UNESCO Institute for Statistics. Guide to Measuring Information and Communication Technologies (ICT) in Education. URL: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/guide-to-measuring-information-and-communication-technologies-ict-in-education-en_0.pdf.

УДК 338.246

Гарматюк Оксана, Дишкант Юрій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Garmatiuk Oksana, Dyshkant Yurii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR

На сьогоднішній день питання відновлення та розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є надзвичайно важливими, адже саме малий та середній бізнес є запорукою розвитку національної економіки, він сприяє вирішенню питань зайнятості населення, породжує здорову конкуренцію, забезпечує зростання експортного потенціалу країни та наповнення внутрішнього ринку споживчими товарами та послугами, є найбільш масовою формою ділової активності та забезпечує соціально-економічну сталість розвитку. Малий та середній бізнес по факту є фундаментом, без якого не може розвиватися будь-яка інноваційно-орієнтована економіка.

Насамперед слід визначитись з тим, за якими критеріями підприємства поділяються за розмірами. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [4] розрізняють мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства.

До мікропідприємств законодавець відносить суб'єктів господарювання, які відповідають щонайменше двом з наведених критеріїв: балансова вартість активів – до 350 тисяч євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тисяч євро включно; середня кількість працівників – до 10 осіб включно.

До малих підприємств належать суб'єкти господарювання, що не відповідають критеріям мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів – до 4 мільйонів євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів євро включно; середня кількість працівників – до 50 осіб включно.

До середніх підприємств належать суб'єкти господарювання, що не відповідають критеріям для малих підприємств та показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів – до 20 мільйонів євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 мільйонів євро включно; середня кількість працівників – до 250 осіб включно.

Важливість розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни складно переоцінити, саме він багато у чому визначає темпи економічного зростання, структуру і якість ВВП. На підтвердження можна навести той факт, що в країнах Європи малі та середні підприємства становлять більше 90% від усіх підприємств ЄС та за останні п'ять років створили близько 70% робочих місць. В Україні на початок 2025 р. малий та середній бізнес становив 90% від всього бізнесу та забезпечував 72% реалізації продукції, а також 80% робочих місць.

Також слід звернути увагу на той факт, що малий та середній бізнес виконує низку специфічних соціально-економічних функцій: сприяння процесам демонополізації, приватизації та роздержавлення економіки, стимулювання розвитку економічної конкуренції, формування численних суб'єктів господарювання, орієнтованих на задоволення потреб споживачів, конкуренцію тощо; залучення

матеріальних, природних, фінансових, людських та інформаційних ресурсів, що «випадають з поля зору» великих підприємств; поліпшення еластичності структури ринку, збалансування попиту, пропозиції і цін, індивідуалізація пропозиції та диференціація попиту, насичення ринків, задоволення специфічних місцевих потреб; вивільнення великих підприємств від виробництва нерентабельної для них дрібносерійної та штучної продукції, яка задовольняє індивідуальний попит; забезпечення додаткових робочих місць; стимулювання підвищення ділової активності населення та розвиток середнього класу, який становить соціальний фундамент економічних реформ і сприяє забезпеченню стабільності суспільства; зниження соціальної напруги завдяки пом'якшенню майнової диференціації та підвищенню рівня доходів населення; збільшення гнучкості національної економіки та ринкової пропозиції відповідно до сучасних умов відкритої економіки; сприяння процесу демократизації суспільства, раціоналізації системи економічної організації та управління [5, с. 84]

Слід зауважити, що саме малий та середній бізнес є невід'ємним елементом економік розвинених країн, на нього припадає 50-53% ВВП. В Україні малий та середній бізнес створює 60% ВВП, надає 7 млн. робочих місць та 40% податкових надходжень.

Значним загрозливим фактором розвитку малого та середнього бізнесу на сьогоднішній день є високе податкове навантаження, в результаті чого значна кількість бізнесу змушена припиняти діяльність або ж переходить в тіньовий сектор.

Також до ключових проблем бізнесу в Україні в умовах війни слід віднести: воєнну небезпеку (загроза руйнувань, порушення логістики), брак робочої сили (через демографічну кризу та зниження добробуту населення), зростання вартості сировини, зниження попиту на товари та послуги (через демографічну кризу та зниження добробуту населення), низький рівень життя та ВВП.

Список використаних джерел:

1. Гумен Ю., Краузе О. *Сучасний стан та основні напрями посилення соціальної відповідальності бізнесу в умовах повномасштабної війни* / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 306-316. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Пріоритети та виклики малого та середнього бізнесу у 2025 році: комітетські слухання. URL: <https://news.dtki.ua/society/economics/97471-prioriteti-ta-vikliki-diialnosti-malogo-ta-serednyogo-biznesu-u-2025-roci-komitetski-sluxannia>
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України 996-XIV, поточна редакція від 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Ситник Н.С., Козак С.І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 26-1. С. 83-87.
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 339.138

Голда Надія, Оксентюк Богдана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

МАРКЕТИНГОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ У ПРАКТИЧНОМУ ЗАСТОСУВАННІ

Golda Nadiia, Oksentyuk Bohdana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

MARKETING MODELING IN PRACTICAL APPLICATION

Маркетингове моделювання - це створення спрощених описів ринкових процесів, які допомагають бізнесу аналізувати поведінку споживачів, прогнозувати продажі та розробляти ефективні стратегії [3]. Воно є важливим інструментом в економіці, адже дозволяє оптимізувати ресурси, підвищувати прибутковість і краще розуміти ринок. Дослідимо, як маркетингове моделювання застосовується на практиці, зосередившись на його ролі в економічних процесах, таких як ціноутворення, рекламні кампанії та прогнозування попиту. Ми розглянемо реальні приклади, щоб показати, як моделі допомагають бізнесу приймати обґрунтовані рішення, уникати помилок і залишатися конкурентоспроможним у динамічному ринковому середовищі.

Суть маркетингового моделювання в економіці. Маркетингове моделювання в економіці - це спосіб аналізу ринкових явищ, таких як попит, пропозиція, ціни чи ефективність маркетингових заходів. Воно дозволяє бізнесу зрозуміти, як різні фактори впливають на результати, і знайти оптимальні рішення для досягнення цілей. Моделі спрощують складні ринкові процеси, роблячи їх зрозумілішими для аналізу та планування. Вони можуть включати дані про продажі, поведінку клієнтів, конкурентів чи зовнішні економічні умови. Основні напрями застосування:

- Оптимізація витрат на рекламу: Моделі допомагають оцінити, як інвестиції в маркетинг впливають на продажі. Наприклад, чи варто витрачати більше на рекламу в соціальних мережах, чи краще інвестувати в офлайн-акції? Модель може показати, яка сума витрат принесе найбільше клієнтів, і де додаткові вкладення вже не будуть ефективними. Це дозволяє бізнесу розумно розподіляти бюджет [1].

- Визначення цінової стратегії: Моделі допомагають знайти ціну, яка максимізує прибуток і відповідає очікуванням клієнтів. Наприклад, занадто висока ціна може відлякати покупців, а надто низька — зменшити дохід. Моделювання враховує, як зміна ціни вплине на продажі, і пропонує оптимальний варіант.

- Прогнозування ринкового попиту: Моделі аналізують, як сезонність, економічні умови чи дії конкурентів впливають на бажання людей купувати. Це допомагає бізнесу планувати запаси, рекламні кампанії та виробництво, щоб уникнути надлишків чи дефіциту товарів. Наприклад: Уявімо невеликий інтернет-магазин, який продає екологічні товари. Власник хоче запустити рекламну кампанію в Instagram і Google Ads, але бюджет обмежений. Маркетингова модель аналізує попередні кампанії та показує, що реклама в Instagram приносить більше клієнтів за нижчої вартості, ніж Google Ads. На основі цього магазин зосереджується на Instagram, що дозволяє залучити більше покупців без перевитрат.

Розглянемо практичні приклади маркетингового моделювання. Маркетингове моделювання має широкий спектр застосувань, які допомагають бізнесу вирішувати конкретні завдання. Ось кілька прикладів, як воно працює в реальному світі:

- Сегментація ринку. Моделі дозволяють розділити аудиторію на групи за їхньою поведінкою чи вподобаннями. Наприклад, мережа супермаркетів може виявити, що одна група клієнтів купує продукти преміум-класу, а інша - шукає знижки.

Модель допомагає створити персоналізовані пропозиції, такі як акції для економних покупців чи ексклюзивні продукти для преміум-клієнтів, що підвищує продажі.

- Оцінка ефективності каналів просування: Моделі порівнюють, які маркетингові канали - телебачення, соціальні мережі, email-розсилки чи білборди - приносять найкращі результати. Наприклад, косметичний бренд може з'ясувати, що відеоогляди в TikTok залучають більше молодих клієнтів, ніж реклама в журналах, і перерозподілити бюджет на користь TikTok.

- Планування сезонних кампаній. Моделі допомагають передбачити, коли попит на товари зростає, і спланувати акції в потрібний час. Наприклад, магазин іграшок може використати модель, щоб визначити, що продажі зростають у грудні перед святами, і заздалегідь підготувати запаси та рекламу [2]. Наприклад: кафе в центрі міста хоче залучити більше відвідувачів у будні, коли потік клієнтів менший. Модель аналізує дані про відвідуваність і показує, що знижка 20% на каву з 10:00 до 12:00 години привабить студентів і офісних працівників. Кафе запускає акцію, яка збільшує кількість відвідувачів у цей час, а також підвищує продажі десертів, адже клієнти часто замовляють їх разом із кавою.

Переваги маркетингового моделювання. Маркетингове моделювання дає бізнесу кілька ключових переваг:

- Економія ресурсів: Моделі допомагають уникати неефективних витрат, наприклад, на рекламу, яка не приносить результатів. Це особливо важливо для малого бізнесу з обмеженим бюджетом.

- Точні прогнози: Аналізуючи дані, моделі передбачають, як ринок реагуватиме на зміни, що знижує ризики невдалих рішень.

Незважаючи на переваги, маркетингове моделювання має свої виклики. По-перше, воно залежить від якості даних: якщо інформація про клієнтів чи продажі неточна, модель може дати хибні результати. По-друге, створення складних моделей вимагає часу та експертизи, що може бути проблемою для невеликих компаній. По-третє, ринки постійно змінюються, і моделі потрібно регулярно оновлювати, щоб вони залишалися актуальними. У майбутньому маркетингове моделювання стане ще потужнішим завдяки розвитку технологій. Аналіз великих даних і штучний інтелект дозволяють створювати точніші моделі, які враховують індивідуальні вподобання клієнтів і навіть передбачають тренди. Підприємства зможуть прогнозувати, які продукти стануть популярними через рік, і заздалегідь готувати рекламні кампанії. Крім того, моделі стануть доступнішими завдяки автоматизованим платформам, які спростять їх використання для малого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Голда Н. М., Поліщук Н. М., Піняк І. Л. Використання евристичних методів в маркетинговому моделюванні. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 68. №1. С. 166-174.
2. Голда Н., Фалович В. Моделювання психосоматичних процесів у рекламній діяльності. *Галицький економічний вісник*. 2020. Том 66. № 5. С. 148-155
3. Макаренко Т.І. Моделювання та прогнозування у маркетингу: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 160 с.

УДК 004:334

Горин Руслан, Зяйлик Марія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Horyn Ruslan, Zyailyk Maria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

OPTIMIZATION OF LOGISTICS INFRASTRUCTURE IN WAR CONDITIONS

За сучасних умов вітчизняної економіки, що перебуває в умовах повномасштабної війни, ринок транспортно-логістичних послуг має надважливе значення, на нього покладено забезпечення обороноздатності країни (перевезення військових та гуманітарних вантажів), транспортні рішення для бізнесу і промисловості.

Повномасштабна війна спричинила суттєві зміни функціонування логістичних процесів в країні. Руйнування критичної інфраструктури, блокада морських портів, ускладнення пропуску вантажів на кордонах, постійні загрози обстрілів стали новими реаліями для транспортно логістичної сфери. Проте, попри всі виклики, вітчизняні логістичні компанії демонструють стійкість і здатність адаптуватись до надскладних умов, а лідери галузі навіть за таких умов закладають фундамент для майбутнього відновлення та розвитку.

За перший рік повномасштабної війни близько 30% логістичних та експедиторських компаній припинили свою діяльність через значні труднощі, це й зруйнована інфраструктура, ризики для вантажів, перебої з паливом та багато іншого.

Найбільшою проблемою для вітчизняної логістики стала блокада портів в Великій Одесі, через які у довоєнний період проходило понад 70% українського експорту. Ускладнення морських перевезень змусило уряд, перевізників та бізнес шукати альтернативні рішення. Одним з таких альтернативних рішень було створення логістичних хабів за межами України. Особливого значення набули мультимодальні перевезення. Комбінування різних видів транспорту – автомобільного, залізничного, морського, річкового – надали можливість в умовах війни забезпечити безперебійність поставок.

Слід зазначити, що складні часи потребують прийняття сміливих і нестандартних рішень. Як один із нових напрямів розвитку логістики слід виділити транскаспійський маршрут, який дозволяє транспортувати вантажі з Китаю до України в обхід Росії. Маршрут проходить через Казахстан, Азербайджан, Грузію, а далі вантажі переправляються паромом через Чорне море до України. Такий маршрут має ряд суттєвих переваг: безпечніший, швидший (морські перевезення займають 70-90 днів, а даний маршрут – 20-25 днів) [1].

На сьогоднішній день логістичну ініціативу перехопили залізничний та автомобільний транспорт. Так, за результатами 2024 р. залізничний транспорт фактично вийшов на показники довоєнного періоду, близько 50% вантажів йде на експорт.

На внутрішньому ринку «вікно можливостей» створив автомобільний транспорт, адже автомобілі можуть добиратися навіть до прифронтових містечок, якщо там є хоч якась дорога. І це надзвичайно важливо. Слід розуміти, що жоден трудовий договір не змусить водія вирушити маршрутом у «сіру зону» проти власної волі, і тим не менше водії їдуть, везуть все необхідне для своїх людей.

Також значний виклик для вітчизняної логістики має значне зростання цін. Для забезпечення власної ефективності, запобігання зниження попиту на логістичні послуги, логістичні компанії підвищують власну ефективність завдяки діджиталізації та автоматизації. Так, наприклад, для управління транспортним парком, ланцюгами

постачання та складами, використовують must-have інструменти. Кооперація логістики і телекому надає можливість клієнтам бачити рух свого замовлення в реальному часі.

Ключовими у транспортному комплексі експерти визначають автомобільні перевезення, це той вид транспорту, що здатен найшвидше адаптуватися. Так, наприклад, у відповідь на блокування польських кордонів перевізники спрямували автомобілі з вантажами через кордони інших країн або перейшли на використання автомобілів меншого тонуажу, які пропускали під час блокади кордонів.

Також важливої ролі набули річкові перевезення – Дунайський шлях, найбільшим попитом він користувався з початку 2022 р. і до середини осені 2023 р. Так, упродовж 2023 р. через Дунайські порти було перевезено майже 52% усіх морських вантажів. З відновленням перевезень українським чорноморським коридором, попит на Дунайські порти знизився [2].

Усі види перевезень, окрім авіаційних, успішно адаптуються до функціонування в умовах повномасштабної війни, відновлюються і нарощують обсяги. На сьогоднішній день вже активно обговорюється можливість відкриття авіаперевезень в Україні, щоправда наразі лише в найбільш безпечних регіонах, на заході країни.

За результатами галузевого дослідження «Інфраструктурний індекс 2023», проведеного Європейською Бізнес Асоціацією спільно з юридичними фірмами Arzinger та Sayenko Kharenko, 84% компаній готові відновити морські перевезення після деблокади українських портів. Щодо визначення найбільш актуального напрямку для інвестицій у сфері логістики визначено розвиток автомобільних шляхів, що з'єднують Україну з ЄС (66%). Окрім того, 70% транспортно-логістичних компаній вважають за доцільне розвиток мережі стратегічних транспортних хабів у Західних регіонах України [2].

Станом на сьогоднішній день можна зазначити, що українська логістика адаптувалась і якісно виконує покладені на неї функції. Галузь адаптується, відновлюється та успішно інтегрується у транспортно-логістичну європейську та глобальну мережу. Вагомий внесок у відновлення та розвиток вітчизняної транспортно-логістичної системи додають вітчизняні агропромислові холдинги та девелопери. Вже на сьогоднішній день, в умовах війни, в Україні будуються нові перевалочні комплекси, модернізуються складські хаби та автопарки. Окрім того, деякі лідери ринку створюють власні флотилії, інвестують у розвиток бізнесу мільярди гривень. Для підтримки такого прагнення до розвитку, транспортно-логістична галузь потребує формування ефективного та довготривалого державно-приватного партнерства та євроінтеграційних реформ.

Історично Україна, завдяки своєму географічному розташуванню, мала значний потенціал як транзитна країна, що має велике значення для розвитку економіки України. У цьому контексті визначального значення набуває розвиток технологій. Сучасні цифрові технології (такі як, блокчейн, AI, автоматизовані системи управління), системи управління складами, діджиталізація процесів відстеження вантажів і автоматизація логістичних процесів дозволять підвищити рентабельність галузі та прозорість ведення бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Боднар Г. Логістика України під час війни: виклики та перспективи. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/logistika-ukrajini-pid-chas-viyni-vikliki-ta-perspektivi-12840282.html>
2. Галузеві тренди. Стан логістичної галузі в Україні: тренди та особливості. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-stan-logistichnoyi-galuzi-v-ukrajini-trendi-ta-osoblivosti>

3. Гумен Ю., Краузе О. Сучасний стан та основні напрями посилення соціальної відповідальності бізнесу в умовах повномасштабної війни / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 306-316. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
4. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича.- Тернопіль: Бескиди, 2023. 179 с.]. С.203-210.
5. Краузе О.І., Піняк І.Л., Шпилик С.В. Маркетинговий стратегічний аналіз конкурентного потенціалу комерційного підприємства. *Галицький економічний вісник*. – № 3. 2022. С. 81-90. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1082>
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 159.923.2

Гумен Юрій, Краузе Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО ПЕРЕДАВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ДІЛОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Humen Yuri, Krause Olga

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FEATURES OF NON-VERBAL TRANSMISSION OF INFORMATION DURING BUSINESS INTERACTION

Ефективність будь-яких комунікаційних контактів визначається не лише зрозумілістю для співрозмовника слів та інших елементів вербальної комунікації, але й вмінням правильно інтерпретувати візуальну інформацію, тобто мова про сприйняття погляду, міміки, рухів тіла, пози, дистанції, темпу і тембру голосу. В етиці ділового етикету вирізняють вербальний і невербальний етикет. Вербальний етикет охоплює правила спілкування безпосередньо за допомогою слів. Ключовими елементами вербального спілкування є: висловлюватись потрібно зрозуміло і логічно; слід уникати образливих, неоднозначних чи неформальних слів; також важливою умовою успішної комунікації є підтримання незалежно від обставин ввічливого і професійного тону.

Невербальна комунікація відбувається, як правило, неусвідомлено, безконтрольно. Здебільшого співрозмовники контролюють своє мовлення, не приділяючи належної уваги невербальній комунікації. А саме на підставі аналізу міміки та жестів можна зробити висновки щодо щирості і впевненості співрозмовника.

Невербальний блок комунікації – це ті фактори, що присутні в спілкуванні, але не мають безпосереднього зв'язку з текстом (пози, жести, міміка, мова простору, одягу, кольорів, манера спілкування).

Отже, невербальний етикет – це невербальні сигнали, які передаються за допомогою міміки, жестів, пози, мови простору та інших форм невербальної комунікації. Існують певні правила невербального етикету:

- слід утримувати зоровий контакт з співрозмовником;
- слід уникати закритих поз і жестів (схрещені на грудях руки, схрещені ноги, заховані за спиною долоні), такі пози сприймаються як небажання спілкуватися і викликають недовіру;
- відповідно до ситуації, використовуйте жести, але уникайте агресивних рухів.

Інколи, за допомогою поз і жестів, можна «сказати» співрозмовнику значно більше, ніж за допомогою слів.

Розрізняють п'ять основних невербальних каналів, по яких відбувається обмін інформацією: простір, рухи тіла, міміка, погляд і інтонація. Простір, тобто правильний вибір дистанції при спілкуванні є дуже важливим. Дистанція має бути комфортною для співрозмовника, вона повинна відповідати цілям і стадії бесіди.

Простір навколо кожної людини ділиться на чотири зони:

- інтимна (від безпосереднього контакту до 50 см);
- особиста (від 50 см до 1,5 м);
- соціальна (від 1,5 м до 3,0 м);
- суспільна, публічна (більше 3,0 м).

Найбільш сприятливою для розмови є особиста зона. Спроба спілкування в інтимній зоні може бути сприйнята як порушення кордонів особистого простору. Інтимна зона зазвичай охороняється людиною, в неї допускають лише найближчих людей. Зона публічного спілкування використовується при зверненні до великої групи людей. В діловому спілкуванні рекомендовано таку орієнтацію в просторі:

Друзі – поруч, консультант і клієнт – під кутом 90 градусів без бар'єрів, учасники ділової бесіди – через кут столу, конкуренти – через стіл.

Міміка поправу вважається одним з найбільш дієвих і найбільш складних компонентів невербального спілкування. Надзвичайно важливе значення має погляд, який в певному сенсі об'єднує функції міміки і дистанції. За допомогою погляду може бути встановлено необхідний контакт з співрозмовником. Відкритий погляд сприймається як чесність, демонстрація зацікавленості, відвертості. Натомість дуже довгий або пильний погляд може бути сприйнятий як порушення інтимної зони простору, в деяких випадках навіть проява ворожості.

Важливим компонентом невербального спілкування є також жести. Повна відсутність жестикуляції викликає недовіру, надто активна жестикуляція лякає (або сприймається як вираження занепокоєння і невпевненості), а от помірна сприймається як прояв відвертості і дружелюбності.

Для ефективної ділової комунікації слід добре вміти добре читати пози співрозмовника і використовувати їх для ефективного спілкування:

Відкрита поза – руки і ноги не схрещені – свідчить про відвертості і щирість;

Закрита поза – схрещені руки і/або ноги – свідчить про відсутність контакту, недовіру, небажання емоційного зближення;

Легкий нахил корпусу вперед – свідчить про готовність до спілкування;

Сильний нахил корпусу вперед, на 45 градусів і більше – демонструє агресію;

Нахил корпусу назад – свідчить про відсутність контакту, відсутність бажання спілкуватися.

Якщо при зустрічі з діловим партнером практикується рукостискання, воно теж свідчить рівень налаштованості до комунікації:

- долоня, повернена тильною стороною вниз, зверху над долонею ділового партнера – свідчить про прагнення домінувати, владне рукостискання є проявом взяти ситуацію під контроль;

- долоня, повернена тильною стороною вгору під долонею ділового партнера – сигналізує про готовність підкоритися, визнання домінування;

- долоня розвернута ребром вниз (вертикальне положення) – демонструє позицію рівності;

- рукостискання «рукавичка» (дві долоні охоплюють одну руку співрозмовника) – демонструє щирість, чуйність і глибину почуттів;

- рукостискання «котлеткою» (млявість) – свідчить про слабкий характер або прояв депресії;

- сильне рукостискання – свідчення активності або агресивності;

- коротке і мляве рукостискання є проявом байдужості;

- надмірно тривале рукостискання і надто вологі долоні свідчать про сильний вплив партнера, виражене почуття відповідальності.

Слід пам'ятати, що діловий етикет слід адаптувати під особливості країни ділових партнерів.

Список використаних джерел:

1. Демчина Д. Діловий етикет: види та особливості етики ділового спілкування. URL: <https://business-broker.com.ua/blog/dilovyj-etyket-vydy-ta-osoblyvosti-etyky-dilovoho-spilkuвання/>

2. Невербальне спілкування. Альянс громадського здоров'я. URL: <https://profihealth.org.ua/uk/lessons/191>

УДК 005.95/96

Коваль Сергій, Мельник Лілія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Koval Sergii, Melnyk Liliya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

CAREER MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION: INFLUENCING FACTORS

Цифровізація стала одним із головних драйверів розвитку світової економіки у ХХІ столітті, кардинально змінюючи спосіб ведення бізнесу, управління ресурсами та розвитку кар'єри. Глобальні виклики, такі як пандемія COVID-19, війна в Україні та економічна нестабільність, прискорили процеси впровадження цифрових технологій, особливо у малому та середньому бізнесі (МСБ).

Малий бізнес, який займає ключову роль у створенні робочих місць та економічному зростанні, змушений адаптуватися до нових реалій цифрової економіки. Зокрема, виникає потреба у формуванні нових цифрових компетенцій, перепідготовці кадрів і створенні індивідуальних кар'єрних траєкторій. У цих умовах управління кар'єрою стає важливим елементом забезпечення конкурентоспроможності як для окремих працівників, так і для підприємств загалом.

Попит на фахівців, які володіють знаннями у сфері цифрових практик, пов'язаних з інноваційними процесами як фактором конкурентної переваги в корпоративному середовищі, надзвичайно зростає в Україні. За даними Мінцифри встановлено, що у 2023 році майже 93% дорослого населення України 18-70 років мають базові цифрові навички, а 38,0% дорослого населення опанували просунуті цифрові навички. 85% опитаних визнали, що люди з вищим рівнем цифрових навичок мають більше можливостей кар'єрного зростання (Дослідження цифрової грамотності в Україні – 2023).

Рис. 1. Результати опитування щодо ролі цифрових навичок у професійному житті, обсяг вибірки 2005 осіб

Цифрова трансформація впливає на всі аспекти професійної діяльності, створюючи нові виклики та можливості для розвитку кар'єри. Основні фактори, які впливають на цей процес, можна поділити на декілька категорій (табл. 1).

Таблиця 1. Фактори впливу на розвиток кар'єри

Група	Вид	Приклад
Технологічні фактори	Розвиток цифрових технологій	- швидке впровадження нових інструментів автоматизації, штучного інтелекту, великих даних і хмарних платформ змінює характер роботи та вимоги до професійних навичок; - виникнення нових спеціальностей, пов'язаних із ІТ, кібербезпекою, аналізом даних та цифровим маркетингом
	Автоматизація робочих процесів	заміна рутинних завдань автоматизованими системами скорочує попит на певні професії, водночас збільшуючи попит на спеціалістів із розвитку та управління технологіями
	Дистанційна робота та цифрові платформи	розширення доступу до роботи через фриланс-платформи та віддалені формати праці створює нові можливості для розвитку кар'єри незалежно від географічного розташування
Економічні фактори	Попит на цифрові навички	- сучасний ринок праці цінує працівників із знанням технологій, таких як програмування, робота з CRM-системами, цифровий маркетинг та аналітика даних; - підприємства малого бізнесу надають перевагу кандидатам, здатним швидко адаптуватися до технологічних змін
	Доступність онлайн-освіти	поширення платформ для навчання (Coursera, Udemy, Prometheus) дозволяє швидко здобувати нові навички та кваліфікації, необхідні для професійного росту
Соціальні фактори	Зміна підходів до управління персоналом	- кар'єрне зростання дедалі більше залежить від персональної ініціативи працівника, здатності вчитися та адаптуватися до змін; - підприємства прагнуть розвивати таланти всередині компанії, впроваджуючи програми менторства та професійного навчання
	Демографічні зміни	нове покоління працівників (Gen Z) має високий рівень цифрової грамотності, що впливає на попит на гнучкі формати роботи та розвиток навичок у цифровому середовищі
Освітні фактори	Розвиток концепції «навчання протягом життя»	кар'єрний успіх залежить від постійного оновлення знань і навичок через онлайн-курси, сертифікації та участь у професійних спільнотах
	Зростання ролі soft skills	навички, такі як емоційний інтелект, креативність, комунікація та лідерство, стають важливими в умовах, коли технічні завдання автоматизуються
Політичні та регуляторні фактори	Державні програми цифровізації	політика підтримки цифрової трансформації малого бізнесу та освіти (гранти, національні платформи навчання)
	Зміни в трудовому законодавстві	регулювання дистанційної роботи, захист прав працівників на цифрових платформах
Психологічні фактори	Сприйняття технологій працівниками	- страх втратити роботу через автоматизацію може впливати на мотивацію до професійного розвитку; - готовність до змін і адаптації визначає успіх у кар'єрі
	Кар'єрна орієнтація	особиста відповідальність за планування кар'єри, постановка довгострокових цілей і розвиток самоменеджменту

Розвиток кар'єри в умовах цифрової трансформації залежить від комплексної взаємодії цих факторів. Працівники, які зможуть адаптуватися до змін, постійно вдосконалюючи свої технічні та соціальні навички, матимуть конкурентні переваги на ринку праці. Водночас роботодавці, які інвестують у розвиток персоналу та цифровізацію процесів, зможуть залучати та утримувати найкращі таланти.

Варто зауважити, що виокремлення факторів впливу на розвиток ділової кар'єри є важливим з кількох ключових причин, зокрема:

- усвідомлене планування кар'єри, тобто, можна стверджувати, що знання факторів, що впливають на кар'єру (освіта, досвід, особисті якості, зовнішнє середовище тощо), дозволяє людині краще планувати свій професійний шлях, ставити реалістичні цілі та визначати шляхи їх досягнення;
- підвищення ефективності розвитку – виокремлюючи найбільш вагомі чинники, можна спрямувати ресурси (час, зусилля, кошти) на розвиток саме тих аспектів, які найсильніше сприяють просуванню в кар'єрі;
- адаптація до змін. Тут мова йде про те, що зовнішнє середовище постійно змінюється (технології, ринок праці, вимоги роботодавців), а аналіз факторів дозволяє вчасно адаптуватися та залишатися конкурентоспроможним;
- індивідуалізація підходів, згідно чого кожна людина має унікальні особистісні та професійні характеристики. Відтак, розуміння впливових чинників допомагає обрати саме ті стратегії, які найкраще пасують до конкретної ситуації чи особистості;
- управління ризиками – знання про бар'єри та негативні фактори (наприклад, дискримінація, невизначеність ринку, стрес) дозволяє заздалегідь готуватись до них і знижувати їхній вплив.

Отже, цифровізація не лише створює нові можливості для бізнесу, а й докорінно трансформує підходи до професійного розвитку та кар'єрного зростання. В умовах стрімких змін, які охоплюють як технологічну, так і соціально-економічну сферу, працівникам необхідно гнучко реагувати на нові виклики, освоювати цифрові інструменти, формувати актуальні компетенції та підтримувати високий рівень професійної адаптивності.

У цьому контексті виокремлення факторів, що впливають на розвиток ділової кар'єри, набуває особливого значення. Це дозволяє не лише краще зрозуміти механізми формування конкурентоспроможності на ринку праці, а й ефективно управляти кар'єрою – як індивідуально, так і на рівні організацій. Такий підхід сприяє розвитку людського капіталу, підвищенню продуктивності праці та сталому економічному зростанню в цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Дослідження цифрової грамотності в Україні – 2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf.
2. Лозовецька В. Фактори та проблеми, що впливають на кар'єрний розвиток сучасної особистості. *Молодь і ринок*. 2019, №9 (176). С. 44-50.
3. Лозовецька В.Т. *Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах*: монографія. Київ: 2015. 279 с.
4. Маслова К. І. Планування та розвиток успішної кар'єри. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2021. № 4, ч. 2. С. 171-175.
5. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Формування системи управління діловою кар'єрою персоналу на засадах логістичного підходу [Електронний ресурс]. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/36.pdf.

УДК 343.9

Краузе Ольга, Гумен Юрій,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ТРАЄКТОРІЯ УКРАЇНИ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

Krause Olga, Humen Yuri,

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

UKRAINE'S TRAJECTORY IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION

Протидія корупції є одним з 10 Принципів Глобального договору ООН. Основною метою Anti-Corruption Collective Action Initiative є забезпечення прозорості бізнесу та зміцнення приватно-державної співпраці в боротьбі з проявами корупції в Україні.

У вересні 2020 р. українська мережа Глобального договору ООН приєдналась до міжнародної антикорупційної програми Anti-Corruption Collective Action.

На сучасному етапі розвитку корупція є мабуть найбільш актуальною соціальною проблемою, вона має негативний вплив на темпи розвитку економіки країни, владу та суспільство загалом, стримує інвестиції, підриває демократичні процеси та руйнує державний устрій, знецінює освіту та особисті досягнення, згубно впливає на моральні принципи в суспільстві.

У правовому тлумаченні корупція – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність (систему) правопорушень, за вчинення яких передбачено притягнення до кримінальної, цивільно-правової, адміністративної та дисциплінарної відповідальності.

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI), який з 2023 р. ранжує 180 країн «за шкалою від 100 (дуже чиста) до 0 (дуже корумпована), в Україні за 2024 р. було визначено на рівні 35 балів зі 100 можливих (рис. 1), тобто у порівнянні з 2023 р. Україна втратила 1 бал, що свідчить про недостатню ефективність реалізації реформ протидії корупції.

Рис. 1. Індекс сприйняття корупції, 2024 р. [3]

За 2024 р. у дослідженні Transparency International Україна посіла 105 місце поміж 180 країн. Отримані результати свідчать про формальний підхід до виконання реформ або ж свідоме гальмування в їх реалізації протягом 2024 р. Погіршення CPI свідчить про те, що орієнтація лише на програмне виконання взятих Україною зобов'язань недостатньо, реалізація реформ відбувається недостатньо якісно.

Щоправда слід звернути увагу на той факт, що у більшості країн-кандидатів на вступ до ЄС теж відмічається погіршення CPI, відбулось зниження показника за рік у Сербії на 1 бал (35 балів, 105 місце), на 2 бали у Північній Македонії (40 балів, 88

місце) та Боснії і Герцеговини (33 бали, 114 місце), не змінився показник у Грузії (53 бали), Чорногорії (46 балів), Туреччини (34 бали).

Покращити СРІ поміж країн-кандидатів на вступ до ЄС вдалось лише на 1 бал Молдові (43 бали 76 місце), аж на 6 балів Албанії (42 бали, 80 місце).

Поміж західних сусідів покращити показник вдалось лише Молдові (43 бали, 76 місце). Румунія другий рік поспіль не змінює показник (46 балів, 65 місце) [3]. А всі решта країни погіршили свій СРІ.

Результати СРІ у 2024 р., як і за рік до цього обраховувались на основі 8 досліджень, які охопили період з лютого 2021 р. включно по вересень 2024 р. Аналіз проведених досліджень дає підстави для висновків, що загальна зміна показників України в СРІ є результатом системних тенденцій.

Визначають три основні документи, які формують траєкторію подальшого розвитку України:

- Ukraine Facility Plan;
- Звіт про розширення ЄС щодо України;
- Програма МВФ в рамках механізму розширеного фінансування (EFF).

Відповідно до зазначених документів України у 2025 р. повинна реалізувати комплекс заходів, який посилить її спроможність у боротьбі з корупцією, економічну спроможність та інвестиційну привабливість.

Для зниження рівня корупції важливими є ефективне функціонування незалежних та сильних інституцій, зрозумілого законодавства, справедливої системи правосуддя, незалежних ЗМІ та активної громадської позиції суспільства. Не менш важливим є зміна ставлення суспільства до корупції та домінування таких чеснот, як чесність, взаємодопомога, кооперація.

Список використаних джерел:

1. Anti-Corruption Collective Action. Global Compact Network Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/projects/anti-corruption-collective-action/>
2. Гумен Ю., Краузе О. Сучасний стан та основні напрями посилення соціальної відповідальності бізнесу в умовах повномасштабної війни / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 306-316. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
3. Індекс сприйняття корупції. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-korupciyi-2024/>
4. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича.- Тернопіль: Бескиди, 2023. 179 с.]. С.203-210.
5. Краузе О., Гумен Ю. Соціальна відповідальність врядування в умовах повномасштабної війни / Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі»: монографія /за ред. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 219-230.
6. Що таке корупція та якою вона буває? URL: <https://lisproekt.gov.ua/zapobigannja-korupciji/subjektam-deklaruvannja-vo-ukrderzhlisproekt/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje>

УДК 338.439

Кундеус Олександр¹, Зарудна Наталія²

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

²Західноукраїнський національний університет (Україна)

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Kundeus Alexander¹, Zarudna Nataliia²

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

²West Ukrainian National University, Ternopil (Ukraine)

INVENTORY STRATEGIC MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE

На успіх будь-якого бізнесу значною мірою впливає управління матеріальними потоками і запасами, оскільки від цього безпосередньо залежать витрати з їх утримання і поповнення, величина збитків від надлишку або нестачі запасів. Управління запасами, теоретичні розробки, практичні методи оптимізації та підвищення ефективності є складними питаннями.

Проблема управління запасами широко висвітлюється в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених, серед них: Д. Бауерсокс, Ф.Ф. Бутинець, Д. Клосс, В.П. Кодацький, Д.М. Ламберт, О. Осауленко, В. Пустовойтенко, Дж.Р. Сток та ін.

Запаси — це найбільш великі сукупні інвестиції в активи для більшості виробників, оптових та роздрібних підприємств. У міру того, як підприємства намагаються задовольняти потреби різних сегментів ринку, вони стають більш конкурентними, а продукти більш доступними. У більшості галузей споживачі вже звикли до високих вимог рівня доступності продукції. Для багатьох компаній це призвело до необхідності мати більш високий рівень запасів. Якщо у виробничих компаній інвестиції в запаси становлять більше 10% усіх активів, то для оптових та роздрібних підприємств інвестиції в запаси як відсоток від загальних активів перевищує 20% і може досягати 80%. Створення запасів вирішує низку важливих завдань, серед яких підвищення ефективності діяльності, ефективне обслуговування споживачів, страхування збоїв у поставках, захист від підвищення закупівельних цін, економія на оптових знижках, економія на транспортуванні.

На сьогодні розроблено три підходи до управління запасами, залежно від конкретних вимог — концепція максимізації запасів, концепція оптимізації запасів, концепція мінімізації запасів. Вибір рівня запасу максимальний, оптимальний або мінімальний визначається умовами роботи підприємства, особливостями організаційної культури, готовністю керівництва до змін, які вимагатимуть уведення тієї чи іншої концепції управління запасами, відносинами організації з постачальниками і споживачами, станом логістичної інфраструктури фірми, технічним і технологічним оснащенням організації, рівнем комп'ютеризації системи управління, станом інфраструктури регіонів, з якими пов'язано підприємство, тощо.

Впровадження концепцій максимального, оптимального або мінімального запасу може спиратися на фактори підвищення ефективності управління запасами, що діють у даний час. До таких факторів належать: широке використання автоматизованих систем управління запасами, розвиток економіко-математичного моделювання, підвищення надійності та оперативності отримання даних за допомогою сучасних інформаційних систем, розвиток методів прогнозування, зростання кваліфікації персоналу, що займається управлінням запасами, інтеграція та автоматизація багатьох логістичних операцій і функцій, розвиток корпоративних інформаційних систем, розвиток систем управління якістю, що веде до зниження потреби в запасах, широке використання логістичної технології JIT.

Незалежно від обраного варіанту, метою бізнес-процесу управління запасами є забезпечення торговельних компаній продуктами, які потрібні цільовій групі покупців. При цьому на початку цього процесу використовують ресурси у вигляді товарів, технічні засоби, у тому числі наявність транспортних засобів. Результатом цього процесу є товар, підготовлений до продажу.

Вивчення наукової літератури показало, що на сьогоднішній день існують різні техніки та методи ефективного управління запасами. Слід виділити методи оптимізації запасів, методи визначення оптимального розміру запасів, методи розрахунку поставок (з оптимальним розміром замовлення, фіксованим розміром замовлення, з фіксованим інтервалом часу між замовленнями, з установленням періодичності поповнення запасів до постійного рівня, модель економічного розміру замовлень EOQ, без дефіциту, з дефіцитом, з моментальним постачанням), методи нормування запасів (евристичні, техніко-економічні, економіко-математичні). Запаси вимагають суттєвих капіталовкладень на рівні підприємства. Вони не тільки визначають політику підприємства, а й впливають на рівень його ліквідності. Рівень запасів здійснює безпосередній вплив на прибуток [3]. Слід також враховувати зв'язок між інвестиціями в запаси та рівнем обслуговування клієнтів. Згідно з дослідженнями, досягнення 100% рівня обслуговування клієнтів призведе до різкого збільшення рівня запасів. Це свідчить про необхідність використання альтернативних засобів для покращення рівня обслуговування. Практичні дослідження вважають прибуток від запасів основним показником ефективності бізнесу. На рентабельність запасів впливають два основні показники: рентабельність продажів і оборотність запасів. Рентабельність продажів визначається двома факторами: чистим прибутком і доходом. Розрахунок оборотності запасів передбачає врахування як чистого прибутку, так і середнього запасу. Чистий прибуток розраховується шляхом віднімання операційних витрат, включаючи податок на прибуток, від валового прибутку. На рівень торгової націнки безпосередньо впливає на прибутковість бізнесу.

Одним із важливих, але складних завдань управління є створення оптимальних запасів на підприємстві, підтримка безперервного виробництва та негайного задоволення споживачів. Комплекс правил, за допомогою яких приймають рішення стосовно обґрунтованого встановлення обсягів замовлення, поповнення і розподілу нових партій замовлення продукції називають стратегічним управлінням запасами. Кожна з цих стратегій несе певні витрати на забезпечення споживачів матеріальними ресурсами, дослідження оптимальної стратегії і є предметом теорії оптимального управління запасами. Стратегічне управління запасами вимагає наявності певних елементів, серед них варто зосередити увагу на аналізі середовища, розробці стратегій, формуванні механізмів реалізації стратегій, оцінці та контролі їх реалізації. Стратегічне управління запасами компанії передбачає організацію заходів, пов'язаних із встановленням стратегічних цілей і завдань, розробкою стратегічних планів і прийняттям відповідних рішень у системі управління запасами. За допомогою тактичного управління запасами можна досягти цілі вищої, ніж операційні цілі. Кожній стратегічній меті відповідає певна тактика з комплексом оперативних заходів.

Стратегічні цілі щодо управління запасами можуть бути ефективно реалізовані лише за наявності механізмів впровадження тактичного управління запасами. Усі стратегічні рішення базуються на складних тактичних рішеннях, зміст яких може мати різний характер. Крім того, тактичне управління передбачає ієрархію прийняття рішень, яка включає кілька наборів заходів, які реалізуються послідовно. Тактичне управління передбачає вибір ключових тактик поведінки відповідно до стратегії та формування відповідних напрямків дій, що забезпечують досягнення стратегічних цілей.

Оперативне управління запасами є функціональним комплексом, що забезпечує реалізацію тактичного управління запасами в поточній діяльності. Оперативне управління запасами - це сукупність методів, інструментів і технологій, які використовуються окремо або в прямій комбінації в даний момент для забезпечення досягнення поставлених цілей і усунення негативних явищ у корпоративній діяльності.

Стратегія управління запасами повинна регулярно контролювати стан запасів протягом розрахункового періоду та мати можливість коригувати параметри планування, якщо вони значно відхиляються від фактичних параметрів.

Різні стратегії управління запасами базуються переважно на реалізації відомих систем управління (контролю) запасами. Дослідження досвіду діяльності вітчизняних і зарубіжних підприємств дає змогу виділити основні моменти оптимізації стратегій управління запасами: правильне прогнозування попиту на продукцію в майбутніх періодах, коректне використання диференційованого підходу до гуртування виробленої і реалізованої на ринку продукції на основі ABC- і XYZ-аналізу, грамотний вибір системи контролю рівня запасів на підприємстві і правильний розрахунок її параметрів з урахуванням непередбачених змін на ринку, що призводять до підвищення попиту на вироблену продукцію. Розробка засобів для оптимізації вашої стратегії управління запасами повинна починатися з процесу прогнозування ринкового попиту. Позиція товарного асортименту компанії повинна бути диференційована на основі прогнозованих значень попиту, визначених за допомогою аналізу ABC і XYZ. Для управління інвентаризацією отриманої групи необхідно вибрати ефективну систему контролю інвентаризації, розрахувати та проаналізувати її основні параметри. Залежно від ситуації потрібно розробити стратегію управління запасами. Його кінцева мета - постійне забезпечення споживачів деякими матеріальними ресурсами.

Таким чином, оптимізація стратегій і тактик управління запасами компанії передбачає застосування методів аналізу асортименту, встановлення стандартів запасів для різних груп асортименту, створення матриць асортименту та надання рекомендацій щодо управління запасами для різних груп продуктів. Стратегія управління запасами повинна регулярно контролювати стан запасів протягом розрахункового періоду та мати можливість коригувати параметри планування, якщо вони значно відхиляються від фактичних параметрів. Важливо контролювати запаси підприємства та точного розраховувати їх параметри з урахуванням неочікуваних змін ринку, що дає можливість розробити стратегію управління запасами. Його кінцева мета - забезпечити споживачів безперервним постачанням матеріальних ресурсів конкретного виду.

Список використаних джерел:

1. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
2. Королюк Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
3. Співак С.М., Королюк Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
4. Хаврук В.О. Аналіз систем управління запасами URL: http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/26_2_2013/313-324.pdf.

УДК502:658

Ландяк Тарас, Мельник Лілія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ
АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ
СУБ'ЄКТІВ НА ДОВКІЛЛЯ**

Landiak Taras, Melnyk Liliya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**ENVIRONMENTAL ASSESSMENT AS A TOOL FOR ASSESSING THE
ANTHROPOGENIC IMPACT OF BUSINESS ENTITIES ON THE ENVIRONMENT**

Всебічний екологічний аналіз та правильна, достовірна експертна оцінка проектів споруджуваних господарських об'єктів, комплексів та систем набувають принципово важливого значення, оскільки «людські проекти», що не враховують закони природи, приносять чимало лиха.

Важлива роль серед ефективних заходів протидії цьому належить екологічній експертизі. Екологічна експертиза – це комплексний аналіз технологій, матеріалів, устаткування, техніки, проектів, планів, прогнозів та іншої документації, аналіз та оцінка результатів запланованої або існуючої господарської діяльності, що чинить чи може чинити негативний вплив на навколишнє природне середовище, який проводять висококваліфіковані спеціалісти-експерти для визначення відповідності поданих матеріалів чинному законодавству і розробки конструктивних пропозицій щодо охорони навколишнього середовища.

Екологічна експертиза спрямована на запобігання новим, обмеження або ліквідацію існуючим негативним джерелам впливу на оточуюче природне середовище та здоров'я населення.

Необхідність та процедура проведення екологічної експертизи визначені природоохоронним законодавством України. Здійснюється вона на підставі закону України «Про екологічну експертизу».

Екологічній експертизі підлягають:

- державні інвестиційні програми, програми розвитку окремих галузей народного господарства;
- проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку галузей економіки, генеральних планів населених пунктів, схем районного планування, схем генеральних планів промислових вузлів, схем розміщення підприємств у промислових вузлах і районах, схем упорядкування промислової забудови, інша передпланова і передпроектна документація;
- інвестиційні проекти, техніко-економічні обґрунтування і розрахунки, проекти й робочі проекти на будівництво і реконструкцію (розширення, технічне переозброєння) підприємств та інших об'єктів, документація з перепрофілювання, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, що можуть негативно впливати на стан навколишнього середовища, незалежно від форм власності та підпорядкування, в тому числі військового призначення;
- проекти інструктивно-методичних і нормативно-технічних актів та документів, які регламентують господарську діяльність, що негативно впливає на навколишнє середовище;
- проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в царині гарантування екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки,

охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;

- документація на створення нової техніки, технологій, матеріалів і речовин, у тому числі та, що закуповується за кордоном, які можуть створювати потенційну загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю людей;

- матеріали, речовини, продукція, господарські рішення, системи й об'єкти, впровадження чи реалізація яких може призвести до порушення норм екологічної безпеки та негативного впливу на навколишнє середовище чи створення небезпеки для здоров'я людей;

- екологічно небезпечні діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення.

Еколого-експертні оцінки реалізуються в еколого-експертних висновках та рекомендаціях, які підготовлюються еколого-експертними органами за результатами проведення експертизи. По проектах, які рекомендуються до затвердження, дається загальна екологічна оцінка проектних проробок, їх якості у відповідності до екологічних вимог, а також пропозиції, спрямовані на покращання природоохоронних розділів проектів, що проходять експертизу.

Передбачено державну і громадську екологічну експертизу. За ініціативою заінтересованих осіб та організацій, а також за рішенням центральних або місцевих органів влади може проводитися додаткова незалежна екологічна експертиза.

Державна екологічна експертиза являє собою урегульовану законом та іншими правовими нормами цілеспрямовану діяльність державних органів з розгляду, перевірки, аналізу, оцінки на основі екологічних знань представлених проектів на предмет їх відповідності нормам і правилам охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування та вимогам екологічної безпеки, корегування екологічних параметрів та формулювання найоптимальніших варіантів природоохоронного та соціального захисту проектних рішень для запобігання негативного впливу проєктованих об'єктів в процесі їх реалізації в конкретній екологічній системі.

Громадська екологічна експертиза проводиться для врахування громадської думки щодо реалізації наміченої проектом господарської діяльності, її соціально-екологічних наслідків.

Загалом здійснення екологічної експертизи діяльності суб'єктів господарювання є важливим, оскільки дозволяє виявити та попередити потенційний негативний вплив на довкілля ще до початку реалізації проектів або виробничих процесів. Це не лише сприяє збереженню природних ресурсів та екологічної безпеки, а й допомагає підприємствам дотримуватися екологічного законодавства, уникати штрафів, підвищувати довіру суспільства та інвесторів, а також розвивати свій бізнес у напрямку сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Данилевич Н. М., Яструбський М. Я. Система екологічного менеджменту і аудиту на підприємстві: інформаційний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2014. № 797. С. 363-372.
2. ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року №2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>

УДК 338.242.2

Луциків Іванна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Lutsyktiv Ivanna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AS A TOOL FOR IMPLEMENTING
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT**

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів екологічний менеджмент посідає чільне місце в системі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Бізнес все частіше розглядає не лише економічні цілі, а й екологічні та соціальні наслідки своєї діяльності, усвідомлюючи свою роль у забезпеченні сталого розвитку суспільства.

Екологічний менеджмент — це система організаційних, технічних та управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу підприємств на довкілля. Він охоплює управління природними ресурсами, зменшення викидів та відходів, енергоефективність, запровадження екологічно чистих технологій та екологічну відповідальність на всіх рівнях діяльності компанії.

Сучасний екологічний менеджмент активно впроваджує інноваційні рішення — цифровий моніторинг викидів, автоматизовані системи очищення, екологічний дизайн продукції (eco-design), використання штучного інтелекту для прогнозування екологічних ризиків. Такі інструменти не лише знижують екологічне навантаження, а й демонструють соціально відповідальний підхід до інвесторів і споживачів.

Крім того, у сучасному глобалізованому світі екологічна відповідальність бізнесу дедалі частіше розглядається як конкурентна перевага. Споживачі звертають увагу не лише на якість продукції, а й на соціально-екологічну етику компанії. А держави та міжнародні інституції (ЄС, ООН, Світовий банк) запроваджують обов'язкові вимоги до екологічної звітності та дотримання принципів сталого розвитку.

Німеччина є одним із лідерів у сфері екологічного менеджменту завдяки поєднанню законодавчої бази, суворих стандартів та фінансових стимулів. Компанії активно впроваджують системи екологічного управління за стандартом ISO 14001, а також EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) — добровільну ініціативу ЄС для оцінки та поліпшення екологічних показників. Екологічна звітність стала невід'ємною частиною нефінансових звітів німецьких корпорацій. У США реалізація КСВ значною мірою ґрунтується на ринкових мотивах та тиску інвесторів. Компанії, як-от Apple, Microsoft, Starbucks, публікують екологічні звіти, дотримуються ESG-критеріїв та декларують вуглецеву нейтральність. Водночас активно впроваджується зелене будівництво (LEED), відновлювана енергетика, вторинне використання матеріалів.

Варто зазначити, що ефективна реалізація екологічного менеджменту як частини КСВ неможлива без прозорості звітності, участі зацікавлених сторін та підтримки з боку держави. Пріоритетами мають стати еко-інновації, «зелені» інвестиції та соціально орієнтована екологічна політика підприємств.

Інтеграція екологічного менеджменту в КСВ дозволяє досягти кількох важливих цілей:

- покращення екологічної репутації підприємства;
- підвищення довіри з боку споживачів і місцевих громад;
- зменшення екологічних ризиків і витрат;

- відповідність міжнародним стандартам (ISO 14001, ESG, тощо);
- формування культури екологічної відповідальності серед працівників.

Встановлено, що підприємства, діяльність яких регулюється екологічним законодавством ставляться більш відповідально до охорони навколишнього природного середовища. Згідно проведеного дослідження, в Україні діяльність лише трохи більше половини вітчизняних підприємств (53,3 %) регулюється нормами екологічного законодавства, і здебільшого це великі та середні компанії. Серед даних компаній лише 19,7 % прагнуть забезпечити показники кращі за нормативні, решта планують залишитися у межах наявних нормативів. Що стосується галузей економіки, то сільське господарство більше ніж інші галузі прагне вийти на показники, кращі за нормативні, у захисті навколишнього середовища.

Слід зазначити, що широке застосування стандартів ISO 14000 дозволяє компаніям, які прагнуть постійно покращувати свої екологічні показники, обрати відповідний практичний інструментарій у різноманітних аспектах екологічного менеджменту [1].

Успішне впровадження екологічної політики залежить від екологічно-свідомого керівництва. Саме топ-менеджери визначають еко-стратегію компанії, ініціюють "зелені" ініціативи та формують корпоративну культуру, орієнтовану на відповідальність і сталий розвиток.

Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між екологічним менеджментом та соціальними аспектами КСВ — наприклад, впливом на здоров'я населення, розвитком «зелених» робочих місць, еко-просвітою, підтримкою місцевих ініціатив з охорони довкілля. Такий підхід формує довгострокову довіру з боку суспільства, що є основою для стабільного розвитку бізнесу.

Окрім того необхідно зазначити, що ефективна реалізація екологічного менеджменту передбачає постійне навчання та залучення працівників до екологічних ініціатив. Внутрішні тренінги, конкурси, дні еко-свідомості створюють середовище відповідального ставлення до природи. Разом з тим, екологічний менеджмент передбачає діалог і співпрацю з місцевими громадами, неурядовими організаціями та органами влади. Це можуть бути спільні екологічні проекти, екоосвітні програми, участь у прибираннях, висадці дерев, сортуванні сміття. Такі дії зміцнюють імідж компанії як соціально активного учасника розвитку громади.

На сьогодні все більше компаній переходять до концепції, яка передбачає мінімізацію відходів і повторне використання ресурсів. Це дозволяє зменшити негативний вплив на природу, підвищити економічну ефективність і підкреслити відповідальний підхід до планети.

Таким чином, екологічний менеджмент є не лише технологічним інструментом, а і складовою етичного підходу до ведення бізнесу, що сприяє гармонійному поєднанню економічного зростання, соціальної відповідальності та екологічної безпеки. Його впровадження — необхідна умова сталого розвитку як окремих компаній, так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Кужда Т., Луцків І., Шведа Н. Розвиток екологічно відповідального бізнесу в Україні та світі. Соціально-економічні проблеми і держава. 2019. Вип. 2 (21). С. 246-258. Режим доступу: URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19ktiuts.pdf>

УДК 339:138

Пашкевич Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

МАРКЕТПЛЕЙСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Pashkevych Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

MARKETPLACES AS A TOOL FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

Останніми роками онлайн-маркетплейси стали важливою платформою для просування та продажу товарів, особливо для малого і середнього бізнесу. Цей процес значною мірою обумовлений стрімким розвитком цифрових технологій, активним впровадженням інтернету у всі сфери життя та трансформацією споживчих звичок. З огляду на розвиток цифрової економіки, маркетплейси перетворились на ключовий елемент електронної комерції, що істотно впливає на бізнес-моделі сучасних підприємств.

Крім того, зростання популярності маркетплейсів сприяє формуванню нових форматів споживання, орієнтованих на зручність, швидкість та індивідуальний підхід. Це створює нові виклики та можливості для бізнесу, який прагне залишатися конкурентоспроможним у динамічному ринковому середовищі. Саме тому дослідження ролі маркетплейсів як інструменту розвитку малого бізнесу є вкрай актуальним з наукової, практичної та соціально-економічної точок зору.

Онлайн-маркетплейс — це цифрова платформа, яка об'єднує багато продавців і покупців в одному віртуальному просторі. Вона функціонує як посередник між сторонами, надаючи технічну, логістичну та платіжну підтримку. На відміну від індивідуальних інтернет-магазинів, маркетплейси дозволяють бізнесу швидко вийти на ринок без значних початкових інвестицій в ІТ-інфраструктуру.

Популярні українські та міжнародні платформи, такі як Rozetka, Prom.ua, Etsy чи Amazon, надають продавцям готову екосистему — від розміщення товару до оплати та доставки. Наприклад, завдяки інтеграції з поштовими службами продавці можуть легко організовувати доставку по всій Україні або навіть за кордон. Системи безпечної оплати гарантують захист покупця, що формує довіру до платформи загалом. У свою чергу, це позитивно впливає і на репутацію підприємців, які на ній працюють. Для малого бізнесу маркетплейси — це насамперед можливість зменшити витрати на створення сайту, маркетинг і логістику. Незважаючи на те, що більшість платформ беруть комісію або фіксовану плату за користування послугами, переваги часто переважають ці витрати завдяки великій аудиторії, високій довірі до платформи та зручності в користуванні. Наприклад, комісійні витрати на Prom.ua або Etsy можуть коливатись у межах 5–20% залежно від категорії товару, але в обмін підприємець отримує доступ до тисяч потенційних клієнтів щодня.

На українському ринку маркетплейси Rozetka та Prom.ua стали ключовими платформами для розвитку малого бізнесу. Вони дозволяють підприємцям без великих вкладень розміщувати товари, знаходити нових клієнтів і організовувати доставку по всій Україні. Такі платформи також мають високий рівень технічної підтримки, інструменти для аналітики продажів, реклами та підвищення видимості товарів у каталозі. Наприклад, багато виробників косметики ручної роботи, одягу, аксесуарів або товарів для дому починають саме з Prom.ua, де можна створити власну міні-крамницю та швидко отримати перші замовлення. Протягом кількох днів можна вже отримати перші замовлення, особливо якщо продукція має привабливий вигляд та конкурентну

ціну. Водночас Rozetka має високий рівень довіри серед споживачів. Бренд, присутній на цій платформі, автоматично отримує більшу увагу та довіру, що позитивно впливає на продажі. Більше того, Rozetka надає можливість працювати як офіційний партнер з використанням системи FBS (fulfillment by seller), що забезпечує зручність і швидкість обслуговування клієнтів.

Крім того, маркетплейси надають зручні інструменти для управління товарами, відстеження замовлень, ведення статистики та аналізу ефективності продажів. Навіть підприємці без досвіду в онлайн-продажах можуть розпочати бізнес і поступово масштабувати його, використовуючи готову інфраструктуру платформи. Багато з них мають освітні ресурси або підтримку спільнот, які допомагають новачкам розібратися в основах електронної комерції.

Загалом маркетплейси відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку малого бізнесу в Україні. В умовах цифрової трансформації економіки та активного впровадження онлайн-технологій вони стають не просто каналом збуту, а стратегічним інструментом для досягнення підприємницьких цілей. Завдяки маркетплейсам підприємці отримують доступні, гнучкі та ефективні рішення для виходу на ринок, що дозволяє навіть малим компаніям конкурувати на рівні з більшими гравцями.

Однією з ключових переваг є можливість швидко масштабуватись, тобто розширити свою діяльність без значних фінансових вкладень. Платформи забезпечують доступ до широкої аудиторії, технічну підтримку, інструменти аналітики та реклами, що значно полегшує ведення бізнесу й дозволяє зосередитися на головному — якості продукції, формуванні бренду та задоволенні потреб клієнтів. Крім того, використання маркетплейсів мінімізує частину бізнес-ризиків, пов'язаних із логістикою, оплатою та юридичними аспектами продажу.

У нинішніх економічних умовах, коли традиційна роздрібна торгівля стикається з численними викликами — від зростання орендних ставок до скорочення потоку клієнтів — онлайн-платформи стають альтернативою, яка відкриває нові можливості для зростання, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності. Вони забезпечують підприємствам можливість адаптуватися до змін, впроваджувати нові бізнес-моделі та виходити на міжнародні ринки без необхідності створення фізичних представництв.

Таким чином, маркетплейси вже сьогодні є важливою опорою малого бізнесу в Україні, а в майбутньому їхня роль лише зростатиме. Успішне використання цих платформ може стати запорукою сталого розвитку, цифрової інтеграції та підвищення економічної стійкості вітчизняного підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Білоус О., Кундеус О. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 56-61. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056.
2. Кот О.В., Антоненко Д.С. Сутність, становлення та перспективи розвитку електронної комерції України у глобальному середовищі. 2015. № 2/6. С. 28-32.
3. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
4. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 336.748.12(477)

Підкова Ірина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЗМІНИ У КУПІВЕЛЬНІЙ СПРОМОЖНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Pidkova Iryna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

INFLATION AND CHANGES IN THE PURCHASING POWER OF THE POPULATION IN UKRAINE DURING THE WAR

Інфляція — це економічний процес, що характеризується загальним зростанням цін на товари та послуги в економіці протягом певного періоду часу. Вона вимірюється у відсотках і може відображати зміни в купівельній спроможності національної валюти. Інфляція є важливим індикатором економічної стабільності та здоров'я країни, адже високі темпи інфляції можуть призвести до зниження реальних доходів населення, зростання бідності та соціальної напруженості [1].

Інфляція є однією з основних економічних проблем, з якими стикаються країни, що переживають військові конфлікти. В умовах війни в Україні інфляційні процеси особливо гостро відчуються, оскільки зростання витрат на оборону, руйнування інфраструктури та порушення ланцюгів постачання товарів значно впливають на економічну ситуацію в країні. Одним із найбільш важливих наслідків інфляції є зниження купівельної спроможності населення, що веде до скорочення реальних доходів людей і змін у їхніх споживчих звичках. Це створює серйозні соціальні та економічні наслідки, особливо для найбільш вразливих верств населення.

На момент початку повномасштабного вторгнення Україна вже мала споживчу інфляцію на рівні 10% рік-до-року (р/р). У лютому 2021 року ціни на споживчі товари та послуги були на 10% нижчими, ніж у лютому 2022 року. Через російське вторгнення темпи зростання інфляції сягнули свого піку у жовтні 2022 р. - 26,6% р/р. Причинами цього стали прямі наслідки війни: порушення ланцюгів постачань, зростання виробничих витрат бізнесу, руйнування виробництв. Крім того, додатковий тиск на інфляцію також спричинив масовий друк гривні Нацбанком для покриття дефіциту бюджету: у 2022 році НБУ надрукував 400 млрд грн (\$12,5 млрд), на які придбав урядові військові облігації [4].

Завдяки стабілізації економічної ситуації, діям НБУ та відмові від фінансування бюджету шляхом друку гривні, наприкінці 2022 року і впродовж усього 2023 року темпи інфляції вдалося опанувати. Рекордні врожаї 2023 року також вплинули на сповільнення інфляції.

Проте, літня посуха 2024 році, дефіцит електроенергії, брак працівників та вичерпання впливу значних минулорічних урожаїв у 2024 році інфляція стала знову пришвидшуватися.

Інфляція у лютому зросла до 13,2% у річному вимірі, але темпи зростання сповільнюються вже третій місяць поспіль [4].

У лютому продовжували дорожчати продукти - ціни зросли на всі категорії, крім цукру. Найбільше за місяць подорожчали яйця (+3,5% за місяць). Ціни на всі продукти залишаються суттєво більшими, ніж попереднього року.

Для того, щоб впливати на інфляцію, НБУ використовує основний монетарний інструмент - облікову ставку. Облікова ставка опосередковано впливає на те, під який відсоток банки дають бізнесу та населенню кредити та під який відсоток залучають депозити.

З 7 березня НБУ ще підвищив облікову ставку до 15,5%, щоб розвернути інфляційний процес та домогтися його уповільнення у 2025 році. За оцінками НБУ, прискорення інфляції у лютому тривало. НБУ очікує, що інфляція має повернутися на траєкторію сповільнення в другому півріччі та знизитися до однознакового рівня наприкінці 2025 року.

На даний момент дохідність облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) залишається вищою в реальному вимірі за рівень інфляції, що дозволяє інвесторам зберігати і навіть примножувати свої кошти, захищаючи їх від знецінення [4].

Вплив інфляції на купівельну спроможність населення є значним і багатограним. Зниження реальних доходів, зростання цін на основні продукти і послуги, а також зміна споживчих звичок призводять до суттєвих змін у поведінці споживачів та загальному рівні життя. Уряд та економічні організації повинні враховувати ці фактори при формуванні політики, спрямованої на контроль інфляції та покращення добробуту населення. Ефективні стратегії можуть допомогти зменшити негативні наслідки інфляції та забезпечити сталий економічний розвиток [1].

Зниження купівельної спроможності є складною та багатогранною проблемою, що потребує комплексного підходу з боку уряду, Національного банку та інших економічних організацій. Своєчасні й ефективні стратегії можуть мінімізувати негативні наслідки інфляції та забезпечити сталий економічний розвиток навіть в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Інфляція: Вплив на купівельну спроможність населення. BeeCredit. URL: <https://beecredit.com.ua/inflyacziya-vplyv-na-kupivelnu-spromozhnist-naselennya/> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Краузе О., Голда Н., Тимошів М. Зміни поведінки споживача в умовах війни. / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 492-503. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
3. Краузе О.І. Дослідження поведінки споживачів та методів формування споживчого попиту / Маркетинг 4.0: стратегічні імперативи та сучасні тенденції]: колективна монографія /за аг ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. – Тернопіль: ФОП Шпак В.Б., 2021. – С. 89-122. (351 с.)
4. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 09.04.2025).

УДК 339.13

Піняк Ірина, Шпилик Світлана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

CRM – ТЕХНОЛОГІЇ ЯК МАРКЕТИНГОВИЙ АКТИВ ПІДПРИЄМСТВА

Pinyak Iryna, Shpylyk Svitlana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

CRM – TECHNOLOGY IN MARKETING ENTERPRISE ASSETS

Досить тривалий період нестійкого економічного розвитку, значні коливання реальних доходів населення й зміна характеру попиту, збільшення насиченості ринку обумовлюють істотне загострення конкуренції на галузевих ринках. За цих умов виживання й розвиток вітчизняних підприємств, все більше, стає наслідком створення ними унікальних конкурентних переваг у зовнішньому середовищі, інтегрованим вираженням яких є маркетингові інтелектуальні активи.

Маркетингові інтелектуальні активи є продуктом взаємодії продуктивних активів та інтелектуальної власності; їх формують такі структурні елементи, як репутація, бренд, торгова марка, партнерські активи, клієнтські активи, канали розподілу. Слід визнати, що формування репутації, бренду та торгової марки в структурі капіталу підприємства обумовлене наявністю цільової аудиторії, для якої дані маркетингові активи мають зміст і важливість.

Традиційні системи управління підприємством за своєю концептуальною побудовою розглядають клієнтів компанії як елемент зовнішнього світу й не інтегрують його в бізнес-процеси, що ними обслуговуються. Зміст такої організації систем для управління компанією визначається стратегічним фокусом бізнесу на оптимізацію тільки внутрішньої діяльності самого підприємства. Багато підрозділів підприємства працюють із зовнішнім середовищем розрізнено, причому найчастіше спілкуючись із тими самими контрагентами компанії. Відсутність єдиного підходу до роботи із клієнтом відразу ж відбивається на ефективності роботи на ринку – компанія втрачає велику кількість можливостей в сфері продажу й підвищенні рівня лояльності клієнтів. Тим часом, сучасні маркетингові дослідження говорять про те, що наявність солідної бази лояльних клієнтів є основним і чи не єдиним фактором стійкості й процвітання бізнесу сьогодні. Інтегрувати клієнта усередину компанії, надати йому реальне індивідуальне обслуговування, поставити його першим у черзі – завдання, що намагається вирішити світове бізнес-співтовариство. У рамках цього завдання народилася ціла стратегія, що зміщує концентрацію зусиль бізнесу з наведення порядку усередині компанії у бік обслуговування клієнтів – стратегія CRM.

CRM розшифровується як Customer Relationships Management – Управління Взаєминами із Клієнтами. По визначенню, CRM - це стратегія компанії відносно взаємодії із клієнтами у всіх організаційних аспектах - рекламі, продажу, доставці й обслуговуванні клієнтів, дизайні й виробництві нових продуктів, виставлянні рахунків і т.п. Це стратегія, що базується на наявності єдиного сховища інформації й системи, у якій одночасно містяться і з якою завжди доступні всі відомості про всі випадки взаємодії із клієнтами; на синхронізації управління множинними каналами взаємодії (тобто існують організаційні процедури, які регламентують використання цієї системи й інформації в кожному підрозділі компанії); на постійному аналізі зібраної інформації про клієнтів і прийняття відповідних організаційних рішень - наприклад, пріоритизації клієнтів на основі їх значимості для компанії, формуванню індивідуального підходу до клієнтів відповідно до їх потреб і запитів.

Переваги і можливості CRM-системи:

- швидкий доступ до актуальної клієнтської інформації;
- оперативне обслуговування клієнтів і проведення операцій;
- формалізація схем роботи з клієнтами;
- швидке отримання звітних даних і аналітичної інформації;
- зниження операційних витрат менеджерів;
- контроль роботи менеджерів;
- узгодження взаємодії між підрозділами;
- управління бізнес-процесами;
- управління контактами, історія співпраці з клієнтом;
- планування та управління продажами;
- планування та управління закупівлями і доставками.
- управління маркетингом;
- автоматизація документообігу.

Нагромадження й аналіз інформації про клієнта та співпрацю з ним є важливим активом підприємства, який повинен зберігатися в єдиній базі даних.

На сьогоднішній день в Україні CRM – це великий, перспективний і швидко зростаючий ринок програмного забезпечення, головним чином орієнтовані підвищення ефективності бізнес-процесів, спрямованих на залучення та втримання клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. CRM як джерело інформації для розробки маркетингових проєктів та стратегічного управління конкурентоспроможністю. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 94-102. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1095>
2. Островерхов В. М. Застосування CRM-систем у маркетинговій діяльності та управлінні персоналом транспортних підприємств. *Економічний аналіз*. 2018. № 3. С. 199-206.
URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1581/6565656670>
3. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
4. Янчук, Т., & Боєнко, О. (2023). Впровадження crm-систем як засіб підвищення ефективності маркетингової діяльності. *Економіка та суспільство*, (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-89>

УДК 338

Рогатинська Юлія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІЧНУ СТРУКТУРУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ

Rohatynska Yulia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THE IMPACT OF THE WAR ON THE ECONOMIC STRUCTURE OF UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR RECOVERY

Війна - це завжди трагедія, яка залишає глибокий слід не лише в історії нації, а й у її економічному житті. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спричинило масштабні руйнування економічної інфраструктури, дестабілізацію ринків, втрату людського капіталу та зміну традиційних економічних зв'язків. У цих умовах перед Україною постали безпрецедентні виклики: необхідність адаптації до нової реальності, підтримки життєздатності критичних секторів економіки та формування основ для майбутнього відновлення. Водночас, криза відкрила нові перспективи для переосмислення економічної моделі, розвитку інноваційних підходів, посилення інтеграції в європейський простір і побудови більш стійкої та ефективної економіки. У цій доповіді розглядається вплив війни на економічну структуру України, окреслюються основні виклики сьогодення та аналізуються можливі шляхи і перспективи економічного відновлення держави.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році призвело до кардинальних змін в економіці країни. Воєнні дії спричинили величезні втрати у виробничій сфері, транспортній інфраструктурі, аграрному секторі та промисловості. Багато підприємств були зруйновані або змушені припинити діяльність. Внаслідок цього реальний ВВП України у 2022 році скоротився на 28,8%, що стало найглибшим економічним спадом за всю історію незалежності країни [1].

У структурі економіки України також відбулися суттєві зміни. Частка оборонної промисловості, логістичних послуг, цифрових технологій та ІТ-сектору помітно зросла. Водночас аграрний сектор, який був однією з основ економіки до війни, зазнав великих втрат через тимчасову окупацію територій, замінування сільськогосподарських угідь, а також блокування морських портів. У багатьох випадках підприємства були змушені релокуватися до більш безпечних регіонів, зокрема на захід України, що спричинило нові регіональні дисбаланси [2].

Окрім прямої шкоди, війна загострила низку соціально-економічних викликів. Рівень безробіття зріс, значна частина населення виїхала за кордон, а багато громадян були мобілізовані до ЗСУ. Це спричинило дефіцит кваліфікованих кадрів на ринку праці. Одночасно уряд зіткнувся з бюджетними труднощами: зменшення податкових надходжень на фоні зростання витрат на оборону, гуманітарні потреби та соціальну допомогу призвели до дефіциту бюджету. Інфляція також залишалася високою, хоча у 2023 році спостерігалася її поступова стабілізація [3].

Одна з найгостріших проблем, з якою стикається Україна — це енергетична безпека. У зв'язку з руйнуванням енергетичних об'єктів, постає необхідність у швидкому відновленні енергетичних мереж, а також у переорієнтації на відновлювальні джерела енергії. Зелена енергетика може стати важливою складовою економічного відновлення, що дозволить Україні не лише зменшити залежність від імпортованих енергоносіїв, але й стати частиною глобальних ініціатив із боротьби зі змінами клімату [2].

На цьому тлі надзвичайно важливою стала міжнародна підтримка. У 2023–2024 роках Україна отримала значну фінансову допомогу від міжнародних партнерів, зокрема ЄС, США, Японії, МВФ та інших. Наприклад, у грудні 2024 року Україна отримала понад 9 мільярдів доларів зовнішнього фінансування, що допомогло стабілізувати макроекономічну ситуацію та виконувати соціальні зобов'язання держави. Попри складнощі, експерти вважають, що війна стала поштовхом до трансформації української економіки. Замість орієнтації переважно на сировинний експорт, Україна має можливість перейти до моделі, що базується на інноваціях, технологіях і сталому розвитку. Серед ключових напрямків післявоєнного відновлення - цифровізація економіки, розвиток відновлюваної енергетики, модернізація інфраструктури та глибша інтеграція до європейського ринку [1].

Однією з важливих складових економічного відновлення є стимулювання інвестицій через механізми страхування ризиків та податкові пільги для інвесторів, а також забезпечення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, який має бути важливою частиною економічної трансформації країни. Економічне відновлення України буде також тісно пов'язане з процесом євроінтеграції. Інтеграція в Європейський Союз допоможе Україні не тільки отримати доступ до нових ринків, але й впровадити сучасні економічні та правові стандарти, що сприятиме стабільному розвитку в майбутньому [2].

Отже, війна принесла Україні не лише великі втрати, але й створила умови для переосмислення економічної стратегії. Однак у цих складних умовах українська економіка продемонструвала певну стійкість і здатність до пристосування: активізувалося виробництво у критично важливих галузях, посилився розвиток цифрової економіки. За умови стабілізації ситуації, ефективного управління ресурсами та подальшої підтримки з боку міжнародної спільноти, Україна має всі передумови не лише для відновлення економіки, а й для її переходу на вищий рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. Центр економічної стратегії. Трекер економіки під час війни. URL: <https://ces.org.ua/>
2. Reuters. Війна змінює економіку України. URL: <https://www.reuters.com/world/>
3. Національний банк України. Економіка під час війни. URL: <https://www.reuters.com/world/>
4. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
5. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 339:338

Рубченко Ангеліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**ЦИФРОВІ КОЧІВНИКИ ЯК НОВИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ
ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Rubchenko Angelina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**DIGITAL NOMADS AS A NEW FACTOR INFLUENCING THE DEVELOPMENT
OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS IN THE POST-INDUSTRIAL GEOECONOMIC
ENVIRONMENT**

У сучасному геоекономічному середовищі дедалі більшого значення набувають нефізичні чинники економічного зростання — знання, цифрові технології, людський капітал. На цьому тлі з'являється нова категорія економічно активного населення — цифрові кочівники (digital nomads), які не прив'язані до конкретної території й здатні жити та працювати у будь-якому куточку світу, де є доступ до Інтернету, що покращує як умови для бізнесу, так і полегшує працю людей. Це явище є прямим наслідком цифровізації, розвитку віддаленої праці, глобалізації та зміни уявлень про робоче місце. Воно викликає нові виклики і можливості для соціально-економічних систем, зокрема у сфері міграційної політики, податкового регулювання, міського планування та підтримки малого бізнесу. Феномен цифрових кочівників найчастіше розглядається у контексті змін на ринку праці, динаміки урбанізації та впливу на туристичну галузь. Проте ще менш дослідженим залишається їхній вплив на структурну перебудову регіональних економік та геоекономічне позиціонування країн. Вони створюють новий тип мобільної економіки, у якій гнучкість, тимчасовість та транснаціональність стають нормою. Це відкриває можливості для територій, що традиційно вважалися периферійними, але здатні адаптувати інфраструктуру до потреб цієї групи. Якщо говорити про наслідки, то звичайно, що це: економічний вплив; соціальна інтеграція; демографічний ефект; політичні виклики.

Цифрові кочівники стають каталізаторами соціального підприємництва, урбаністичних інновацій та економічної диверсифікації. Різні країни вже демонструють геоекономічне позиціонування, прагнучи привабити цифрових кочівників: Португалія - через податкові пільги та спільноти у Лісабоні та Мадейрі, Грузія - програмою *Remotely from Georgia*, Індонезія (Балі) - створенням цифрового хабу з фокусом на туризм і екологію. Але не забуваємо й про фактори, що впливають на вибір країни або регіони цифровими кочівниками, а вони в свою чергу включають в себе інфраструктурну доступність (швидкісний інтернет, наявність коворкінгів, транспортна логістика), рівень витрат на проживання, наявність спільноти (експатів, фрилансерів, стартапів), гнучкі візові та податкові режими, екологічну привабливість й звичайно безпеку.

Станом на початок 2025 року явище цифрових кочівників стало важливим чинником впливу на соціально-економічні системи у постіндустріальному геоекономічному середовищі. Згідно з останніми дослідженнями, вже понад 66 країн світу запровадили спеціальні візи для віддалених працівників. Це свідчить про стратегічне розуміння державами потенціалу даної категорії населення щодо стимулювання місцевої економіки, демографічного оновлення та розвитку інфраструктури. Особливої уваги заслуговують ініціативи регіонального рівня. Наприклад, в Іспанії регіон Естремадура запровадив програму «Live in Ambroz», яка передбачає виплати у розмірі понад \$16 000 для цифрових кочівників, що погодяться

прожити в сільських районах щонайменше два роки. Мета цієї ініціативи - подолання депопуляції та активізація сільської економіки. Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону також демонструють гнучкість і відкритість. Наприклад, уряд Нової Зеландії спростив візові правила для туристів, дозволивши їм працювати віддалено під час перебування у країні. Такі рішення спрямовані на пожвавлення туризму, створення нових робочих місць та залучення цифрового капіталу. У свою чергу, поява явища так званих “Zoom towns” - невеликих населених пунктів, що переживають демографічний сплеск завдяки притоку віддалених працівників - трансформує просторову структуру зайнятості та викликає зміни у міському плануванні, вартості житла та інфраструктурному забезпеченні. Значна частина цифрових кочівників працює у сферах ІТ, цифрового маркетингу, дизайну, дистанційної освіти та консалтингу. Це створює додатковий попит на коворкінг-простори, освітні ініціативи, локальні стартапи та екосистеми підтримки малого бізнесу. Таким чином, цифрові кочівники не лише є споживачами послуг, а й каталізаторами соціально-економічних трансформацій у громадах, куди вони тимчасово переїжджають.

Отже, феномен цифрових кочівників демонструє, що у постіндустріальну епоху місце більше не є фіксованим ресурсом, а мобільність - не лише економічною, а й стратегічною перевагою. Для країн, які прагнуть інтегруватися у глобальні ланцюги вартості, важливо враховувати цей фактор при формуванні економічної, міграційної та урбаністичної політики. Аналіз цифрових кочівників як геоекономічного явища свідчить про необхідність нової парадигми регіонального планування, зміщення фокусу з капітальних інвестицій на інвестиції в людський капітал та роль цифрових громад у побудові гнучких, адаптивних економік майбутнього. Цей феномен варто включити до стратегій інтелектуального регіонального розвитку, особливо у країнах із високим рівнем еміграції. Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що цифрова мобільність у XXI столітті стає не просто формою зайнятості, а глобальним геоекономічним чинником. Для країн, що прагнуть інтегруватися у глобальні ринки, розвиток політик залучення цифрових кочівників має стати пріоритетом поряд з інвестиціями у цифрову інфраструктуру та людський капітал. Це підтверджує тезу, що цифрова мобільність формує нові моделі розвитку національних економік.

Список використаних джерел:

1. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
2. Alex Eldesouki. Countries With A Digital Nomad Visa Program For Americans. *Forbes*. 21.03.2025. URL: <https://www.forbes.com/sites/alexledsom/2025/03/21/countries-with-a-digital-nomad-visa-program-for-americans>
3. Krause O.I. Marketing Internet technologies in the field of services / Digital Economy trends: global challenges, strategy and technologies: Monograph /Edited by Ghenadie Ciobanu, Olha Pavlykivska] Galati, Romania, 2021. – pp. 104-116. (222 p.)
4. This Rural Region in Spain is Paying Remote Workers and Digital Nomads to Move There. *Condé Nast Traveler*. 08.2024. URL: <https://www.cntraveler.com/story/spain-paying-digital-nomads-to-move-to-ambroz-valley>
5. Working remotely in New Zealand on a visitor visa. *Immigration New Zealand*. 15.11.2023. URL: <https://www.immigration.govt.nz/new-zealand-visas/preparing-a-visa-application/working-in-nz/working-remotely-in-new-zealand-on-a-visitor-visa>
4. Top 10 Digital Nomad Destinations. *William Russell. Zoom Towns*. 6.10.2023. URL: <https://www.william-russell.com/blog/zoom-towns/>

УДК 331

Самець Катерина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ

Samets Kateryna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE LABOUR MARKET

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) став одним із ключових напрямів науково-технічного прогресу ХХІ століття, значно вплинувши на економіку, суспільство і, зокрема, на ринок праці. Інноваційні технології, які базуються на алгоритмах машинного навчання, обробці великих даних, нейронних мережах та автоматизації процесів, стрімко змінюють структуру зайнятості в усьому світі. ШІ не лише сприяє покращенню ефективності праці, але й створює серйозні виклики для традиційних професій та форм зайнятості.

Вплив штучного інтелекту (ШІ) на ринок праці є однією з найбільш актуальних тем у сучасному світі. Розвиток технологій, зокрема в галузі ШІ, відкриває нові можливості для економічного прогресу, але водночас ставить перед суспільством низку викликів, пов'язаних з трансформацією ринку праці. ШІ змінює не тільки характер праці, але й саму структуру робочих місць, впливаючи на потребу в навичках, способи організації роботи та розподіл економічних благ [3].

Один з найбільших ефектів ШІ на ринок праці полягає в автоматизації процесів. Автоматизація, що стає можливою завдяки впровадженню штучного інтелекту, дозволяє замінити рутинні, монотонні або фізично важкі роботи, що виконуються людьми, на роботи, які виконують машини або комп'ютерні системи. Зокрема, це торкається таких галузей, як виробництво, транспортування, сільське господарство, а також фінансовий сектор і сфера послуг. Відповідно до прогнозів, на багатьох підприємствах відбудеться значне скорочення робочих місць, особливо в тих секторах, де вже є можливість використання роботів і автоматизованих систем [1].

Проте, поряд із загрозами для деяких професій, ШІ також створює нові можливості на ринку праці. Розвиток інноваційних технологій потребує нових кваліфікацій та спеціалістів, здатних управляти та розвивати ШІ-системи, а також працювати з великими даними (big data), аналітикою, кібербезпекою та іншими високотехнологічними галузями. Таким чином, певні професії, зокрема ті, що пов'язані з розробкою ШІ та ІТ, будуть зростати в попиті. Також зросте потреба в професіях, які поєднують знання в галузі технологій і людської взаємодії, таких як дизайнери інтерфейсів, аналітики даних, фахівці з етики штучного інтелекту [5].

Зміни на ринку праці пов'язані не тільки з автоматизацією або появою нових робочих місць, але й з еволюцією організаційних структур підприємств. ШІ дозволяє підприємствам оптимізувати робочі процеси, підвищити ефективність і знизити витрати, але також виникають нові організаційні моделі, наприклад, дистанційна робота, фриланс, гнучкі графіки. Завдяки автоматизації компанії можуть зменшити кількість працівників, необхідних для виконання певних завдань, і змінити спосіб управління та взаємодії з робочою силою.

Не менш важливими є соціально-економічні наслідки, які несуть зміни на ринку праці. Оскільки деякі професії зникатимуть, а інші змінюватимуться, постає питання про перепідготовку працівників та забезпечення безпеки зайнятості в умовах швидких технологічних змін [2]. Це вимагає впровадження нових освітніх програм і стратегій для розвитку професій, які будуть відповідати вимогам майбутнього. Для цього

важливо розвивати навички, пов'язані з критичним мисленням, творчістю, емоційним інтелектом і здатністю до адаптації.

Крім того, в умовах стрімкого розвитку ШІ виникають нові етичні та правові виклики. Питання приватності даних, прозорості алгоритмів, недопущення дискримінації та забезпечення справедливих умов праці стають дедалі актуальнішими. Законодавчі та регуляторні органи мають адаптуватися до нових технологічних реалій, розробляючи політики, які одночасно стимулюватимуть інновації та захищатимуть права працівників.

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) в різні сфери життя приносить значні економічні наслідки, які можуть бути як позитивними, так і негативними. Ці наслідки залежать від того, як саме впроваджуються технології, яких галузей вони стосуються та як суспільство та економіка адаптуються до нових умов.

ШІ може допомогти знизити витрати на виробництво та покращити якість товарів і послуг. Наприклад, в автомобільній промисловості автоматизація виробничих ліній дозволяє знизити витрати на виробництво, в той час як використання алгоритмів для прогнозування попиту може зменшити витрати на склади і логістику [1]. Це дозволяє компаніям бути більш конкурентоспроможними на глобальному ринку.

Загалом, вплив штучного інтелекту на ринок праці є двосічним мечем. З одного боку, ШІ сприяє розвитку нових технологій і відкриває нові можливості для людей з високими кваліфікаціями, а з іншого — підвищує ризик безробіття в низькокваліфікованих галузях. Для забезпечення гармонійного розвитку ринку праці важливо зосередити увагу на належній адаптації людей до нових умов роботи, на політиках підтримки та перепідготовки, а також на створенні умов для ефективного використання потенціалу ШІ в економіці.

Перспективи розвитку ринку праці в умовах впровадження штучного інтелекту є змішаними і вимагають гнучкої адаптації як від працівників, так і від роботодавців, урядів і освітніх установ. Прогнозується, що ШІ значною мірою трансформуватиме існуючі професії, створюючи нові можливості, але й стираючи деякі традиційні робочі місця.

Важливо, щоб розвиток ШІ відбувався не лише в інтересах економічного зростання, а й з урахуванням соціальної справедливості та забезпечення доступу до нових технологій для всіх верств населення. Інтеграція ШІ в повсякденне життя, а також на ринку праці, стане успішною тільки тоді, коли буде знайдено баланс між технологічними інноваціями та соціальними потребами людей.

Отже, вплив штучного інтелекту на ринок праці є багатограним і комплексним процесом, що охоплює економічні, соціальні, етичні та освітні аспекти. Майбутнє праці буде залежати від здатності суспільства своєчасно реагувати на виклики та можливості, що виникають у результаті розвитку новітніх технологій.

Список використаних джерел:

1. Європейська Комісія. (2020). "Формування цифрового майбутнього Європи". Цифрова стратегія. URL: <https://ec.europa.eu/digital-strategy>
2. Deloitte. (2020). "Майбутнє роботи: Подорож до 2022 року." Deloitte Insights. URL: <https://www2.deloitte.com>
3. ОЕСР. (2021). Штучний інтелект: Загальний огляд і вплив на ринок праці. Організація економічного співробітництва та розвитку.
4. Кабінет Міністрів України. (2019). Національна стратегія розвитку штучного інтелекту на 2020-2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
5. Український інститут майбутнього. (2020). "Як штучний інтелект змінить ринок праці в Україні." Інформаційна платформа. URL: <https://www.uifuture.org>

УДК 331.2

Сарняк Аліна, Білоус Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

АНАЛІЗ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЦІН НА ПРОДУКТИ У РІЗНИХ КРАЇНАХ

Sarniak Alina, Bilous Olga

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ANALYSIS OF WAGE LEVELS AND PRODUCT PRICES IN DIFFERENT COUNTRIES

Аналіз рівня життя допомагає комплексно оцінити не лише дохід людини, а й показує, наскільки людина може задовольнити свої первинні потреби за свою заробітну плату. Сьогодні питання заробітної плати та цін на продукти хвилює багатьох людей, адже саме ці фактори визначають, наскільки ми можемо комфортно жити, харчуватись, забезпечувати базові потреби. Особливо актуально це звучить на фоні зростання цін, економічної нестабільності та бажання багатьох людей знайти кращі умови для життя за кордоном [6].

Станом на 1 травня 2025 року рівень мінімальних та середніх зарплат у різних країнах суттєво відрізняється. В Україні мінімальна зарплата складає близько 8000 гривень, що дорівнює приблизно 200 доларам США. Середня зарплата - 22100 гривень, або ж близько 535 доларів. У Польщі мінімальна заробітна плата становить 4666 злотих (приблизно 1240 доларів), тоді як середня - 7000 злотих (близько 1860 доларів). У Швеції рівень оплати праці ще вищий: мінімальна зарплата - 40100 шведських крон (приблизно 4165 доларів), а середня - 44975 крон (близько 4670 доларів). У Німеччині мінімальна зарплата становить 2161 євро, що дорівнює приблизно 2450 доларам США. Середня заробітна плата - 4323 євро (майже 4900 доларів). У Канаді мінімальна погодинна ставка - 17,75 долара США, що в місячному вимірі складає орієнтовно 2840 доларів. Середня зарплата в Канаді - близько 4572 доларів на місяць. В Італії мінімальна зарплата - 1300 євро (приблизно 1475 доларів), а середня - 2500 євро (приблизно 2832 доларів США) [5].

В Україні заробітна плата є однією з найнижчих в Європі через низький рівень економіки, політичну нестабільність і високу інфляцію, що знижує реальну купівельну спроможність. Польща, хоча й має менші доходи порівняно з розвиненими країнами, продемонструвала стабільне зростання заробітних плат завдяки членству в ЄС і розвитку промисловості. Швеція та Німеччина мають високі заробітні плати, які забезпечуються розвиненими економіками та сильною соціальною політикою, що дозволяє забезпечувати високий рівень життя. Канада характеризується високим рівнем заробітних плат завдяки диверсифікації економіки, хоча високі податки та витрати на життя можуть знижувати реальну купівельну спроможність. Італія має більш низькі заробітні плати, але вони варіюються залежно від регіону: північ країни має високі доходи завдяки розвиненому промисловому сектору, тоді як південні регіони стикаються з економічними труднощами.

Станом на 1 травня 2025 року рівень заробітної плати та споживчих цін суттєво варіюється залежно від країни. Для об'єктивного аналізу купівельної спроможності населення доцільно враховувати не лише абсолютний розмір доходу, але й співвідношення заробітної плати до вартості базових продуктів харчування. З огляду на це, проведено порівняння цін основних споживчих товарів у різних країнах: літр молока в Україні коштує \$0.77, у Польщі - \$0.80, у Швеції - \$1.20, у Німеччині - \$1.25, у Канаді - \$3.57, а в Італії - \$1.10. Ціна на хліб (0,5 кг) в Україні - \$0.38, у Польщі - \$0.80, у Швеції та Німеччині - по \$1.69, у Канаді - \$2.40, в Італії - \$1.50. За 10 яєць в

Україні заплатять \$0.89, в Польщі - \$2.00, у Швеції та Німеччині - \$2.89, у Канаді - \$3.40, в Італії - \$2.50. Ціни на куряче філе (1 кг) також суттєво різняться: в Україні - \$3.20, у Польщі - \$5.00, у Швеції та Німеччині - по \$12.45, у Канаді - \$9.00, в Італії - \$8.00. Картопля в Україні коштує \$0.38 за кілограм, у Польщі - \$0.70, у Швеції та Німеччині - по \$1.15, у Канаді - \$3.40, в Італії - \$1.00. Ціна на яблука (1 кг) в Україні - \$0.89, у Польщі - \$1.20, у Швеції та Німеччині - по \$2.49, у Канаді - \$3.80, а в Італії - \$2.00. Банани (1 кг) в Україні коштують \$1.10, у Польщі - \$1.50, у Швеції - \$2.00, у Німеччині - \$1.19, у Канаді - \$1.66, а в Італії - \$1.80. Кілограм рису обійдеться українцю в \$0.89, поляку - в \$1.50, шведу - в \$2.50, німцю - в \$2.99, канадцю - в \$6.50, італійцю - в \$2.00. Сир (1 кг) в Україні коштує \$5.50, у Польщі - \$7.00, у Швеції - \$10.00, у Німеччині - \$12.60, у Канаді - \$10.00, в Італії - \$9.00 [1].

Для об'єктивного порівняння рівня життя доцільно використовувати такі індикатори, як індекс купівельної спроможності (PPI), індекс Біг-Мака, а також співвідношення середньої заробітної плати до вартості базового споживчого кошика [8].

Індикатор купівельної спроможності – це показник, який відображає, на скільки населення певної країни може задовольнити свої споживчі потреби за наявного рівня доходів. Його розраховують як співвідношення середньої заробітної плати до вартості стандартного набору товарів та послуг (споживчого кошика).

Індекс Біг-Мака – це неофіційний економічний індикатор, який був запроваджений журналом The Economist. Він заснований на ідеї паритету купівельної спроможності (ППС) та показує, наскільки валютна одиниця країни є переоціненою чи недооціненою відносно долара США [4].

Показник співвідношення середньої заробітної плати до вартості базового споживчого кошика використовується для оцінки того, на скільки одиниць споживчого кошика вистачає середньої зарплати у певній країні. Споживчий кошик включає мінімальний набір продуктів харчування та товарів першої необхідності, яких достатньо для виживання або підтримки базового рівня життя протягом одного місяця.

На прикладі індикатора купівельної спроможності, ми можемо розрахувати скільки буханок хліба може дозволити собі мешканець країни на середню місячну зарплату. Результати розрахунків показують, що в Україні цей показник становить приблизно 1400 одиниць продукції. Для порівняння, у Польщі цей обсяг становить понад 2300 одиниць, у Швеції - понад 2700, а в Німеччині - майже 2900 буханок хліба. У Канаді та Італії купівельна спроможність дещо нижча, але все ж перевищує українські показники - понад 1800 одиниць. Таким чином, за обсягом реальних споживчих можливостей громадяни України суттєво поступаються мешканцям більш економічно розвинених країн. Додаткову аналітичну глибину надає використання індексу Біг-Мака - глобального індикатора, який дозволяє оцінити відносну вартість валют шляхом порівняння цін на стандартизований товар (бургер BigMag) у різних країнах. За цим індексом, вартість Біг-Мака в Україні становить лише 2.85 долари, а це близько половини від його вартості у США (5,69 долари), що свідчить про недооціненість гривні приблизно на 50%. Для порівняння, вартість в Німеччині лише незначно відрізняється від американської (5,19 доларів), що дозволяє оцінити недооціненість євро на рівні близько 9% [1].

Аналіз цін на продукти в Україні, Польщі, Швеції, Німеччині, Канаді та Італії показує значні варіації, що зумовлені економічними умовами, рівнем доходів та соціальною політикою кожної країни. В Україні ціни на продукти є одними з найнижчих в Європі, але низький рівень заробітної плати зменшує доступність цих товарів для широких верств населення, обмежуючи можливість задоволення первинних потреб. У Польщі ціни на продукти вищі, ніж в Україні, але середній рівень заробітної

плати дозволяє громадянам більш-менш задовільно покривати свої базові потреби, хоча існує економічна нерівність між регіонами. Швеція та Німеччина мають високі ціни на продукти, проте високий рівень доходів та розвинена соціальна підтримка забезпечують хороші умови для задоволення первинних потреб населення. В Канаді ціни на продукти також є досить високими, однак середні доходи дозволяють більшості громадян комфортно задовольняти свої базові потреби, хоча в деяких регіонах витрати на життя можуть бути значними. Італія має помірковані ціни на продукти порівняно з іншими країнами Європи, але різниця в доходах між північними і південними регіонами країни створює економічну нерівність, що впливає на можливість задоволення потреб населення.

Список використаних джерел:

1. Numbeo – Global cost of living data. URL: <https://www.numbeo.com/cost-of-living>
2. Trading Economics – Wage and economic statistics. URL: <https://tradingeconomics.com>
3. Eurostat – Income, consumption and living conditions. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
4. Statista – Global salary and food price statistics. URL: <https://www.statista.com>
5. OECD – Labour market and living standards data. URL: <https://data.oecd.org>
6. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держстат України, 2024. 580 с.
7. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О., Василик О.Д. та ін. Макроекономіка: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2022. 543 с.
8. Савченко А.Г. Економіка праці та соціально-трудові відносини. К.: Центр учбової літератури, 2020. 416 с.

УДК 368

Славута Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**РОЛЬ СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЗАХИСТУ І СТАБІЛЬНОЇ РОБОТИ БІЗНЕСУ В
СКЛАДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ**

Slavuta Oleksandr

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**THE ROLE OF INSURANCE FOR PROTECTION AND STABLE BUSINESS
OPERATION IN DIFFICULT ECONOMIC CONDITIONS**

Через кризові ситуації бізнеси змушені все частіше стикатися з викликами, які важко передбачити чи запобігти. Повномасштабне вторгнення, економічна нестабільність, інфляція, енергетична криза, рівень зайнятості, та доходів населення формують нестабільне середовище, в якому підприємцям доводиться приймати рішення в умовах невизначеності. В таких обставинах постала потреба у мінімізації ризиків через страхування, котре допомагає вийти зі скрутних обставин і є стратегічним інструментом збереження життєздатності бізнесу. Страхування не лише дає змогу захистити майнові інтереси підприємств та забезпечити безперервну діяльність, але й дозволяє збільшити рівень довіри з боку партнерів, банків та інвесторів.

Сучасна практика ведення бізнесу показує, що підприємства, які активно користуються страхуванням, отримують більше довіри від споживачів, мають вищий рівень стійкості до кризових ситуацій, вони швидше відновлюють свою діяльність після збоїв, рідше змушені зупиняти виробництво чи скорочувати персонал. Крім того, страхування сприяє формуванню позитивного іміджу, а для партнерів і фінансових установ, бізнес, що його використовує стає перспективним, підвищуючи шанси на залучення інвесторів, отримання грантів або участі в міжнародних програмах підтримки. Наявність страхування дозволяє підприємствам різного масштабу діяльності ефективно реагувати на ризики, пов'язані з непередбачуваними ситуаціями, зменшити економічні втрати та забезпечити свою безперервну діяльність.

Великі бізнеси використовують страхування як інструмент прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності, ці рішення охоплюють не лише майнові та фінансові ризики, а ще й репутаційні. Причиною їхнього успішного функціонування навіть у кризових ситуаціях є наявність розвиненого ринку корпоративного страхування. Ще однією причиною є застосування індивідуально розроблених програм страхування, які сприяють зміцненню позицій у міжнародному середовищі.

Для середніх бізнесів страховий сектор забезпечує гнучкі рішення для захисту активів та підтримці фінансової ліквідності. Такі бізнеси, як правило, менш диверсифіковані, тому є більш чутливими до операційних ризиків. Наявність страхування дозволяє середньому бізнесу не лише зменшувати втрати у разі настання страхових умов, а й підвищувати рівень довіри з боку контрагентів та фінансових установ.

Малі бізнеси, через обмежені ресурси, зазнають найбільших ризиків у процесі діяльності. Страхові продукти для них є інструментом збереження капіталу, забезпечення безперервної діяльності та можливості уникнення банкрутства у разі кризових ситуацій. Для них страхування стає «фінансовою подушкою», яка у разі кризового стану, дозволить залишитися на ринку.

Однак з огляду на теперішню ситуацію в країні, страхування малого та середнього бізнесу, який є більш чутливим до зовнішніх факторів, набуває особливої

актуальності. На відміну від великих бізнесів, у малих та середніх бізнесах поширена ситуація, коли в них обмежені фінансові ресурси. Тому навіть незначне порушення звичного режиму роботи може спричинити серйозні наслідки. Для їх зменшення бізнесам необхідно звернути увагу на види страхування, які найбільше відповідають їхнім потребам.

Для малого та середнього бізнесу такими видами страхування є:

1. Майнове, яке захищає активи підприємства від пошкоджень і втрат внаслідок пожеж, стихійних лих, технічних аварій і крадіжок;
2. Страхування відповідальності, що покриває юридичні ризики, пов'язані з можливими претензіями з боку клієнтів або партнерів;
3. Кредитне, яке покращує платоспроможність бізнесу, через зниження ризиків не платежів з боку контрагентів та боржників.

Попри всі виклики, що постали перед бізнесами, їм вдалося подолати всі перешкоди та переосмислити підходи до ризик-менеджменту. Згідно з аналітикою, попри початкову пасивність міжнародного страхового ринку, у 2024–2025 роках спостерігається позитивна динаміка: страхові компанії в Україні, зокрема за підтримки міжнародних партнерів, почали відновлювати надання послуг. Це дало змогу підприємствам не тільки страхувати майно, а й отримувати реальну компенсацію збитків, пов'язаних навіть із воєнними збитками.

Отже, важливо, щоб бізнеси, які обрали страхування, як частину своєї стратегії, продовжували впроваджувати комплексний підхід до управління ризиками, де страхування відіграє ключову роль. Що також дозволить зберегти кредитну історію, виплачувати заробітну плату і підтримувати роботу під час збоїв. Для таких бізнесів страхування стає не простою формальністю, а реальним механізмом збереження економічної активності та стабільності навіть у складних економічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Кривенко, Ю. (2024). Розвиток страхового ринку України в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (65). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142>
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. (2024) Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Опальчук, Р. М., Федорович, І. М., & Ткаченко, К. В. (2025). Особливості розвитку страхування малого та середнього бізнесу в Україні. *Актуальні питання економічних наук*, (8). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14843207>
4. Синькевич Н., Краузе О. (2023) Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
5. Як захистити бізнес: виклики та можливості у воєнний час. Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/money/yak-zakhystiti-biznes-vikliki-ta-mozhливosti-u-voennyi-chas-11022025-26915>

УДК 629:656

Тимошів Максим, Зяйлик Марія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Tymoshiv Maksym, Zyailik Maria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

DIGITAL BUSINESS TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

На сьогоднішній день процесами глобальної цифровізації охоплено практично всі аспекти економічного, суспільного і культурного життя в усьому світі. Більшість країн на урядовому рівні активно стимулюють розробку та використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах і галузях з метою впровадження цифрової моделі розвитку економіки. Така активність в сфері впровадження цифрових технологій призводить до загострення конкурентної боротьби за інноваційні технології та інтелектуальний ресурс.

Процес глобальної цифровізації розпочався ще з 90-х рр. XX ст., до цього періоду переважна більшість інформації фіксувалась і зберігалась в так званій аналоговій формі. Переломним став 2002 р., коли кількість аналогової і цифрової інформації зрівнялась, а вже у 2007 р. кількість цифрової інформації досягла 94%, в 2014 р. – 99% [2].

Колектив авторів у складі Л.Г. Мельник, О.І. Карінцевої, О.В. Кубатко, Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. наголошують на тому факті, що цифрові технології виконують надзвичайно важливу функцію, вони формують віртуальну копію фізичного (матеріального) об'єкта, що забезпечує можливість керувати ходом матеріальних процесів через віртуальний простір [2].

Дослідники виділяють кілька ключових напрямків розвитку цифрових технологій: штучний інтелект і машинне навчання; технології ідентифікації; Big Data (великі масиви даних); блокчейн; доповнена і віртуальна реальність; Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми; комп'ютерний зір та машинна сенсорика; нейромережі; кібербезпека; адитивні методи та основи 3 D-принтерів; хмарні технології.

Україна, простимульована євроінтеграційними процесами, теж не залишається осторонь цифровізації економіки. Основною метою цифровізації є створення і розвиток цифрової економіки, для якої є характерними декілька вимірів реалізації: технологічний, економічний, політичний і соціальний. А. Самойленко у своїй науковій праці відмічає наступні тенденції цифровізації економіки України: віртуальний характер підприємницької діяльності; цифровізація та віртуалізація фінансових операцій; персоніфікація потреб і виробництва засобами ІТ; розвиток мережевого підприємництва; розвиток економіки знань на основі широкого використання інформаційних технологій; розвиток цифрових платформ та інтернет торгівлі; електронне урядування; цифрові додатки у різних сферах [5]. Особливої актуальності для економіки України процеси цифровізації набувають в умовах повномасштабної війни, коли наша держава має значні обмеження в доступі до багатьох переваг глобальної економіки. Процеси цифровізації в Україні є доволі успішними, про що свідчать міжнародні рейтинги, так, відповідно до рейтингу Local Online Services Index від ООН, який оприлюднюється кожні два роки рейтинги цифровізації в розрізі міст, Київ посів 13 місце поміж 193 міст, обійшовши такі міста, як Париж, Рим і Відень [5].

Значного прогресу в питаннях цифровізації Україна досягла після створення у 2019 р. Міністерства цифрової трансформації. Україна має амбітні цілі щодо цифрової

трансформації, так до 2030 р. планується досягти таких показників: 99% вітчизняного бізнесу повинно використовувати цифрові платформи господарської взаємодії (e-business); впровадження щонайменше 8 дорожніх карт цифрової трансформації ключових індустрій (агросектор, машинобудування, туризм, легка промисловість, харчова та переробна промисловість, енергетика, гірничо-добувна промисловість, оборонний сектор); нарощення до 50% частки високотехнологічного експорту промислової продукції; гармонізація промислових стандартів Індустрії 4.0 з ЄС на 100%; 20-кратне зростання кількості підприємств, що випускають цифрову продукцію; 200 українських міст повинні перейти на цифрові платформи управління містом, інфраструктурою та обслуговуванням громадян; ключові вузли транспортної інфраструктури, туристичних маршрутів природних заповідників, об'єктів культурної та історичної спадщини, дозвілля та відпочинку мають бути на 100% покриті бездротовими мережами Wi-Fi; всі українські школи повинні повноцінно використовувати в навчальному процесі Інтернет та цифрові технології; впровадження інтелектуальних систем громадської безпеки; щонайменше 70% працівників бізнесу та державного сектору економіки повинні використовувати цифрові технології на робочих місцях; на 80; зменшення ранішніх та вечірніх заторів на автодорогах великих міст завдяки інтелектуальним системам управління дорожнім трафіком; забезпечення можливості отримання медичних послуг – 99% селищ повинні мати можливість використовувати телемедичні та інтелектуальні системи взаємодії та отримання медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Краузе О.І., Мулярчук В.М. Дослідження конкурентоспроможності підприємства /Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки та маркетингу /за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. Тернопіль: «Бескиди», 2020. 179 с. (С. 77-86)
2. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство. Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9–28. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.88.01>
3. Пешко М., Завербний А. Діджиталізація української економіки в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136/2065>
4. Радіонов Ю. Сутність та стан сучасного розвитку цифровізації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2025. (71). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71>
5. Самойленко А. Можливості цифровізації національної економіки України. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (81). С. 171-177. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/81/1158.pdf>
6. Скриль В., Никифорова А. Діджиталізація економіки України в умовах євроінтеграції. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 3. С. 94-103. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46227/2/GEJ_2024v88n3_Skryl_V-Digitalization_of_the_ukrainian_94-103.pdf
7. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
8. Шлайфер М.Б., Тодошук А.В. Діджиталізація економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-10>

Fedoruk Anna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ANALYSIS OF THE IMPACT OF WORKING HOURS

Аналіз використання часу: ключ до підвищення продуктивності та ефективності: Ефективне управління робочим часом надзвичайно важливе для досягнення високих показників продуктивності та ефективності як окремих працівників, так і організацій в цілому. Аналіз використання часу – це комплексний процес, спрямований на розуміння того, як використовується робочий час, виявлення потенційних можливостей для його оптимізації та підвищення продуктивності.

Визначення та значення аналізу використання часу: Аналіз використання часу – це процес визначення ефективності роботи працівників та виявлення можливостей для її покращення. Цей аналіз включає детальне вивчення фактично витраченого часу на різні операції та їх складові, а також вивчення структури часу, витраченого протягом зміни або іншого облікового періоду. Він передбачає порівняння фактичного часу з плановими показниками або даними минулих періодів для визначення абсолютної та відносної економії або перевитрат робочого часу.

Значення аналізу використання часу для підвищення продуктивності та ефективності неможливо переоцінити. Раціональне використання робочого часу є одним з основних резервів підвищення продуктивності праці на будь-якому підприємстві. Аналіз дозволяє точно виявити та кількісно оцінити втрати часу, які можуть значно знизити загальну продуктивність. Це допомагає виявити неефективні робочі процеси, надмірну кількість зустрічей, відволікаючі фактори та завдання, які не додають значної цінності організації.

Методи обліку та вимірювання робочого часу: Існує кілька основних методів обліку та вимірювання робочого часу, кожен з яких має свої характеристики, переваги та недоліки. Вибір конкретного методу залежить від специфіки діяльності організації, її розміру та цілей, яких вона прагне досягти за допомогою відстеження часу.

Програмне забезпечення для відстеження часу – це спеціалізований інструмент, призначений для обліку часу, який співробітники витрачають на певні завдання або проекти. Ці програми надають можливість детально аналізувати продуктивність, автоматично генерувати звіти, відстежувати хід виконання завдань та виявляти потенційні слабкі місця в робочих процесах.

Основні функції такого програмного забезпечення включають пряме відстеження часу (фіксацію часу, витраченого на завдання), створення різних звітів для аналізу продуктивності, інструменти для аналізу ефективності часу, а також можливість інтеграції з іншими бізнес-додатками, такими як системи управління проектами або CRM. На ринку представлений широкий спектр програм для відстеження робочого часу, зокрема Worksection, Memtime, Toggl Track, Insightful, Clockify, Homebase, RescueTime, Timely, Replicon, TrackingTime, Hubstaff, Yaware.TimeTracker, Teamdeck.

Ефективна організація робочого процесу є однією з головних умов зменшення втрат робочого часу. Це включає раціональне поєднання всіх елементів виробничого процесу, таких як засоби праці, предмети праці та сама робота. Важливу роль також відіграє високий рівень організації робочого місця, його належне утримання та забезпечення необхідними ресурсами. Аналіз основної та допоміжної діяльності дозволяє виявити етапи, на яких відбувається найбільше зростання витрат, а також

виявити потенційні можливості для зниження витрат часу шляхом оптимізації розміщення та послідовності різних видів робіт. Систематичне впровадження методів управління часом на організаційному рівні дозволяє значно скоротити непродуктивні витрати робочого часу та підвищити загальну ефективність. Чітко визначені робочі процеси, усунення зайвих етапів та дублювання функцій, а також оптимальний розподіл завдань між працівниками відповідно до їх кваліфікації та навичок є важливими складовими ефективного використання робочого часу. Успішне застосування аналізу використання часу можна спостерігати в різних галузях та організаціях, незалежно від їх розміру та специфіки діяльності. Ось деякі приклади:

1. ІТ-компанії часто використовують відстеження часу як частину систем управління проектами для точного обліку часу, витраченого на розробку програмного забезпечення, тестування та технічну підтримку. Це дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів між проектами, контролювати їхню прибутковість та підвищувати ефективність роботи команд.

2. Кол-центри активно використовують автоматизовані системи обліку часу для контролю часу розмов операторів, аналізу пікових навантажень та оптимізації графіків змін. Це допомагає покращити якість обслуговування клієнтів, скоротити час очікування та знизити експлуатаційні витрати.

3. На виробничих підприємствах методика фотографування робочого дня може бути впроваджена для виявлення непродуктивних простоїв обладнання, нераціональних переміщень співробітників та інших втрат робочого часу. Отримані дані використовуються для оптимізації виробничих процесів.

Отже, аналіз використання робочого часу – це потужний інструмент для підвищення продуктивності та ефективності в будь-якій організації. Його впровадження дозволяє виявити та усунути втрати часу, оптимізувати робочі процеси та забезпечити раціональне використання людських і матеріальних ресурсів. Завдяки сучасному програмному забезпеченню цей процес стає доступним, зручним та ефективним. Незалежно від сфери діяльності, системний підхід до управління часом сприяє досягненню стратегічних цілей, покращенню якості виконання завдань та зміцненню конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Галушко О. Ст. Організація праці: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 304 с.
2. Козловський Ст. Ст, Козловська О. Ст. Менеджмент персоналу: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2017. 256 с.
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Кузьмін О. Є., Грінчук М. Ст. Організація праці: навчальний посібник. Львів: Новий світ - 2000, 2016. 320 с.
5. Лаптев Ст. Ст. Економіка праці: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 288 с.
6. Петруня Ю.Є. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2015. 400 с
7. Семенов В. А. Організація та нормування праці: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ, 2014. 312 с.

УДК 651

Федчик Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

БЕЗПЕКА ОСОБИСТИХ ДАНИХ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Fedchyk Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

PERSONAL DATA SECURITY IN E-COMMERCE

Сучасна індустрія eCommerce – це величезний комплекс інструментів, які використовуються для збільшення продажів, розвитку бізнесу та підвищення комфорту клієнтів під час здійснення покупок. Сучасні веб-сайти електронної комерції залучають мільйони користувачів та оперують їх особистими й фінансовими даними. Такі ресурси не можуть не бути магнітом для кіберзлочинців. Відтак величезного значення в eCommerce набуває правильно побудована стратегія безпеки для таких ресурсів [3].

Основною проблемою безпеки електронної комерції в Internet з часу її виникнення була проблема передавання закритої інформації (номерів кредитних карток, сум платежів тощо) через відкриту мережу. Найпоширенішою є-крадіжка ідентифікаційної інформації злодії збирають персональну інформацію - імена, адреси, номери соціального страхування й інші важливі дані, а після цього замовляють картки під цими іменами. Хоча крадіжки такого типу - річ не нова, Internet значно полегшив їх здійснення. В деяких випадках злочинці вдають із себе легітимних он-лайнних торговців і збирають інформацію в покупців, які нічого не підозрюють. Дійсні номери карток також можуть бути автоматично згенеровані. Internet перенасичений хакерськими сайтами, які пропонують програмне забезпечення для генерації номерів кредитних карток, що здаються дійсними. Ці програми використовують складний алгоритм створення номерів, у яких, наприклад, перші чотири цифри відповідають дійсним цифрам банків-емітентів. Генератори створюють 12 додаткових цифр, які під час перевірки відповідають параметрам дійсних карток. Навіть якщо жоден банк ніколи не емітував картку з цим згенерованим номером, може так статися, що вони будуть авторизовані при електронних платежах. Існує ще й старий перевірений спосіб: кредитні картки викрадають і використовують для он-лайн закупівель [1].

Безпека будь-якої системи електронного бізнесу полягає в захисті від різного роду втручання у її дані. Усі ці втручання можна умовно розділити на кілька категорій:

- розкрадання даних (наприклад, розкрадання номерів кредитних карт із бази даних);
- втручання (наприклад, перевантаження даними сайту, не призначеного для такого великого обсягу інформації);
- перекручування даних (наприклад, зміна сум у файлах платежів і рахунків-фактур чи створення неіснуючих сертифікатів);
- руйнування даних (наприклад, при передачі користувачу і назад);
- відмова від виконаних дій (наприклад, від факту оформлення замовлення чи одержання товару);
- ненавмисне неправильне використання засобів сайту користувачем;
- несанкціонований доступ до інформації (несанкціоноване копіювання, відновлення або інше використання даних, проведення несанкціонованих трансакцій, несанкціонований перегляд чи передача даних). При цьому необхідно враховувати, що при забезпеченні безпеки електронного бізнесу є ряд об'єктивних проблем - прискорений розвиток технологій стосовно удосконалювання законодавчої бази, складність піймання зловмисників на місці злочину, можливість безслідного знищення

доказів і слідів злочинів і т.п. Усе це обумовлює необхідність ретельної розробки компаніями політики захисту свого електронного бізнесу.

Для захисту від зовнішнього вторгнення сьогодні існує безліч систем, які є різного роду фільтрами, що допомагають виявити спроби несанкціонованого втручання на ранніх етапах і по можливості не допустити зловмисників у систему через зовнішні мережі. До таких засобів належать:

- маршрутизатори - пристрої керування трафіком мережі, розташовані між мережами другого порядку і керують вхідним та вихідним трафіком приєднаних до нього сегментів мережі;

- брандмауери - засоби ізоляції приватних мереж від мереж загального користування, що використовують програмне забезпечення, яке відслідковує і припиняє зовнішні атаки на сайт за допомогою певного контролю типів запитів;

- шлюзи додатків - засоби, за допомогою яких адміністратор мережі реалізує політику захисту, якою керуються маршрутизатори, що здійснюють пакетну фільтрацію;

- системи відстеження вторгнень - системи, які виявляють навмисні атаки і ненавмисне неправильне використання системних ресурсів користувачами;

- засоби оцінки захищеності (спеціальні сканери та ін.) - програми, які регулярно сканують мережу на предмет наявності проблем і тестують ефективність реалізованої політики безпеки [2].

Сучасна індустрія eCommerce стрімко розвивається, пропонуючи широкий спектр інструментів для зручності покупців і зростання бізнесу. Водночас вона стикається з серйозними викликами в сфері безпеки, зокрема через загрози, пов'язані з передачею конфіденційної інформації та активністю кіберзлочинців. Захист електронної комерції вимагає комплексного підходу, що включає технічні, організаційні та правові заходи. Використання сучасних систем фільтрації, моніторингу та управління доступом, разом із чітко розробленою політикою безпеки, дозволяє мінімізувати ризики і забезпечити довіру користувачів. Лише системна та своєчасна робота над безпекою може гарантувати сталий розвиток eCommerce у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Безпека і захист інформації в електронній комерції. URL: <https://studfile.net/preview/10968806/page:16/>
2. Безпека електронної комерції. URL: <https://studfile.net/preview/9727527/page:15/>
3. Кібербезпека в eCommerce проектах: важливість та шляхи забезпечення. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/kiberbezpeka-v-proektah-ecommerce-kompleksniy-gayd>
4. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>
6. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічна науки»*. 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>

УДК 336:338

Федюк Людмила

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

МЕТОДИ ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВ ВІД ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Lyudmila Fedyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

METHODS OF PROTECTING ENTERPRISES FROM INFLATIONARY PROCESSES

Інфляція - це складне економічне явище, яке супроводжується загальним і стійким зростанням цін. У періоди інфляційної нестабільності підприємства стикаються з численними викликами: здорожчанням ресурсів, зниженням купівельної спроможності споживачів, зменшенням прибутків, проблемами з плануванням, обслуговуванням боргів і залученням інвестицій. У таких умовах постає нагальна потреба у застосуванні ефективних методів захисту бізнесу від інфляційного тиску.

Перш за все, одним із ключових напрямів захисту є адаптація системи ціноутворення. У період інфляції підприємства не можуть застосовувати фіксовані ціни на продукцію чи послуги. Замість цього впроваджується гнучке або динамічне ціноутворення, яке дозволяє коригувати ціни відповідно до змін у собівартості та попиті. Часто використовуються індексація цін, автоматичне оновлення прайсів та застосування дисконтних програм для збереження клієнтів. Це дозволяє зберігати прибутковість та конкурентоздатність на ринку.

Другою важливою складовою є переоцінка активів. Інфляція значно зменшує реальну вартість основних засобів, що призводить до викривлення фінансової звітності та помилок у стратегічному плануванні. Своєчасна переоцінка нерухомості, обладнання, довгострокових інвестицій дозволяє забезпечити актуальність балансу, точніше розрахувати амортизацію, вплинути на податкові зобов'язання та покращити інвестиційний імідж компанії.

Третій інструмент — адаптивне фінансове планування. У періоди високої інфляції підприємства повинні відмовитися від довгострокових, жорстко зафіксованих бюджетів і перейти до сценарного планування. Важливо передбачати кілька варіантів розвитку подій — оптимістичний, реалістичний і песимістичний — і закладати відповідні резерви. Окремо плануються податкові зобов'язання, витрати на обслуговування кредитів та фінансування оборотного капіталу.

Не менш важливим методом є оптимізація витрат. Компанії аналізують усі статті витрат з метою скорочення зайвих або неефективних витрат. Це може включати енергоефективність, автоматизацію виробничих процесів, скорочення адміністративного персоналу, впровадження хмарних сервісів та новітніх ІТ-рішень. Завдяки цьому знижується залежність підприємства від зовнішніх ресурсів і зміцнюється внутрішній потенціал.

Управління персоналом також відіграє важливу роль у захисті від інфляційних впливів. Інфляція зменшує реальні доходи працівників, що призводить до зниження мотивації, зростання плинності кадрів і загального зниження продуктивності праці. У відповідь компанії впроваджують індексацію заробітних плат, преміальні програми, нематеріальне стимулювання, розвиток корпоративної культури. Це дозволяє зберегти професійний персонал і підтримувати стабільність у колективі.

Для підприємств, що працюють із зовнішніми ринками або мають кредитні зобов'язання, актуальними стають методи управління валютними й процентними ризиками. В таких випадках компанії застосовують валютне хеджування, відкривають рахунки у стабільних валютах, укладають контракти з фіксованими цінами або

коротким строком дії. Також змінюється стратегія фінансування — більший акцент робиться на використанні власного капіталу, венчурного фінансування або партнерських програм замість дорогих банківських кредитів.

У сучасних умовах важливим напрямом є диверсифікація — як продуктова, так і ринкова. Підприємства розширюють асортимент, впроваджують нові продукти, шукають альтернативні сегменти ринку або географічні зони збуту. Це дозволяє частково компенсувати зниження попиту в одній галузі за рахунок зростання в іншій. Також компанії активізують онлайн-продажі, що дозволяє швидше адаптуватися до змін споживчих уподобань.

Інфляція також змушує підприємства переглядати внутрішні й зовнішні угоди. Зокрема, змінюються умови контрактів з постачальниками, терміни постачання, графіки платежів, застосовуються штрафи або бонуси за дотримання умов. Це допомагає краще контролювати фінансові потоки та мінімізувати касові розриви.

Варто зазначити, що хоча інфляція створює багато ризиків, вона водночас стимулює підприємства до інновацій. У прагненні знизити витрати й зберегти конкурентоспроможність компанії впроваджують новітні технології, автоматизують виробництво, переходять на нові бізнес-моделі, наприклад, платформенну або підписну.

Таким чином, ефективний захист підприємств від інфляційних процесів передбачає комплексний і системний підхід. Лише поєднання стратегічного бачення, фінансової гнучкості, оперативного реагування та інновацій дозволяє зберігати фінансову стабільність, інвестиційну привабливість і конкурентні позиції на ринку в умовах нестабільного економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д. Макроекономіка: навчальний посібник. К.: Знання, 2021. 504 с.
2. Державна служба статистики України. Індeksi споживчих цін, виробничі витрати та фінансові показники підприємств. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. KPMG Ukraine. Corporate Finance in Inflationary Times: звіт про методи адаптації фінансового планування в умовах інфляції. — 2022. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home.html>
5. Ромер Д. Основи макроекономіки. — К.: Видавництво "Основи", 2020. — 680 с.
6. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. Галицький економічний вісник. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 338.23.31

Шоломейчук Сергій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ АКТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕФЕКТИВНОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Sholomeichuk Serhii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION ASSETS IN ENSURING
EFFECTIVE MARKETING**

У сучасних умовах цифрової економіки інформація та комунікаційні потоки виступають ключовими ресурсами у формуванні конкурентних переваг підприємства. У цьому контексті важливу роль відіграють інформаційно-комунікаційні активи (ІК-активи), які стають інструментом стратегічного управління маркетингом. Управління цими активами стає не лише інструментом оперативної комунікації з ринком, а й стратегічним ресурсом для побудови сталих конкурентних переваг.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі ІК-активів у забезпеченні взаємодії підприємства з ринковим середовищем.

Під інформаційно-комунікаційними активами (ІКА) розуміють сукупність цифрових ресурсів, які забезпечують створення, зберігання, передачу та обмін маркетинговою інформацією [1].

Інформаційно-комунікаційні активи – це сукупність нематеріальних ресурсів, які забезпечують збирання, зберігання, обробку, передачу та використання інформації в межах підприємства та в його зовнішньому середовищі [2]. До таких активів належать: веб-сайти; CRM-системи; бази даних клієнтів; соціальні медіа-канали; e-mail-маркетингові платформи; аналітичні системи (Google Analytics, BI-системи тощо); внутрішні інформаційні системи; комунікаційна політика бренду.

ІК-активи забезпечують:

- оперативне реагування на зміну ринкової кон'юнктури;
- побудову ефективної комунікації з цільовими сегментами;
- персоналізацію маркетингових пропозицій;
- розширення каналів просування;
- формування довгострокових відносин з клієнтами.

Теоретичні основи управління ІКА базуються на поєднанні підходів із менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій. У фокусі – управління знаннями, цифровими інструментами та комунікаційною взаємодією з цільовими аудиторіями.

Ефективне управління ІКА вимагає побудови відповідної системи, яка включає [2]:

1. Інвентаризацію ІКА. Формування реєстру наявних цифрових активів.
2. Оцінку ефективності. КРІ для кожного каналу та інструменту (CTR, CR, ROI тощо).
3. Інтеграцію в маркетингову стратегію. Узгодження ІКА з загальними цілями маркетингу.
4. Кібербезпеку. Захист інформації та репутації бренду в цифровому просторі.
4. Навчання персоналу. Розвиток цифрових компетентностей маркетологів.

Інтеграція ІК-активів у маркетингову стратегію дозволяє підприємству адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища та забезпечити сталі конкурентні переваги.

Оцінювання ефективності використання ІК-активів передбачає врахування таких критеріїв: рівень охоплення аудиторії; якість зворотного зв'язку; коефіцієнти конверсії; ступінь впізнаваності бренду; ROI від цифрових комунікаційних каналів. Для цього застосовуються аналітичні інструменти: Google Analytics, CRM-аналітика, BI-системи.

Для інтеграції ІКА у маркетинг підприємства можна запропонувати таку модель, що передбачає: створення цифрової платформи маркетингу на основі CRM, CMS, ERP-систем; впровадження омніканальної комунікації; використання big data для персоналізації маркетингових кампаній; постійний моніторинг цифрової активності споживачів; аналіз зворотного зв'язку та автоматизація рішень (AI, ML); ідентифікацію ключових ІК-активів; інтеграцію активів у маркетингову інформаційну систему; автоматизацію каналів комунікації (email-маркетинг, чат-боти) [1].

Аналіз практики вітчизняних і зарубіжних компаній показує, що підприємства, які інвестують в управління ІКА, демонструють вищий рівень залученості клієнтів, швидшу адаптацію до ринку та зростання прибутковості. Наприклад, інтеграція чат-ботів у воронку продажів дозволяє зменшити витрати на персонал і збільшити конверсію. Наведемо приклади реалізації управління ІКА на українських підприємствах.

1. Rozetka.ua – лідер української e-commerce-сфери активно використовує CRM-систему для персоналізованого маркетингу, власну платформу аналітики для управління поведінкою клієнтів, а також веде омніканальні комунікації через Viber, e-mail, соціальні мережі.

2. ПриватБанк – банківський сектор демонструє високий рівень автоматизації комунікацій із клієнтами через чат-боти, мобільний застосунок, e-mail-розсилки та персоналізовані push-повідомлення, інтегровані в єдину маркетингову систему.

3. Нова пошта – у компанії реалізовано централізовану систему управління клієнтськими зверненнями, впроваджено Big Data для оптимізації логістики та кампаній лояльності.

Інформаційно-комунікаційні активи є критичним елементом сучасного маркетингу. Їхнє ефективне управління дозволяє підприємству не лише комунікувати з клієнтом, а й формувати ціннісну пропозицію, адаптовану до динамічних умов цифрового ринку, підвищувати клієнтоорієнтованість та інноваційність бізнес-процесів. Подальші дослідження доцільно зосередити на формалізації підходів до оцінки вартості ІКА та розробці систем мотивації персоналу для ефективного їх використання.

Список використаних джерел:

1. Burlitska O., Sholomeichuk S. Researching innovative sales technologies and determining the degree their suitability for use domestic enterprises. *Economy, finance, management: world problems and development prospects: collective monograph* / Andrushchak I. – etc. – International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2024. pp. 579-589. URL: <https://isg-konf.com/economy-finance-management-world-problems-and-development-prospects/>
2. Burlitska O., Sholomeichuk S. The role of information technologies in the management of enterprise marketing. *Development of world economy, marketing and management in modern conditions: collective monograph* / Andrushko R., Zhydovska N., Myronchuk Z. – etc. – International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2023. pp. 145-154. URL: <https://isg-konf.com/development-of-world-economy-marketing-and-management-in-modern-conditions/>

СЕКЦІЯ
«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»

УДК 311:33

Атаманчук Катерина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ: ПРИЗНАЧЕННЯ, МЕТОДИКА ТА
ТЕХНІКА СКЛАДАННЯ**

Atamanchuk Kateryna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**FINANCIAL PERFORMANCE REPORT: PURPOSE, METHODOLOGY AND
PREPARATION TECHNIQUE**

У сучасних умовах ринкової економіки звітність підприємства виступає головним джерелом інформації для прийняття управлінських, інвестиційних, кредитних та інших економічно обґрунтованих рішень. Одним із ключових елементів фінансової звітності є звіт про фінансові результати, який відображає дохідність діяльності підприємства, ефективність використання ресурсів та загальний фінансовий результат за звітний період. Саме цей звіт дозволяє користувачам фінансової інформації – керівництву, інвесторам, кредиторам, державним органам – оцінити фінансовий стан підприємства, рівень його прибутковості та здатність до подальшого розвитку.

Призначення звіту про фінансові результати полягає у наданні повної, достовірної та своєчасної інформації про доходи, витрати, фінансові результати діяльності підприємства, а також про елементи операційного, фінансового та інвестиційного характеру. Його зміст і форма регулюються відповідними нормативно-правовими актами, зокрема Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку, а також Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

Методика та техніка складання звіту про фінансові результати вимагає високої точності у класифікації доходів і витрат, правильності обліку господарських операцій та дотримання принципів облікової політики. Точне дотримання методичних рекомендацій забезпечує прозорість, порівнянність і аналітичну цінність звітних даних.

У зв'язку з цим, актуальність даної теми полягає в необхідності глибокого розуміння структури, призначення та порядку складання звіту про фінансові результати. Це дозволить забезпечити якісний фінансовий аналіз, покращити управління підприємством і підвищити його конкурентоспроможність в умовах динамічного економічного середовища.

Звіт про фінансові результати складається з основних показників доходів і витрат підприємства за звітний період. Доходи включають не лише виручку від реалізації продукції чи послуг, а й фінансові, інвестиційні та інші операційні надходження, які визнаються за принципом нарахування. Витрати поділяються на операційні, фінансові, інвестиційні та надзвичайні, з урахуванням їх походження та цільового призначення. На основі цих даних визначається прибуток або збиток, зокрема операційний, фінансовий та чистий прибуток після сплати податків. Окрім цього, звіт може містити інформацію про сукупний дохід, що охоплює зміни у капіталі, не пов'язані з основною діяльністю. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити фінансову ефективність підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Звіт про фінансові результати є одним із ключових елементів фінансової звітності підприємства, призначеним для відображення підсумків його діяльності за певний період. Його основне призначення полягає у наданні користувачам фінансової інформації – власникам, інвесторам, кредиторам, керівництву та іншим зацікавленим сторонам – достовірної та повної інформації про доходи, витрати та фінансовий результат підприємства. Цей документ дозволяє оцінити прибутковість діяльності, ефективність використання ресурсів, здатність підприємства до самофінансування та перспективи подальшого розвитку.

Завдяки звіту про фінансові результати можна простежити, наскільки ефективно підприємство веде свою господарську діяльність, чи є вона прибутковою, а також які фактори впливають на формування кінцевого фінансового результату. Звіт сприяє забезпеченню прозорості діяльності підприємства, підвищує рівень довіри до нього з боку зовнішніх користувачів та слугує аналітичною основою для прийняття управлінських рішень. У системі управління підприємством цей документ виступає важливим інструментом контролю, аналізу та планування, дозволяючи керівництву оцінювати результати діяльності та визначати напрямки оптимізації витрат, підвищення прибутковості та покращення фінансового стану загалом.

Методика складання звіту про фінансові результати ґрунтується на дотриманні принципів бухгалтерського обліку, вимог національних стандартів (П(С)БО) або міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Основою для його формування є дані бухгалтерського обліку, які систематизуються та узагальнюються за певний звітний період. Важливим етапом є правильне визнання доходів і витрат: доходи визнаються в момент їх виникнення, незалежно від фактичного надходження коштів, а витрати — за принципом відповідності, тобто у тому періоді, коли пов'язані з ними доходи були визнані. Підприємство має чітко класифікувати всі доходи та витрати за видами діяльності — операційною, фінансовою, інвестиційною та надзвичайною — і відобразити їх у відповідних розділах звіту. Далі визначається фінансовий результат: прибуток або збиток, розрахований як різниця між доходами та витратами. Обов'язково враховуються податкові зобов'язання, результати від інших доходів і витрат, а також коригування, передбачені обліковою політикою підприємства. У випадку застосування МСФЗ до звіту може додаватися інформація про інші сукупні доходи, які не впливають на чистий прибуток, але відображають зміни у власному капіталі. Завершальним етапом є перевірка звіту на відповідність чинному законодавству та внутрішнім регламентам, після чого звіт затверджується та подається відповідним користувачам або органам.

Техніка відображення фінансових результатів у бухгалтерському обліку полягає у фіксації доходів, витрат, прибутків і збитків на відповідних рахунках, зокрема на рахунку 79 «Фінансові результати». Цей рахунок використовується для узагальнення інформації про доходи та витрати підприємства протягом звітного періоду, що дозволяє визначити кінцевий фінансовий результат — прибуток або збиток. На дебеті рахунку відображаються витрати, на кредиті — доходи. Якщо доходи перевищують витрати, підприємство має прибуток, у протилежному випадку — збиток. Дані з рахунку 79 слугують основою для складання звіту про фінансові результати.

При цьому, якщо в кінці звітного періоду отримано прибуток, він записується на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)». У разі збитків ці суми можуть бути покриті з резервів або інших джерел підприємства.

Рахунок 79 є ключовим джерелом інформації для складання звіту про фінансові результати, оскільки узагальнює дані про доходи, витрати та кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Доходи відображаються на рахунках класу 7 за кредитом, оскільки вони збільшують економічні вигоди та власний капітал. Сюди

входять доходи від реалізації продукції, послуг, оренди, відсотків тощо. Витрати обліковуються на рахунках класу 9 за дебетом, оскільки зменшують економічні вигоди. До них належать виробничі, адміністративні, фінансові та інші витрати, зокрема зарплата, амортизація, податки, витрати на сировину й рекламу.

В кінці звітної періоду всі доходи та витрати підприємства підсумовуються, а їх сальдо списується на рахунок 79 «Фінансові результати». Якщо доходи перевищують витрати, підприємство отримує прибуток, який відображається на кредиті рахунка 79 та переноситься на рахунок 44 як нерозподілений прибуток. Якщо витрати більші за доходи, підприємство зазнає збитків, які відображаються на дебеті рахунка 79 та переносяться на рахунок 44 як непокритий збиток. Цей процес дозволяє точно відобразити фінансовий результат і є основою для складання фінансових звітів.

Прибуток після оподаткування відображається на рахунку 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» і може бути використаний для виплати дивідендів, реінвестування в розвиток або покриття поточних витрат. Збитки покриваються за рахунок резервів або нерозподіленого прибутку попередніх років, а при їх відсутності — за рахунок внесків акціонерів. Точне відображення фінансових результатів у бухгалтерії важливе для складання звіту про фінансові результати, що допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення, такі як реінвестування прибутку або виплата дивідендів.

Звіт про фінансові результати є важливим інструментом для оцінки фінансової діяльності підприємства. Він дає змогу визначити прибуток або збиток, що виникає внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Методика та техніка складання цього звіту базуються на принципах бухгалтерського обліку, що забезпечує точність і достовірність даних. Завдяки правильному формуванню звіту, керівництво підприємства може приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу прибутку, покриття витрат чи стратегічного розвитку. Отже, звіт про фінансові результати є основою для аналізу фінансового стану підприємства та забезпечення ефективного управління його ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посібник. Житомир: ЖДТУ, 2003. 524 с.
2. Королюк Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433.
4. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посібн. / К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352с.

УДК 657

Бандура Оксана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Bandura Oksana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ORGANIZATION OF INTERNAL CONTROL IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Актуальність теми полягає у тому, що внутрішній контроль – невід’ємна частина системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності та економії витрачання матеріальних ресурсів на попередній стадії, щоб мати можливість притягнути винуватців до відповідальності та розробити заходи щодо запобігання таким порушенням у майбутньому [1].

Внутрішній контроль - це система заходів, розроблених і реалізованих керівниками для забезпечення ефективного виконання працівниками своїх трудових обов'язків, визначення законності їх господарської діяльності та встановлення її економічної доцільності. Внутрішній контроль включає різноманітні взаємопов'язані методи та процедури, розроблені та використані виконавчими департаментами для забезпечення зменшення непотрібних ризиків для бізнесу та фінансів діяльності.

Метою внутрішнього контролю є отримання інформації щодо правильності ведення бухгалтерського обліку та відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності відображення доходів, витрат і фінансових результатів у звітності підприємства та відповідності методології обліку доходів, витрат та фінансових результатів з чинними нормативними документами України.

Причиною дослідження проблемних питань пов'язаних із розвитком внутрішнього контролю в сучасному бізнес-середовищі є те, що внутрішній контроль є однією з небагатьох і недооцінених доступних форм контролю, правильне застосування якої може допомогти підвищити ефективність розвитку підприємства. Як наслідок, менеджери та власники бізнесу повинні розуміти, що налагоджена система внутрішнього контролю сприятиме продуктивній роботі та надаватиме професійним менеджерам можливість прямої відповідальності за організаційні рішення та дозволить їм використовувати систематичні методи [2].

Система ефективного внутрішнього контролю повинна відповідати наступним цілям: оцінювати ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства та виявляти резерви підвищення результативності цієї діяльності.

Для досягнення визначених цілей система ефективного внутрішнього контролю повинна виконувати основні функції: експертну, виявлення факту недотримання, вивчення і встановлення та рекомендує функцію.

Середовище що підлягає контролю має забезпечити доступ органів контролю до активів, аналізу господарських операцій, результатів діяльності підприємства і відображення у фінансовій звітності та бухгалтерському обліку. При аналізі середовища, що підлягає контролю вивчаються: етичні цінності, філософія та стиль управління, організаційна структура, процес розподілу повноважень і обов'язків, політика та практика управління людськими ресурсами, компетенція персоналу. Внутрішній механізм контролю, передбачає застосування таких інструментів як: бухгалтерський облік, фінансова звітність.

Оцінка ризику здійснюється в рамках внутрішніх положень та перевіряє ефективність діяльності бухгалтерії, наявність контролю навколишнього середовища, механізми та системи внутрішнього контролю, ефективність їх діяльності [3].

Підсумковими документами виконаних робіт працівниками відділу внутрішнього контролю є звіт, висновок, довідки. Висновки та пропозиції розглядаються керівництвом суб'єкта господарювання оформлюються відповідним розпорядженням або іншим документом в якому визначається прийняття проведених робіт. Керівництво розробляє заходи по усуненню виявлених порушень. Офіційним підсумковим документом є звіт – документ, складений за результатами внутрішнього контролю, який містить відомості про хід внутрішнього контролю, стан системи внутрішнього контролю, висновок. До звіту додаються рекомендації щодо удосконалення діяльності суб'єкта господарювання залежно від характеру виявлених проблем.

Також звіт має містити аналітичну оцінку виявлених порушень та ризиків, що можуть вплинути на фінансову стабільність та ефективність управління. Важливо, щоб запропоновані рекомендації були обґрунтованими та враховували можливості впровадження змін у коротко- та довгостроковій перспективі. З метою підвищення ефективності внутрішнього контролю можуть бути розроблені додаткові механізми моніторингу, які сприятимуть запобіганню аналогічним порушенням у майбутньому [4].

Таким чином, для того щоб виконувати основні завдання внутрішнього контролю, а саме допомагати керівництву підприємства досягти визначених цілей, розвивати можливості підприємства, вдосконалювати його операційні процеси та знижувати ризики у процесі діяльності підприємства необхідним є інтегрування системи внутрішнього контролю з системою управлінського обліку суб'єкта господарювання. Такий підхід до організації служби внутрішнього контролю та управлінського обліку на підприємстві забезпечить для керівництва можливість отримувати обґрунтовану впевненість в досягненні підприємством цілей щодо достовірності фінансової звітності, ефективності операцій та діяльності, дотримання чинної нормативно-правової бази та збереження активів. Реалізація зазначеного підходу потребує подальших глибоких досліджень щодо формування внутрішніх нормативних розпорядчих документів, що визначать чіткий алгоритмом взаємодії зазначених підрозділів та їх функціональні зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Ярмолук О. Ю. Організація внутрішнього контролю підприємства. URL: <http://socrates.vsau.org/> (дата звернення 25.04.2025)
2. Шестерняк М.М., Вербіцький В.М. Внутрішній контроль як ключовий компонент системи управління. INFORMATION AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF SOCIETY. N.p., International Science Group, 2024. с.51
3. URL: www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2020 | 26.11.2020 р. (дата звернення 25.04.2025)
4. Організація та методика внутрішнього контролю. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/> (дата звернення 26.04.2025)
5. Саванчук Т. М., Боровенська А. О., Гервольська І. В. 2024 Завдання та місце внутрішнього контролю в системі управлінського обліку суб'єктів господарювання.
6. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.

УДК 658.14

Банник Соломія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Banyk Solomiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**THE ROLE OF ECONOMIC CONTROL IN ENSURING THE FINANCIAL
STABILITY OF AN ENTERPRISE**

Економічний контроль є важливим елементом управління фінансовою діяльністю підприємства, що забезпечує стабільність та ефективність його функціонування. У сучасних умовах глобалізації, економічних криз та зростання конкуренції підприємства змушені постійно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Економічний контроль сприяє запобіганню фінансовим ризикам, оптимізації витрат, забезпеченню відповідності законодавчим вимогам та підвищенню прозорості фінансових операцій. Він є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що впливають на довгострокову конкурентоспроможність підприємства. У цьому контексті вивчення ролі економічного контролю в забезпеченні фінансової стабільності стає особливо актуальним і значущим.

Економічний контроль займає центральне місце у фінансовій стратегії підприємства, оскільки дозволяє зберігати його ліквідність, платоспроможність та прибутковість. Основними завданнями контролю є виявлення помилок та відхилень у фінансових процесах, оцінка ефективності використання ресурсів, аналіз ризиків та запобігання фінансовим кризам.

Методи економічного контролю включають аудит, моніторинг, перевірку фінансових показників та аналіз витрат. Аудит дозволяє детально оцінити стан фінансової документації підприємства, виявити помилки та недоліки у веденні обліку. Моніторинг забезпечує постійний контроль за грошовими потоками, своєчасність платежів та відповідність витрат бюджету. Аналіз витрат допомагає знизити необґрунтовані витрати і знайти резерви для підвищення рентабельності.

Автоматизація є одним із ключових інструментів для забезпечення прозорості і точності контролю. Впровадження ERP-систем дозволяє інтегрувати контрольні процедури у загальну систему управління підприємством, що значно скорочує витрати часу, мінімізує ризики помилок та забезпечує швидку адаптацію до змін у законодавстві. Автоматизація також сприяє підвищенню швидкості виконання перевірок та розширенню аналітичних можливостей.

Економічний контроль є важливим інструментом виявлення та оцінки ризиків, пов'язаних з нестабільністю фінансових потоків, борговими зобов'язаннями та змінами у зовнішньому середовищі. Завдяки систематичному контролю підприємства мають змогу приймати проактивні рішення, спрямовані на мінімізацію ризиків та запобігання кризовим ситуаціям.

Результати економічного контролю використовуються для формування стратегічних та операційних рішень, які впливають на діяльність підприємства. Вони допомагають керівництву визначати напрямки розвитку, коригувати фінансові стратегії та впроваджувати інноваційні заходи для підвищення ефективності.

Економічний контроль є основою фінансової стабільності підприємства, його прозорості та адаптивності до викликів сучасного бізнес-середовища. Завдяки систематичному аналізу, аудиту, моніторингу та автоматизації підприємства можуть мінімізувати фінансові ризики, оптимізувати витрати та забезпечувати

конкурентоспроможність. Автоматизація контролю, інтеграція сучасних технологій та розвиток аналітичних методів створюють передумови для стабільного функціонування підприємств в умовах постійних змін і глобалізації.

Окрім автоматизації та аудиту, важливим аспектом економічного контролю є аналіз фінансових потоків та стратегічне планування. Використання аналітичних інструментів, таких як фінансове моделювання та прогнозування, дозволяє підприємствам краще оцінювати майбутні ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Ці методи сприяють ефективному розподілу ресурсів, підвищенню рентабельності та зменшенню витрат.

Додатково, важливу роль відіграє розробка внутрішніх політик фінансового контролю, які регулюють витрати, інвестиції та управління борговими зобов'язаннями. Комплексний підхід до фінансової стратегії включає також інтеграцію міжнародних стандартів фінансового обліку та управління, що дає змогу підвищити довіру з боку інвесторів та регуляторних органів.

Важливо зазначити, що цифрові технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, вже використовуються для автоматизованого аналізу фінансових даних. Вони дозволяють виявляти аномалії у фінансових потоках, оптимізувати бюджетування та прогнозувати можливі фінансові кризи. Впровадження таких технологій допомагає підприємствам бути більш гнучкими та адаптивними у змінних економічних умовах.

Таким чином, сучасний економічний контроль базується не лише на традиційних методах перевірки та моніторингу, а й на цифрових рішеннях, аналітичних моделях та стратегічному плануванні. Поєднання цих підходів дає змогу забезпечити фінансову стабільність підприємства, мінімізувати ризики та оптимізувати управління ресурсами для довгострокового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Автоматизація економічного контролю на сучасних підприємствах. *Фінанси України*. №4, 2022. URL: <https://finance.ua>
2. Коваленко В.В. Економічний контроль і аудит: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 284 с.
3. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
4. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі»: монографія /за ред. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. KPMG. Внутрішній контроль та управління ризиками: рекомендації для бізнесу. URL: <https://home.kpmg/ua>

УДК 336.

Вацко Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Vatsko Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ORGANIZATION AND STAGES OF ECONOMIC ANALYSIS

Економічний аналіз є одним із ключових інструментів управління підприємством, оскільки він дозволяє оцінити ефективність господарської діяльності, визначити тенденції розвитку, виявити проблеми та знайти шляхи їх вирішення. В умовах ринкової економіки, коли конкуренція між підприємствами постійно зростає, особливого значення набуває оперативне та достовірне аналітичне дослідження фінансового стану, прибутковості, витрат, продуктивності праці тощо.

Процес економічного аналізу вимагає ретельної організації та дотримання певної послідовності дій, що забезпечує його ефективність та достовірність результатів. Головною метою аналізу є надання керівництву обґрунтованих висновків для прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень [1].

Організація економічного аналізу передбачає визначення основних цілей та завдань дослідження, вибір відповідних методів та інформаційних джерел, а також розподіл обов'язків між фахівцями. Раціональна організація аналітичного процесу забезпечує своєчасне отримання необхідних даних та правильну їх інтерпретацію.

Основними цілями економічного аналізу є: оцінка фінансового стану підприємства; виявлення чинників, що впливають на ефективність виробництва та фінансові результати; прогнозування розвитку підприємства та оцінка ризиків; виявлення резервів підвищення рентабельності та конкурентоспроможності.

Успішне виконання цих завдань можливе лише за умови правильного підходу до організації аналітичної роботи. У процесі аналізу використовуються як внутрішні (фінансова та управлінська звітність, оперативні дані), так і зовнішні (дані про ринок, конкурентів, макроекономічні показники) інформаційні джерела [2]. Також важливим аспектом організації економічного аналізу є вибір методологічних підходів, що включають: порівняльний аналіз (співставлення фактичних і планових показників, аналіз динаміки); факторний аналіз (визначення впливу окремих факторів на результативний показник); кореляційно-регресійний аналіз (оцінка взаємозв'язку між показниками); методи прогнозування (екстраполяція, економіко-математичне моделювання).

Етапи проведення економічного аналізу включає процес економічного аналізу, який здійснюється в декілька послідовних етапів, кожен із яких відіграє важливу роль у формуванні обґрунтованих висновків та рекомендацій.

На підготовчому етапі визначається мета та об'єкти аналізу, розробляється програма дослідження, обираються методи та збираються необхідні дані. Джерелами інформації можуть бути бухгалтерська та статистична звітність, оперативні дані, результати попередніх досліджень.

Зібрані дані підлягають обробці, систематизації та перевіряються на достовірність, узагальнюються та групуються. Використовуються методи табличного та графічного представлення інформації, що дозволяє візуалізувати результати та полегшити їх інтерпретацію [4].

На етапі аналізу показників та виявлення факторів впливу розраховуються економічні показники, здійснюється їх порівняння з плановими та нормативними

значеннями, аналізується динаміка змін, визначаються основні фактори, що впливають на кінцевий результат.

Після чого отримані результати узагальнюються, робляться висновки про поточний фінансовий стан підприємства, його ефективність та можливості покращення показників. Розробляються конкретні рекомендації для підвищення продуктивності, зниження витрат, оптимізації процесів.

Контроль за впровадженням запропонованих заходів – це ефективність економічного аналізу залежить від реалізації запропонованих рішень. Тому важливо здійснювати моніторинг впровадження рекомендацій та оцінювати їхній вплив на діяльність підприємства [5].

Організація економічного аналізу та дотримання його основних етапів є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства. Використання сучасних методів аналізу дозволяє не лише оцінити фінансовий стан та ефективність діяльності, а й прогнозувати можливі ризики, визначати резерви зростання та обґрунтовувати управлінські рішення.

Комплексний підхід до економічного аналізу сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, оптимізації його витрат, зростанню прибутковості та сталому розвитку [6]. У сучасних умовах господарювання, коли бізнес-середовище є динамічним та нестабільним, своєчасний аналіз економічних показників та ефективне впровадження коригувальних заходів стають важливими чинниками успішної діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Базецька, Н. М. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021. 220 с.
2. Косова, Т. Д. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Шевченко, М. С. Етапи економічного аналізу та їх характеристика. *Вісник Харківського національного економічного університету*. 2021. №3. С. 45-52.
5. Організація економічного аналізу на підприємстві / Економічний аналіз: навчальний посібник / за ред. О. В. Мельник. Тернопіль: ТНТУ, 2021. С. 15-28.
6. Організація проведення економічного аналізу / Теорія економічного аналізу: підручник / за ред. І. В. Сидоренка. К.: КНЕУ, 2022. С. 30-42.
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 657

Гавдида Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ: ШЛЯХ ДО ПРОЗОРОСТІ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Havdyda Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ECONOMIC CONTROL: IS THE PATH TO TRANSPARENCY AND THE FIGHT AGAINST CORRUPTION

В умовах глобалізації, економічної нестабільності та поширення корупційних ризиків економічний контроль набуває особливої ваги як ключовий інструмент забезпечення ефективного управління державними та корпоративними ресурсами. У демократичних державах система економічного контролю виконує не лише функцію перевірки фінансово-господарської діяльності, але й є запорукою прозорості, підзвітності та ефективності влади. У цьому контексті економічний контроль слід розглядати не лише як технічний процес, а як стратегічний інструмент протидії корупції та основний компонент розвитку доброчесного суспільства.

Сутність економічного контролю полягає у цілеспрямованому спостереженні, перевірці та оцінці законності, доцільності, ефективності використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Він здійснюється як у державному, так і в приватному секторі, охоплює всі етапи управлінського процесу — від планування до реалізації та аналізу результатів. У широкому значенні економічний контроль є гарантією фінансової дисципліни, відповідності діяльності суб'єктів господарювання чинному законодавству та недопущення зловживань.

На практиці економічний контроль реалізується через такі форми як внутрішній аудит, державний фінансовий контроль, зовнішній аудит, ревізії, інспектування, а також контроль з боку антикорупційних органів та громадськості. Найбільш ефективною виявляється система, де ці елементи взаємодіють у межах єдиної стратегії запобігання порушенням і забезпечення прозорості. Наприклад, внутрішній аудит на підприємстві дозволяє вчасно виявляти ризики та запобігати їх негативним наслідкам, тоді як державний фінансовий контроль спрямований на дотримання норм законодавства у сфері використання бюджетних коштів, державного майна та ресурсів.

Окрему увагу варто приділити ролі економічного контролю в боротьбі з корупцією. У багатьох країнах корупційні прояви мають системний характер і стосуються саме сфери розподілу та витрачання державних коштів, проведення тендерів, надання дозволів тощо. Відсутність належного контролю, недосконалі процедури перевірки, непрозорість фінансових операцій створюють передумови для зловживань, незаконного привласнення коштів, неефективного управління ресурсами. У такій ситуації економічний контроль має відігравати не лише реактивну, а й превентивну функцію — створювати умови, за яких корупційні дії стають максимально ускладненими, ризикованими та виявляються на ранніх стадіях.

Міжнародний досвід свідчить про те, що ефективна антикорупційна політика неможлива без сильної, незалежної та професійної системи економічного контролю. Так, у скандинавських країнах — Швеції, Норвегії, Данії — забезпечення прозорості у фінансово-господарській діяльності держави здійснюється через незалежні контрольні інститути, прозору звітність, активну участь громадськості та медіа. У США та Великобританії особлива увага приділяється функціонуванню механізмів зовнішнього аудиту, антикорупційного комплаєнсу, автоматизації процесів державних закупівель.

Ці країни довели, що поєднання технологічних рішень, належного правового регулювання та відкритості створює реальні бар'єри для корупції.

В Україні питання ефективного економічного контролю є надзвичайно актуальним. Попри численні спроби реформування системи державного фінансового контролю, створення антикорупційних органів, запровадження системи електронних закупівель ProZorro, електронного декларування тощо - рівень довіри до інституцій залишається низьким, а корупційні ризики високими. Це свідчить про необхідність не лише технологічного оновлення, але й формування нової культури відповідальності та прозорості. Окрему увагу слід приділити підвищенню ролі громадського контролю. Активна участь громадянського суспільства, незалежних експертів, журналістів у процесах моніторингу бюджетних витрат, аналізу ефективності рішень, подання запитів та скарг - є важливою частиною демократичного контролю над владою. Інструменти відкритих даних, державних реєстрів, платформи громадського моніторингу мають бути максимально доступними, зрозумілими та інтегрованими в систему державного управління. Крім того, варто приділити увагу питанням цифровізації економічного контролю. Впровадження інформаційних систем, штучного інтелекту, аналізу великих даних дозволяє автоматизувати процеси перевірки, виявляти аномалії, дублювання, неефективні витрати або ознаки фальсифікації. Такі рішення зменшують людський фактор, знижують можливості для корупційних змов, підвищують точність і оперативність аналітичної роботи.

Таким чином, ефективний економічний контроль є основою для забезпечення прозорості, запобігання корупції та сталого розвитку держави. Для цього необхідно вдосконалити законодавче регулювання, забезпечити незалежність контрольних інституцій, підвищити рівень професіоналізму контролерів, стимулювати використання інноваційних технологій, а також активізувати громадський контроль. Тільки через поєднання цих чинників можливе створення дієвої та ефективної системи, здатної забезпечити справедливість, доброчесність та ефективне управління публічними ресурсами. Відповідно, економічний контроль має стати не лише інструментом звітності, а справжнім індикатором демократичності та прозорості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. Цифровізація державного управління: нові виклики для контролю. *Вісник НАН України*. 2023. № 3. С. 26–31.
2. Бутинець Ф. Ф. Економічний контроль: теорія і практика. Житомир: ЖДТУ, 2021. 456 с.
3. Корінько М. Д. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 14-25.
4. Корольок Т.М. Цифрова трансформація інформаційних процесів: досвід вітчизняних підприємств. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.) / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. 565 с. С. 338-340.
5. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.
6. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
7. Проект ProZorro - система публічних закупівель України. URL: <https://prozorro.gov.ua>

УДК 338.24:65.011

Гарасимюк Юлія, Білоус Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**СТРАТЕГІЧНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ СУБ'ЄКТОМ**

Harasymiuk Yuliia, Bilous Olga

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**STRATEGIC ECONOMIC ANALYSIS, AS A TOOL OF THE MANAGEMENT
SYSTEM BY AN ECONOMIC ENTITY**

Грамотно організована система управління багато в чому забезпечує ухвалення найефективніших рішень з управління фінансами економічного суб'єкта, що ведуть до досягнення основної мети - максимізації добробуту його власників.

Часто керівництво компанії не замислюється над тим, що такі чинники, як порядок ухвалення рішень, порядок опрацювання інформації, принципи мотивації персоналу та інші, між собою тісно взаємопов'язані. Ця сукупність являє собою систему управління.

У світовій практиці розроблено низку управлінських технологій, які дають менеджменту компанії необхідні інструменти в рамках відповідних функціональних галузей, такі, як бюджетне управління, процесне управління, стратегічне управління (система збалансованих показників). Іншими словами, система управління - це певний набір «правил гри» в компанії та інструменти їх реалізації.

На жаль, існує думка, що система управління - це програма, яку достатньо купити і запустити. Однак, як показує практика, цього недостатньо. З погляду автоматизації можуть виникати ситуації, коли дві схожі компанії впроваджують одне й те саме програмне забезпечення, витрачають на це однакові кошти, а результат виходить різний: в одній компанії проєкт швидко окупився і став приносити вигоди, а в другій він став збитковим.

У процесі впровадження інформаційних систем неминує перерозподіляються функції та ресурси між співробітниками і відділами. Саме ці побічні зміни впливають на систему управління і дають економічний ефект. Коли впроваджується інформаційна система, то переслідується одна мета - автоматизувати бізнес-процеси. При цьому не завжди аналізується, чи будуть побічні ефекти сприятливими для бізнесу. За останні роки деякі компанії провели експерименти з 5-6 інформаційними системами, але видимих результатів не отримали. Отже, як мету треба ставити не автоматизацію, а зміну внутрішніх «правил гри» в компанії. Під цим треба розуміти впровадження ефективних систем управління, а автоматизація є лише його завершальною стадією.

Прикладів складових ефективних систем управління досить багато. Що стосується фінансів - це технологія бюджетного управління, коли бюджети з фінансових прогнозів перетворюються на ефективний інструмент управління, що дає змогу делегувати повноваження всередині компанії. Але впровадити технологію бюджетного управління й автоматизувати бюджетування - різні речі. За сучасних обчислювальних потужностей комп'ютери можуть згенерувати тисячі фінансових планів і мільйони показників. Аналогічні проблеми виникають і при впровадженні процесного управління. Без попередньої оптимізації процесів, закріплення відповідальності, ясної схеми інформаційних потоків автоматизовані бізнес-процеси можуть поглинути весь робочий час співробітників.

Отже, людський фактор є «вузьким» місцем при впровадженні ефективної системи управління. Важливо донести до співробітників нові принципи роботи, навчити управлінських технологій.

Існують перевірені часом спроби оцінки ефективності впровадження сучасних інструментів управління.

Одним з основних інструментів у системі управління є стратегічний економічний аналіз.

Успішне вирішення завдань економічного аналізу неможливе без створення та ефективного функціонування системи фінансово-економічної інформації. Для реалізації окремих методик економічного аналізу можна обмежитись лише даними публічної фінансової звітності організації, але для організації стратегічного, тактичного, оперативного, комплексного економічного аналізу потрібна ціла система інформаційної підтримки.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу має базуватися на математичній теорії інформації, яка досліджує способи визначення кількості та якості інформації, процеси збирання, структуризації, систематизації, зберігання та передачі її різним користувачам. Загальна теорія інформації - галузь наукового знання про найзагальніші закони прояву інформаційної реальності, що лежать в основі розвитку природи і суспільства. Для реалізації методики стратегічного економічного аналізу необхідна формалізація складних алгоритмів, а також розроблення спеціальних програмних комп'ютерних продуктів.

Збирання, опрацювання та аналіз вихідної інформації для ухвалення управлінських рішень - настільки серйозна проблема, що для її розв'язання з'явився окремий напрям інформаційних технологій – інформаційно аналітичні системи.

Список використаних джерел:

1. Аніловська Г. І. Інформаційні системи і технології в економіці. Львів: ЛНУ, 2021. 228 с.
2. Бланк І. А. Управління вартістю компанії. К.: Ніка-Центр, 2021. 528 с.
3. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2022. 396 с.
4. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
5. Малюта Л. Я., Хоменко О. О. Стратегічний економічний аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2020. 304 с.
6. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 658.15:658.012.12

Гарасимюк Юлія, Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Harasymiuk Yuliia, Sinkevich Nadiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ECONOMIC ANALYSIS IN THE SYSTEM OF BUSINESS PLANNING OF THE ORGANIZATION'S ACTIVITIES

Економічний аналіз у системі бізнес-планування діяльності організації є багаторівневим процесом, що охоплює широкий спектр методів, інструментів і підходів для вивчення, оцінки та прогнозування економічних аспектів функціонування підприємства. Цей процес необхідний для прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на поліпшення фінансового стану та операційної ефективності компанії.

Важливість економічного аналізу в системі бізнес-планування важко переоцінити. Це ключовий інструмент для виявлення сильних і слабких сторін організації, а також визначення можливостей для зростання і поліпшення конкурентоспроможності на ринку. Економічний аналіз забезпечує комплексне розуміння поточного стану справ і допомагає розробити стратегії для досягнення цілей і цільових показників.

У процесі бізнес-планування економічний аналіз охоплює аналіз фінансових показників, оцінку ринкового середовища конкурентів, оцінку ризиків, прогнозування попиту і багато інших аспектів. Розглянемо деякі з основних елементів економічного аналізу в бізнес-плануванні детальніше:

1. Фінансовий аналіз. Він включає в себе ретельне вивчення фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки і збитки, а також звіт про рух грошових коштів. Метою фінансового аналізу є виявлення тенденцій у фінансових показниках компанії, а також оцінка її ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості. Баланс надає огляд фінансового стану компанії на певну дату. Він відображає активи компанії (такі як грошові кошти, запаси, обладнання) та її зобов'язання (кредити, довгосрокові зобов'язання) у певний момент часу. Аналіз балансу дає змогу оцінити фінансовий стан компанії, включно з її здатністю погасити борги та забезпечити поточні операції. Звіт про прибутки та збитки надає інформацію про доходи та витрати компанії за певний період часу. Він дає змогу оцінити прибутковість бізнесу та його здатність генерувати прибуток від основної діяльності. Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і відтоки грошових коштів у компанії за певний період. Цей звіт допомагає зрозуміти, звідки компанія отримує свої гроші і як вона їх витрачає, що має важливе значення для оцінки її фінансової стійкості та управління грошовими потоками. Фінансовий аналіз також включає порівняння фінансових показників компанії з конкурентами в галузі або з галузевими стандартами, щоб оцінити її конкурентоспроможність та ефективність управління. Важливими інструментами фінансового аналізу є показники, такі як коефіцієнт ліквідності, фінансової стійкості, коефіцієнт оборотності, коефіцієнти рентабельності та інші. Вони допомагають якісно оцінити фінансовий стан компанії та виявити потенційні проблеми або можливості для поліпшення. Фінансовий аналіз відіграє ключову роль у прийнятті рішень інвесторами, кредиторами, керівниками та іншими зацікавленими сторонами. На основі його результатів ухвалюються стратегічні рішення про подальші інвестиції, кредитування, придбання компаній та інші важливі аспекти управління бізнесом.

2. Маркетинговий аналіз. Він являє собою комплексне дослідження ринкового середовища, що містить аналіз попиту, пропозиції, конкурентів, трендів і

макроекономічних чинників, які можуть впливати на бізнес. Цей процес не тільки дає змогу зрозуміти поточний стан ринку, а й прогнозувати його розвиток у майбутньому, що є ключовим елементом успішної стратегії підприємства. Аналіз попиту охоплює вивчення потреб і переваг споживачів, чинників, що впливають на їхню купівельну поведінку, а також оцінку обсягу та динаміки попиту на конкретний товар або послугу. Це дає змогу визначити потенційні сегменти ринку і цільову аудиторію, а також виявити можливості для розширення асортименту або поліпшення якості продукції. Аналіз пропозиції охоплює вивчення конкурентного середовища, оцінку частки ринку і позиції конкурентів, їхніх стратегій просування і цінової політики. Це дає змогу визначити свої конкурентні переваги та недоліки, а також розробити стратегію диференціації продукції або послуги. Оцінка конкурентів допомагає виявити їхні сильні та слабкі сторони, а також аналізувати їхні дії та реакції на зміни в ринковому середовищі. Це дає змогу передбачити можливі ходи конкурентів і розробити контрзаходи для збереження або збільшення своєї частки ринку. Дослідження трендів дає змогу виявити зміни в споживчій поведінці, технологічні інновації, зміни в законодавстві або інші чинники, які можуть впливати на ринкове середовище. Це допомагає передбачити майбутні тенденції та адаптувати маркетингові стратегії до мінливих умов ринку. Аналіз макроекономічних чинників включає в себе вивчення економічного зростання, інфляції, безробіття, валютних курсів, політичної стабільності та інших факторів, які можуть впливати на ділове середовище.

3. Оцінка ризиків. Ідентифікація та наліз потенційних ризиків, які можуть впливати на виконання бізнес-плану, включно з фінансовими ризиками, операційними ризиками, ризиками ринку, репутаційними ризиками та іншими. Розроблення стратегій управління ризиками для мінімізації їхніх впливів на бізнес. 4. Прогнозування та планування. Використання даних з аналізу для прогнозування майбутніх результатів і розроблення стратегій для досягнення цілей бізнес-плану. Це охоплює визначення ключових показників успіху, встановлення цілей і розроблення довгострокових і короткострокових планів дій. 5. Ефективність використання ресурсів. Аналіз ефективності використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів компанії з метою оптимізації процесів і збільшення продуктивності. 6. Моніторинг і контроль. Регулярне відслідкування виконання бізнес-плану та реалізації стратегій, а також коригування планів у разі потреби на основі нових даних і змін зовнішнього середовища.

Загалом, економічний аналіз у системі бізнес-планування організації відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку та успіху бізнесу. Він надає керівництву компанії об'єктивну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень та ефективного управління ресурсами. Без глибокого розуміння економічних аспектів та налізу середовища бізнес може виявитись невигідним і ризикованим підприємством.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік. Житомир: ПП «Рута», 2020. 560 с.
2. Ковальчук І. М. Маркетинговий аналіз: Навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 232 с.
3. Сопко В. В., Костюченко В. М. Економічний аналіз: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 376 с.
4. Крамаренко Г. Оцінювання ризиків у підприємницькій діяльності. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 218 с.

УДК 336

Дем'янчик Назарій, Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВ

Demianchuk Nazarii, Sinkevich Nadiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

USING BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES FOR FINANCIAL ANALYSIS OF ENTERPRISES

Застосування новітніх цифрових систем для фінансового та економічного аналізів компаній відіграє ключову роль у підвищенні рівня прозорості та продуктивності бізнес-процесів. Технологія блокчейн демонструє новий підхід до обробки фінансової звітності, гарантуючи її стабільність, децентралізацію та підвищену захищеність.

Блокчейн дає змогу здійснювати аудит фінансових операцій у реальному часі, автоматизувати бухгалтерський облік та скорочувати можливості для маніпуляцій. Децентралізовані реєстри здатні суттєво оптимізувати аналіз інформації, скоротити ризики шахрайства та підвищити рівень довіри до фінансової звітності підприємств. Крім того, блокчейн системи можуть зменшити витрати на бухгалтерські та аудиторські послуги завдяки автоматизації процесів перевірки.

Одними з основних систем, що впроваджують блокчейн-технології у фінансовому аналізі, є такі платформи, як Hyperledger Fabric, Ethereum, Corda та Quorum. Ці рішення забезпечують створення та застосування смарт-контрактів, які дозволяють автоматизувати фінансові операції, підвищити точність розрахунків і забезпечити прозорість облікових процесів.

Вони дозволяють створювати та розробляти смарт-контракти для автоматизації фінансових операцій та гарантування точності розрахунків. Також використання технології розподіленого реєстру або DLT (Distributed Ledger Technology) створює можливість для збереження великих обсягів фінансових даних та звітностей, забороняючи їхню підробку або несертифіковану зміну.

Наприклад, можемо розглянути використання блокчейн-платформи у процесі фінансового аудиту певної фірми. За допомогою смарт-контрактів можна автоматично контролювати виконання фінансових зобов'язань, відслідковувати платежі та перевіряти відповідність звітності. Розглянемо компанію, що використовує систему Hyperledger Fabric для внутрішнього обліку: всі фінансові операції фіксуються наживо, що дозволяє аудиторам миттєво перевіряти достовірність даних та скоротити затримки зі звітністю. До того ж, смарт-контракти дають змогу автоматично здійснювати перевірку відповідності витрат і доходів підприємства за встановленими критеріями, що значно економить робочий час бухгалтерів та фінансових аналітиків.

Для проведення аналізу важливо визначити ключові параметри системи: тип блокчейн-мережі (публічна або приватна), рівень доступу до даних, алгоритми консенсусу та механізми доступу до інформації. Виходячи з обраних параметрів, створюються цифрові реєстри, які містять у собі всю необхідну інформацію про фінансові операції підприємства. Чим детальніша структура реєстру, тим вищий рівень точності та аналітичних можливостей системи.

Після накопичення даних можна застосовувати інструменти візуалізації для аналізу фінансових потоків та операцій, оцінки ризиків та прогнозування змін у фінансовому стані підприємства. Смарт-контракти сприяють автоматизації щодо обробки платежів, що значно збільшує ефективність фінансового управління. Для

прикладу, у сфері міжнародних розрахунків блокчейн дозволяє значно скоротити час здійснення платежів та уникнути помилок, пов'язаних з людським фактором.

Попри численні переваги, впровадження блокчейн-технологій у фінансовий аналіз супроводжується низкою викликів. Зокрема, деякі алгоритми консенсусу можуть вимагати значних енергетичних ресурсів, що ставить під сумнів їхню екологічну доцільність. Крім того, існує необхідність адаптації чинного законодавства до нових технологічних умов, що потребує тісної взаємодії між технічними фахівцями та юристами. Також актуальною проблемою залишається обмежена сумісність блокчейн-систем із традиційними підходами до бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що ускладнює їх інтеграцію в існуючу інфраструктуру підприємств.

Тому необхідно проводити дослідження та знаходити можливі шляхи націлені на інтеграцію блокчейн-систем з іншими цифровими технологіями, такими як штучний інтелект і великі дані, для створення більш потужних аналітичних систем, та запровадження даних платформ у щоденне використання фінансовим аналітикам та бухгалтерам.

Підсумовуючи, використання блокчейн-технологій у фінансовому аналізі підприємств дає змогу суттєво збільшити прозорість та продуктивність облікових процесів. Децентралізовані системи допомагають зменшити ймовірність шахрайства, максимально скоротити витрати на аудит, і покращити аналіз та прогнозування фінансових ризиків. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці спеціалізованих блокчейн-рішень для фінансового аналізу та інтеграції їх із сучасними фінансовими платформами.

Список використаних джерел:

1. Бойко Д. Р. Ефективність використання блокчейн технологій у фінансовому аналізі. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Економіка та менеджмент: перспективи розвитку"*. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 87-90.
2. Жадан К. Особливості впровадження технологій блокчейн для поліпшення управління фінансами роздрібних компаній. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Фінансові механізми сталого розвитку економіки"*. Тернопіль: ТНТУ, 2024. С. 21-22.
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
7. Черних О. С. Тенденції міжнародного розвитку правового забезпечення господарсько-правових відносин у сфері застосування технології блокчейн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 85, ч. 2. С. 60-64.

УДК 657

Дорош Олена

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ФОРМИ ТА ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Dorosh Olena

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

CONCEPT, TYPES, FORMS AND ACCOUNTING OF SALARY

Заробітна плата відповідно до Закону України "Про оплату праці" – це грошова винагорода, яку роботодавець або уповноважений ним орган нараховує працівникові за виконану роботу згідно з трудовим договором.

Структура заробітної плати включає такі складові:

1. Основна заробітна плата – це винагорода за виконання роботи відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона формується у вигляді тарифних ставок (окладів) та відрядних розцінок для робітників, а також посадових окладів для службовців.

2. Додаткова заробітна плата – це оплата за працю понад встановлені норми, за досягнення у праці, проявлену винахідливість або роботу в особливих умовах. До її складу входять доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати відповідно до законодавства, а також премії, що пов'язані з виконанням виробничих завдань та функцій.

3. Інші заохочувальні та компенсаційні виплати – це винагороди за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами, виплати в рамках грантів та інші грошові або матеріальні компенсації, що не передбачені чинним законодавством або здійснюються понад встановлені норми.

Мінімальна заробітна плата - це встановлений законом найменший розмір оплати праці за виконання працівником місячної або годинної норми праці. Мінімальна заробітна плата визначається як у місячному, так і в погодинному розмірах. Вона є державною соціальною гарантією, обов'язковою до виконання на всій території України для всіх підприємств незалежно від форми власності, виду господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, незалежно від застосованої системи оплати праці. Згідно зі статтею 8 Закону України від 19 листопада 2024 року № 4059-IX "Про Державний бюджет України на 2025 рік", з 1 квітня 2025 року мінімальна заробітна плата встановлена на такому рівні: у місячному розмірі - 8000 гривень; у погодинному розмірі - 48 гривень [1].

Заробітна плата працівника за повністю виконану місячну або годинну норму праці не може бути нижчою за визначений рівень мінімальної заробітної плати.

Під час розрахунку розміру заробітної плати працівника з метою забезпечення її мінімального рівня не враховуються такі виплати: доплати за роботу в несприятливих умовах праці та з підвищеним ризиком для здоров'я, за роботу в нічний час, понаднормову працю, роз'їзний характер робіт, а також премії з нагоди святкових і ювілейних дат. Якщо працівник виконав місячну норму праці, але нарахована заробітна плата є нижчою за встановлений законом мінімум, роботодавець зобов'язаний здійснити доплату до рівня мінімальної заробітної плати. Така доплата проводиться щомісячно одночасно з виплатою заробітної плати. У випадку, коли через періодичність виплат окремих складових заробітна плата виявляється меншою за мінімальний розмір, також здійснюється доплата до встановленого рівня. Якщо працівник працює за трудовим договором на умовах неповного робочого часу або не виконує місячну (годинну) норму праці в повному обсязі, мінімальна заробітна плата виплачується пропорційно до фактично виконаної норми. Мінімальна заробітна плата у

погодинному розмірі застосовується на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, а також у фізичних осіб, які використовують найману працю, якщо оплата праці здійснюється погодинно.

Існують дві основні форми оплати праці:

1. Погодинна оплата - заробітна плата залежить від кількості відпрацьованих годин та тарифної ставки (окладу) за одну годину роботи.

2. Відрядна оплата - заробіток визначається відповідно до кількості виготовленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг [3].

Обидві форми оплати праці мають кілька різновидів, які називають системами оплати праці: 1) проста погодинна оплата - заробітна плата визначається на основі кількості відпрацьованого часу та кваліфікації працівника; 2) погодинно-преміальна оплата - передбачає не лише оплату за тарифом, а й виплату премії за досягнення високих кількісних або якісних показників. Використовується для підвищення матеріальної мотивації працівників; 3) пряма відрядна оплата - заробіток нараховується виключно за виконану роботу або виготовлену продукцію; 4) відрядно-преміальна оплата - крім оплати за відрядними розцінками, передбачені премії за перевищення встановлених кількісних або якісних показників; 5) відрядно-прогресивна оплата - робота в межах норм оплачується за стандартними розцінками, а продукція, виготовлена понад норму, - за підвищеними розцінками залежно від рівня перевиконання; 6) акордна оплата - встановлюється розцінка не за кожну окрему операцію, а за весь комплекс робіт, що виконує працівник або група працівників; 7) відрядна бригадна оплата - розмір заробітної плати визначається множенням розцінки за одиницю роботи на фактичний обсяг робіт, виконаний бригадою.

Згідно зі статтею 24 Закону України "Про оплату праці", заробітна плата працівникам виплачується регулярно у робочі дні в строки, встановлені колективним договором або нормативним актом роботодавця. Такі строки узгоджуються з виборним органом первинної профспілкової організації чи іншим уповноваженим трудовим колективом органом (а за відсутності таких органів — з представниками, обраними та уповноваженими трудовим колективом). Виплата заробітної плати здійснюється не рідше двох разів на місяць з інтервалом, що не перевищує шістнадцяти календарних днів, і не пізніше семи днів після завершення періоду, за який проводиться виплата [2].

У разі збігу дня виплати заробітної плати з вихідним, святковим або неробочим днем, виплата здійснюється напередодні.

Розмір заробітної плати за першу половину місяця визначається на основі колективного договору або нормативного акту роботодавця. Водночас цей розмір не може бути меншим за оплату фактично відпрацьованого часу, розраховану на основі тарифної ставки (посадового окладу) працівника.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995. Дата звернення: 07.05.2025; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992: Дата звернення: 07.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003: Дата звернення: 07.05.2025. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>
4. Гром А.І., Пилявець В. М. Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків оплати праці: стаття. Київ: Вісник Київського інституту бізнесу та технологій, 2018. 77 с

УДК 657

Дручок Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК БУДІВНИЦТВА: ВИДИ ТА СПОСОБИ

Druchok Tetiana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FINANCIAL ACCOUNTING IN CONSTRUCTION: TYPES AND METHODS

Фінансовий облік у будівництві є ключовим інструментом управління підприємствами, що функціонують у складному середовищі тривалих виробничих циклів, значної матеріаломісткості, територіальної розпорошеності та високого рівня договірних зобов'язань. Специфіка будівельної галузі обумовлює необхідність розробки адаптованої системи обліку, яка забезпечувала б прозорість, достовірність та оперативність інформації для прийняття рішень. Сучасний фінансовий облік у будівництві не лише фіксує фактичні показники, а й виконує стратегічну аналітичну функцію.

Нормативно-правове регулювання фінансового обліку в Україні охоплює п'ятирівневу систему документів, від загальнодержавних законів до внутрішньої документації підприємств [1]. Центральне місце займає П(С)БО 18 «Будівельні контракти», що регламентує облік доходів і витрат з урахуванням ступеня завершеності робіт.[3] Важливою є гармонізація з міжнародними стандартами (МСФЗ 15), що забезпечує прозорість звітності для інвесторів. Облікова політика підприємства стає важливим інструментом організації облікових процесів.

Прикладом ефективної побудови фінансового обліку є діяльність ТОВ «БудІнвест». Організаційна структура бухгалтерії відповідає складності господарських операцій та дозволяє забезпечити достовірність облікової інформації. Підприємство використовує позамовний метод обліку витрат, що є оптимальним для будівництва. Найбільшу частку в структурі витрат становлять прямі матеріальні витрати (понад 60%), що відображає високий рівень матеріаломісткості галузі.

Для калькулювання собівартості застосовується система субрахунків до рахунку 23 «Виробництво». Здійснюється аналітичний облік за об'єктами будівництва, етапами робіт і видами витрат. Прямі витрати фіксуються на основі первинних документів (ордери, акти списання), що забезпечує контроль за використанням ресурсів. Загальновиробничі витрати розподіляються пропорційно до витрат на оплату праці, що відповідає методичним рекомендаціям.

Аналітичний і синтетичний облік доходів за контрактами здійснюється відповідно до П(С)БО 15 та 18 [3]. Основними видами контрактів є договори з фіксованою ціною та «витрати плюс». Визначення ступеня завершеності робіт є основним критерієм для визнання доходів. Аналітичний облік дозволяє деталізувати інформацію щодо кожного контракту та проводити оцінку ефективності. Використання програмного забезпечення автоматизує облік і підвищує аналітичний потенціал інформації.

Податковий облік у будівництві охоплює складні питання оподаткування ПДВ, податку на прибуток, ПДФО, військового збору та ЄСВ. Специфікою галузі є визначення дати виникнення податкових зобов'язань за правилом першої події, що часто припадає на акт виконаних робіт [2]. Додатково виникає необхідність окремого обліку оподатковуваних та звільнених від ПДВ операцій (наприклад, житлова нерухомість). Визначення та документальне підтвердження податкових різниць у прибутковому обліку вимагає високої кваліфікації облікового персоналу.

Звітність будівельних підприємств включає фінансову, податкову, статистичну та внутрішню. Складання фінансової звітності регламентується П(С)БО 1 і має

враховувати положення П(С)БО 18 щодо розкриття інформації про будівельні контракти [3]. Внутрішня звітність є ключовим інструментом управління проектами. Її форми визначаються індивідуально і дозволяють відслідковувати використання матеріалів, трудових ресурсів, динаміку виконання графіків будівництва.

Система обліку в будівництві потребує удосконалення. Зокрема, проблемними залишаються питання методології визнання доходів, оцінки ступеня завершеності робіт, розподілу загальновиробничих витрат, обліку інвестиційної нерухомості. Зарубіжний досвід (МСФЗ, ABC-метод) демонструє ефективність підходів, орієнтованих на прозорість, справедливу оцінку, точне відображення фінансових потоків. Доцільним є розширення використання цифрових технологій, зокрема інтегрованих ERP-систем, що дозволяють поєднати облік, управління проектами та контролінг.

Таким чином, фінансовий облік у будівництві відіграє стратегічну роль в управлінні підприємствами, а його вдосконалення — запорука підвищення ефективності, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності галузі. Актуальним є запровадження міжнародних підходів, автоматизація облікових процесів та розвиток кадрового потенціалу бухгалтерських служб.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: П(С)БО 1, 9, 15, 16, 18, 32.
4. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
7. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
8. Spivak S., Seniv B., Stetsko M., Horodetsky M., Ivanova A. Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System. 2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Ceske Budejovice, Czech Republic, 19-21 September 2024, pp. 434-438. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.

УДК 657

Капустяк Роман, Ковальчук Ігор

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Kapustiak Roman, Kovalchuk Ihor

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

DIGITALIZATION OF FINANCIAL ACCOUNTING OF ENTERPRISES: CHALLENGES AND PROSPECTS

Діджиталізація фінансового обліку стали ключовими трендами у розвитку бухгалтерських систем у 2025 році. Сучасне бізнес-середовище вимагає від підприємств швидкості, точності та прозорості у веденні обліку, що неможливо забезпечити без застосування новітніх технологій. Інтеграція систем фінансового обліку з банківськими платформами дозволяє автоматично отримувати та обробляти дані про операції, що значно скорочує час на рутинні процеси і мінімізує людський фактор. Це сприяє підвищенню якості облікової інформації та зменшенню ризиків помилок. Впровадження таких технологій є особливо актуальним для середніх і великих підприємств, які працюють у динамічних ринкових умовах.

Автоматизація облікових процесів не лише знижує навантаження на бухгалтерів, але й відкриває нові можливості для стратегічного управління фінансами. Завдяки штучному інтелекту (AI) з'являються інструменти для прогнозування касових розривів, розробки бюджетів на основі історичних даних, а також контролю відповідності витрат затвердженим планам. AI також допомагає у генерації автоматичних нагадувань про платіжні зобов'язання, що підвищує дисципліну у господарських операціях. Це дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни у фінансовому стані та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Інтеграція фінансового обліку з банківськими системами забезпечує прозорість і доступність інформації в режимі реального часу [1]. Підприємства можуть оперативно відслідковувати рух коштів, аналізувати ключові показники ефективності та здійснювати превентивний контроль витрат. Такий підхід сприяє підвищенню фінансової дисципліни та зменшенню ризиків шахрайства. Крім того, автоматизація дозволяє формувати основні фінансові звіти з мінімальним втручанням людини, що значно підвищує їх достовірність.

Водночас, впровадження діджиталізації у фінансовий облік ставить перед підприємствами ряд викликів. По-перше, це потребує значних інвестицій у інформаційні системи та навчання персоналу. По-друге, необхідно адаптувати внутрішні процеси та облікову політику під нові технологічні умови. По-третє, виникають питання кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації, що вимагає посилення заходів безпеки. Ці виклики потребують комплексного підходу та підтримки з боку керівництва підприємств. Особливу увагу слід приділити підвищенню кваліфікації бухгалтерів і фінансових аналітиків. Нові технології вимагають від фахівців не лише знань у сфері обліку, але й навичок роботи з інформаційними системами, аналізу великих даних та розуміння принципів роботи AI. Професійні навчальні програми та семінари стають невід'ємною частиною процесу адаптації до нових реалій. Безперервне навчання допомагає уникнути помилок і підвищує ефективність роботи бухгалтерської служби. Важливою складовою діджиталізації є створення єдиного інформаційного простору для ведення бухгалтерського обліку. В Україні планується впровадження інформаційно-аналітичних систем, які об'єднають дані від різних суб'єктів господарювання. Це дозволить підвищити якість, повноту та достовірність фінансової звітності, а також забезпечить оперативний доступ до

інформації для управлінських рішень. Такий підхід сприятиме більш ефективному контролю за виконанням бюджетів і планів. Ризикоорієнтовані методи управління у фінансовому обліку набувають особливої актуальності в умовах нестабільної економіки [1]. Автоматизовані системи дозволяють оперативно виявляти потенційні ризики, пов'язані з фінансовими операціями, та приймати превентивні заходи. Це підвищує стійкість підприємств до зовнішніх і внутрішніх викликів. Впровадження таких методів сприяє не лише збереженню активів, але й оптимізації фінансових потоків.

Діджиталізація також сприяє делегуванню повноважень у фінансовому менеджменті. Завдяки цифровим платформам керівники можуть зосередитися на стратегічних завданнях, залишаючи рутинні операції спеціалістам та автоматизованим системам. Це підвищує ефективність управління та знижує ризики людських помилок. Прикладом є використання гнучких систем посад, які дозволяють делегувати відповідальність за внесення даних різним співробітникам.

Впровадження хмарних технологій робить фінансовий облік доступним у будь-який час і з будь-якого місця. Це особливо важливо для підприємств з розгалуженою структурою або тих, що працюють у віддаленому режимі. Хмарні сервіси забезпечують безперервний доступ до актуальних даних, що сприяє оперативному прийняттю рішень. Крім того, хмарні рішення знижують витрати на утримання власної ІТ-інфраструктури. Значну роль у модернізації фінансового обліку відіграє і розвиток стандартів обліку та звітності. В Україні триває адаптація національних стандартів до міжнародних норм, що підвищує прозорість і порівнянність фінансової інформації. Це стимулює залучення інвестицій та покращує імідж підприємств на міжнародних ринках. Водночас, стандарти вимагають від підприємств більшої дисципліни у веденні обліку. У контексті воєнного стану та економічної нестабільності особливого значення набуває адаптація облікових процедур до нових реалій. Автоматизовані системи допомагають враховувати специфічні ризики та забезпечують коректне відображення фінансового стану підприємств. Це підвищує релевантність і достовірність звітності. Водночас, підприємства мають бути готові до швидких змін у законодавстві та нормативній базі.

Підсумовуючи, діджиталізація фінансового обліку є невід'ємною частиною сучасного розвитку підприємств. Вони дозволяють підвищити ефективність, точність і прозорість облікових процесів, що є ключовим фактором конкурентоспроможності. Проте цей процес вимагає комплексного підходу, інвестицій у технології та розвиток людського капіталу. Лише за таких умов підприємства зможуть повною мірою реалізувати потенціал нових технологій. Подальші дослідження мають зосереджуватися на аналізі практичних аспектів впровадження діджиталізації, оцінці її впливу на якість фінансової звітності та розробці рекомендацій для різних типів підприємств. Особливо важливо вивчати питання кібербезпеки, адаптації стандартів та підготовки персоналу. Це сприятиме більш глибокому розумінню трансформації фінансового обліку в сучасних умовах.

Таким чином, тема діджиталізації фінансового обліку є стратегічно важливою для розвитку бізнесу в Україні. Вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління фінансами та забезпечення прозорості звітності. Водночас, вона ставить перед підприємствами серйозні виклики, які потребують системного підходу та професійної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Супрун К. Топ-5 тенденцій фінансового обліку у 2025 році. URL: <https://rates.fm/ua-uk/finmap-top-5-tendencij-finansovogo-obliku-u-2025-roci/> (дата звернення: 08.05.2025).

УДК:

Козаченко Дарина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ЯК МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Kozachenko Daria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FINANCIAL AUDIT AS A MECHANISM OF ECONOMIC CONTROL

Фінансовий аудит є важливим елементом економічного контролю, адже він дозволяє забезпечити достовірність фінансової інформації, що є основою для прийняття управлінських рішень. Він виступає як незалежна перевірка фінансової звітності підприємств, організацій та державних установ, допомагаючи виявити порушення, неефективні практики або шахрайство, що можуть серйозно вплинути на фінансову стабільність.

Основною метою фінансового аудиту є підтвердження правильності і точності фінансових звітів відповідно до встановлених стандартів. Аудит не обмежується лише перевіркою бухгалтерських документів; він включає оцінку ефективності внутрішнього контролю, виявлення недоліків у фінансовому управлінні та пропозиції щодо покращення процесів. Це дає змогу не лише виявити проблеми, а й допомогти підприємствам вдосконалити управлінські практики та зменшити ризики фінансових порушень у майбутньому. В Україні такими стандартами виступають як національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО), так і Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Не менш важливим аспектом є роль фінансового аудиту в забезпеченні економічної прозорості, яка є необхідною для залучення інвестицій, підвищення довіри до фінансових установ та покращення взаємодії з державними органами. Аудит дозволяє створити ефективну систему фінансового контролю, яка дає змогу всім зацікавленим сторонам отримувати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства або організації, що, в свою чергу, сприяє розвитку економіки в цілому. Аудит також має важливе значення для запобігання фінансовим зловживанням та недолікам в облікових системах. Оскільки фінансова діяльність підприємств і державних установ є складною і багатоетапною, аудит допомагає у виявленні неточностей у звітності, помилок у розрахунках або несумісностей із законодавством, що можуть призвести до серйозних економічних наслідків. Важливо зазначити, що для ефективного проведення фінансового аудиту необхідно забезпечити незалежність аудиторів, щоб вони могли об'єктивно оцінювати ситуацію, не залежачи від інтересів клієнта. Фінансовий аудит базується на таких принципах, як незалежність, об'єктивність, професіоналізм та конфіденційність. Аудиторська перевірка включає кілька етапів: планування аудиту; оцінку ризиків; збір аудиторських доказів; аналіз фінансових документів; складання висновку.

У ході перевірки аудитори використовують різні методи перевірки, зокрема:

- Документальну перевірку – аналіз бухгалтерських записів, фінансових звітів та первинних документів.
- Аналітичні процедури – оцінку фінансових показників, порівняння даних за різні періоди.
- Тестування внутрішнього контролю – перевірку ефективності внутрішніх механізмів управління фінансами.
- Оцінку ризиків – аналіз можливих загроз фінансовій стабільності підприємства.

Важливою умовою ефективності фінансового аудиту є професіоналізм і доброчесність аудиторів. Їхня незалежність, дотримання етичних стандартів та

постійне підвищення кваліфікації мають вирішальне значення. У сучасних умовах, коли фінансові процеси швидко ускладнюються, аудитори мають не лише володіти класичними методиками перевірки, а й орієнтуватися в цифрових інструментах аналізу, бути обізнаними у податковому законодавстві, інвестиційному аналізі та ризик-менеджменті. Крім функції контролю, аудит виконує і консультативну функцію. На основі результатів перевірки аудитори надають рекомендації щодо вдосконалення облікової політики, оптимізації податкового навантаження, посилення внутрішнього контролю тощо. Це, у свою чергу, дозволяє керівництву підприємства приймати більш ефективні управлінські рішення.

Аудит поділяється на внутрішній і зовнішній.

Внутрішній аудит — це систематичний процес, який проводиться всередині організації для моніторингу ефективності систем контролю, управління ризиками та дотримання процедур. Його завданням є постійний аналіз і вдосконалення внутрішніх процесів. На великих підприємствах, особливо в транснаціональних корпораціях, внутрішній аудит часто є незалежним підрозділом, який підпорядковується безпосередньо раді директорів або наглядовій раді.

Зовнішній аудит — це незалежна оцінка, яку проводить стороння аудиторська фірма. Він має вищий рівень довіри, оскільки є неупередженим і підзвітним не підприємству, а суспільству, інвесторам, державі.

Найкращий ефект досягається, коли ці два типи аудиту взаємодіють. Внутрішній аудит забезпечує постійний контроль, а зовнішній — оцінює його ефективність і надає додаткові висновки. У європейській та американській практиці існує ціла модель інтегрованого аудиту, де внутрішній і зовнішній аудит працюють у тандемі.

Технологічний розвиток і глобалізація економіки ставлять нові виклики перед аудиторською практикою. Зокрема, використання новітніх технологій та автоматизованих систем бухгалтерії змінює підходи до проведення аудиту. Виникає потреба в адаптації методів перевірки до нових умов, зокрема при роботі з великими даними та інтегрованими фінансовими системами.

Фінансовий аудит є важливим інструментом економічного контролю, оскільки він сприяє не лише виявленню фінансових порушень, але й покращенню ефективності управління фінансами в організаціях. Аудит допомагає встановити обґрунтовані механізми контролю, які дозволяють забезпечити стабільність та розвиток підприємств і національної економіки загалом. Тому його роль в сучасному світі є надзвичайно актуальною.

Список використаних джерел:

1. Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.com.ua/> (дата звернення 04.05.2025)
2. Аудит як форма фінансово-економічного контролю. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/sud_buh/files/Tema_9.pdf (дата звернення 04.05.2025)
3. Давидюк, Т. В. (Ред.). (2021). *Облік, аудит і оподаткування: теорія та практика*. Харків: НТУ «ХП».
4. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.
5. Шевчук, О. А., & Лісовий, А. В. (2020). *Державний фінансовий аудит: проблеми теорії і практики*. Ірпінь: Університет ДФС України.

УДК 657

Королюк Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Korolyuk Tetyana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

DIGITAL TRANSFORMATION OF PRIMARY DOCUMENTS: NEW CHALLENGES AND INNOVATIVE SOLUTIONS FOR ACCOUNTING

Цифрова трансформація первинних документів стала ключовим фактором еволюції бухгалтерського обліку в сучасних підприємствах. Перехід від паперових носіїв до електронних форм документування дозволяє значно підвищити ефективність та оперативність облікових процесів, а також забезпечити їхню відповідність вимогам цифрової економіки. У сучасних умовах підприємства дедалі частіше використовують спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизації обробки первинних документів, що спрощує виконання рутинних завдань і знижує ризик людських помилок. Законодавча база України вже передбачає можливість створення та обігу первинних документів в електронному вигляді, за умови дотримання вимог відповідних нормативних актів [1]. Електронні первинні документи мають таку ж юридичну силу, як і паперові, за умови правильного оформлення та використання електронного підпису. Водночас, підприємства повинні бути готові виготовляти паперові копії таких документів на вимогу контролюючих органів чи контрагентів [2]. Одним із ключових напрямів цифрової трансформації первинних документів є впровадження електронних систем документообігу (ЕСД), які забезпечують повний цикл обробки документів від створення до архівування. ЕСД дозволяють автоматизувати маршрутизацію документів, контролювати терміни їх опрацювання та зменшувати час на погодження операцій. Завдяки інтеграції з обліковими системами, дані з первинних документів автоматично потрапляють у бухгалтерські реєстри, що знижує ймовірність помилок і дублювання інформації. Крім того, електронні системи підтримують стандарти обміну даними, що полегшує взаємодію між різними підрозділами підприємства та зовнішніми контрагентами. Важливою перевагою є можливість зберігання документів у цифровому архіві з високим рівнем захисту та швидким пошуком. Це сприяє не лише оперативності, а й підвищенню рівня контролю за дотриманням внутрішніх політик і нормативних вимог. Водночас, впровадження ЕСД вимагає значних інвестицій у інфраструктуру та навчання персоналу. Проте довгострокові вигоди у вигляді економії часу та ресурсів роблять цей крок виправданим для сучасних підприємств. Наступним важливим аспектом є використання технологій штучного інтелекту (ШІ) для обробки первинних документів. ШІ здатен розпізнавати текст, класифікувати документи, автоматично заповнювати облікові форми та виявляти аномалії у фінансових операціях. Це значно скорочує час ручної роботи та підвищує якість обробки даних. Крім того, аналітичні алгоритми можуть прогнозувати фінансові ризики та допомагати у прийнятті управлінських рішень на основі великих масивів інформації. Впровадження ШІ у бухгалтерський облік також сприяє підвищенню прозорості та відповідності стандартам аудиту. Однак для ефективного використання таких технологій необхідна якісна підготовка даних і постійний моніторинг алгоритмів. Важливо також враховувати етичні аспекти застосування ШІ, зокрема захист персональних даних і уникнення дискримінації. Тому цифрова трансформація повинна супроводжуватися розробкою відповідних політик і процедур. Використання блокчейн-технологій у сфері бухгалтерського обліку відкриває нові горизонти для забезпечення безпеки та

незмінності первинних документів. Блокчейн дозволяє створювати розподілені реєстри, де кожна транзакція фіксується у вигляді незмінного запису, що унеможливорює фальсифікації. Це особливо важливо для підприємств, які працюють у сферах з високими вимогами до прозорості та відповідальності. Крім того, блокчейн може автоматизувати процеси підтвердження автентичності документів та спрощувати аудит. Водночас впровадження цієї технології вимагає адаптації нормативної бази та розвитку технічної інфраструктури. Підприємствам слід ретельно оцінювати вигоди та ризики, а також формувати компетенції для роботи з блокчейн-рішеннями. Незважаючи на це, перспективи використання блокчейну у обліку уже демонструють позитивні результати у світовій практиці. Одним із викликів цифрової трансформації є забезпечення кібербезпеки первинних документів та облікових систем. Зростання кількості кібератак, шкідливого програмного забезпечення та випадків несанкціонованого доступу вимагає комплексного підходу до захисту інформації. Підприємства повинні впроваджувати багаторівневі системи безпеки, включаючи шифрування даних, двофакторну аутентифікацію, регулярне оновлення програмного забезпечення та навчання персоналу. Особливу увагу слід приділяти захисту персональних даних відповідно до вимог законодавства. Крім технічних заходів, важливим є формування культури інформаційної безпеки серед співробітників. Відсутність належного захисту може призвести до фінансових втрат, репутаційних ризиків та юридичних санкцій. Тому кібербезпека є невід'ємною складовою цифрової трансформації бухгалтерського обліку. Постійний моніторинг і адаптація заходів безпеки допоможуть мінімізувати потенційні загрози. Не менш важливою є інтеграція цифрових рішень у систему управління підприємством загалом. Цифрові первинні документи повинні бути частиною єдиної інформаційної екосистеми, яка об'єднує фінанси, логістику, управління персоналом та інші бізнес-процеси. Це дозволяє отримувати цілісну картину діяльності підприємства, підвищувати оперативність прийняття рішень і оптимізувати ресурси. Інтеграція також сприяє зниженню дублювання даних і помилок, що виникають при ручному введенні інформації в різні системи. Важливою умовою є стандартизація форматів даних та забезпечення сумісності програмних продуктів. Для цього підприємства часто використовують API та інші технології інтеграції. Такий підхід підвищує гнучкість бізнесу і дозволяє швидко адаптуватися до змін ринку. В результаті цифрова трансформація первинних документів стає частиною загальної цифрової стратегії підприємства. Не можна ігнорувати соціальний аспект цифровізації бухгалтерського обліку, зокрема вплив на персонал. Перехід до електронних систем вимагає від працівників нових навичок та постійного професійного розвитку. Це створює потребу у навчальних програмах, тренінгах і підтримці змін у корпоративній культурі. Водночас автоматизація рутинних процесів звільняє час для аналітичної роботи, що підвищує мотивацію та професійне зростання бухгалтерів. Важливо забезпечити прозору комунікацію та залучення працівників до процесу впровадження нових технологій. Підприємства, які інвестують у розвиток цифрової компетентності персоналу, отримують конкурентні переваги. Таким чином, цифрова трансформація є не лише технічним, а й соціальним викликом. Успішна адаптація залежить від комплексного підходу до управління змінами.

Список використаних джерел: 1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 12.05.2025); 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

УДК 657.6

Країнова Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ЗАПАСІВ ТА ЇХ ОЦІНКА

Krainova Tatiana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FINANCIAL ACCOUNTING OF INVENTORIES AND THEIR VALUATION

У сучасному економічному середовищі запаси посідають одне з ключових місць у структурі підприємницької діяльності. Вони забезпечують безперервність виробництва, задовольняють споживчий попит і сприяють досягненню стабільного функціонування підприємств. Водночас, ці активи потребують ретельного фінансового обліку, оскільки прямо впливають на ефективність використання ресурсів і фінансову стійкість суб'єктів господарювання.

Запаси мають складну економічну природу, яка не може бути однозначно визначена через їхню багатофункціональність і тісний зв'язок з іншими аспектами діяльності підприємства — зокрема, фінансовими, виробничими та логістичними. Саме тому управління запасами потребує системного та комплексного підходу, який враховує не лише ринкові тенденції, але й особливості конкретного виробництва, а також економічну доцільність формування запасів.

З наукової точки зору, запаси розглядаються не лише як матеріальні ресурси, а й як специфічна форма капіталу, що бере участь у відтворювальному процесі. Вартість таких активів поступово передається на готову продукцію, тим самим демонструючи прямий зв'язок між виробництвом, обігом і реалізацією. Саме тому запаси є інструментом забезпечення оборотності капіталу, що особливо важливо в умовах ринку, який швидко змінюється [4].

З фінансової точки зору, запаси — це матеріальні активи, що зберігаються на підприємстві з метою подальшого використання у виробництві, виконанні робіт, наданні послуг або продажу. Вони є частиною оборотних активів і потребують точного обліку, оскільки мають значний вплив на формування фінансової звітності підприємства, його витрати та кінцевий фінансовий результат. Відповідно до українського законодавства, запаси розглядаються у контексті бухгалтерського обліку, що визначає правила їх відображення у фінансових документах [1].

На національному рівні регламентування обліку запасів здійснюється відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9, яке містить основні вимоги до класифікації, оцінки та відображення запасів у бухгалтерській звітності. Згідно з цим стандартом, запаси класифікуються як активи, призначені для реалізації, споживання у виробничому процесі або надання послуг. Водночас, Господарський кодекс України подає запаси як ресурси, що є частиною господарської діяльності та обліковуються у складі активів на балансі.

Зіставлення національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку засвідчує, що МСБО 2 визначає запаси як активи, які використовуються в операційній діяльності підприємства, зокрема у виробництві, під час виконання робіт, наданні послуг або продажу. Міжнародний підхід забезпечує більшу гнучкість і універсальність у використанні терміну «запаси», що дозволяє ефективніше адаптувати облікову політику до змін зовнішнього середовища та галузевої специфіки [1].

Наукова література містить велику кількість підходів до визначення запасів. Одні дослідники акцентують увагу на їхньому матеріальному аспекті, інші — на економічному значенні або на функціональній ролі в процесі господарювання. У межах сучасних досліджень запаси дедалі частіше розглядаються як інструмент аналітичного

контролю та управління ресурсами. Вони забезпечують рівномірність виробничого циклу, мінімізують ризики зупинок через нестачу матеріалів і водночас дозволяють оперативно реагувати на зміни попиту.

Особливу увагу в обліку запасів приділяють їх оцінці. Саме правильна оцінка визначає не лише достовірність фінансової інформації, але й ефективність використання ресурсів. У бухгалтерському обліку існує кілька основних етапів, коли здійснюється оцінка запасів: при надходженні, вибутті та на дату складання фінансової звітності. Первісна оцінка залежить від джерела надходження запасів і охоплює витрати на придбання, доставку, зберігання та інші супутні витрати.

Вибуття запасів оцінюється за одним із встановлених методів, серед яких найбільш поширеними є метод ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості та метод ФІФО. Кожен із них має свої переваги й обмеження, і вибір конкретного методу має відповідати особливостям діяльності підприємства. Наприклад, метод ідентифікованої собівартості є найбільш точним, але вимагає детального ведення обліку кожної партії запасів. Метод ФІФО, у свою чергу, базується на припущенні, що перші запаси, які надійшли на склад, будуть першими використані у виробництві або реалізовані [3].

На дату балансу оцінка запасів здійснюється за найнижчою з двох величин — первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Такий підхід дозволяє уникнути завищення активів у фінансовій звітності та забезпечує об'єктивне відображення економічної реальності.

Актуальним питанням є також класифікація запасів за різними критеріями. Їх можна поділяти за джерелами надходження, за призначенням у межах виробничого процесу або за шляхами вибуття. Крім того, в деяких галузях, наприклад, у виробництві електроніки або автомобільної промисловості, виділяються вузькоспеціалізовані групи запасів, що відповідають специфіці продукції. Такий підхід сприяє більш точному управлінню ресурсами, забезпечуючи високу оперативність і оптимізацію процесів постачання.

Оцінка запасів також тісно пов'язана з аналізом їх ліквідності. У фінансовому аспекті запаси поділяються на високоліквідні, середньоліквідні, малоліквідні та неліквідні. Така класифікація дозволяє підприємству оперативно реагувати на фінансові виклики, виявляти надлишкові або проблемні ресурси, а також оптимізувати структуру оборотного капіталу. Високоліквідні запаси швидко перетворюються на грошові кошти, тоді як неліквідні можуть стати джерелом втрат у разі необхідності термінової реалізації [5].

Критичний аналіз національних та міжнародних підходів до обліку запасів демонструє наявність певних суперечностей і потребу в подальшій уніфікації стандартів. Дослідники звертають увагу на недосконалість існуючих методів, зокрема у контексті нестабільної економіки, коли традиційні підходи, як-от метод ФІФО, можуть призводити до викривлень фінансової інформації. Також відзначається потреба в автоматизації процесів обліку, що дозволить підвищити точність і своєчасність фінансової звітності.

Надходження запасів може здійснюватися різними шляхами, що зумовлює необхідність використання різних підходів до їх оцінки. Від способу надходження залежить первісна вартість, яка, у свою чергу, впливає на правильність формування собівартості продукції та фінансової звітності в цілому. Наприклад, у випадку виготовлення запасів власними силами до їх вартості включаються витрати на оплату праці, амортизацію та інші виробничі витрати. У свою чергу, придбані матеріали враховуються з урахуванням витрат на транспортування, зберігання та інші супутні послуги [2].

Особливу увагу слід приділяти обліку руху запасів, тобто внутрішньому переміщенню, використанню у виробництві, а також вибуттю внаслідок продажу, псування чи списання. Усі ці процеси мають бути чітко відображені в бухгалтерських регістрах, оскільки неточності або затримки у фіксації операцій можуть призвести до викривлення фінансової інформації, що негативно позначиться на результатах діяльності підприємства.

Метод оцінки, який використовується під час вибуття запасів, також має істотне значення для визначення прибутку. В умовах інфляції або нестабільного ринку різні методи можуть по-різному впливати на обсяг витрат і, відповідно, фінансові показники. Наприклад, застосування методу ФІФО в періоди зростання цін часто демонструє вищий прибуток через нижчу собівартість реалізованої продукції. Натомість середньозважена собівартість забезпечує певну усередненість, але не завжди відображає актуальну економічну ситуацію. Тому вибір методу повинен не лише відповідати нормативним вимогам, а й враховувати специфіку діяльності підприємства [2].

Одним із ключових завдань обліку запасів є пошук балансу між необхідністю підтримання достатнього рівня матеріальних ресурсів і уникненням надлишкових залишків, що призводять до перевитрат і зменшення ліквідності. Надмірна кількість запасів обмежує обіг капіталу, збільшує витрати на зберігання і може спричинити втрати в разі їх морального старіння або псування. Водночас дефіцит матеріалів ставить під загрозу виконання виробничого плану, порушує договірні зобов'язання та знижує конкурентоспроможність.

Сучасні технології дозволяють оптимізувати облік і управління запасами. Впровадження автоматизованих систем контролю, цифрових платформ для моніторингу залишків і прогнозування попиту значно підвищує точність обліку та швидкість ухвалення управлінських рішень. Це особливо важливо в умовах високої динаміки ринку, коли навіть незначні затримки або помилки можуть мати суттєві наслідки для підприємства.

Загалом, фінансовий облік запасів є не лише технічним елементом бухгалтерської роботи, а стратегічним інструментом управління підприємством. Запаси впливають на собівартість продукції, рентабельність, швидкість обігу капіталу та загальну фінансову ефективність. Тому підходи до їх обліку мають постійно вдосконалюватися відповідно до змін економічного середовища, нормативно-правових вимог та розвитку інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Антонюк М. В., Крупельницька І. Г. Особливості обліку та аудиту виробничих запасів. Інтелект XXI. 2021. № 5. С. 36–39.
2. Височан О., Височан О., Коркішко В. Інвентаризація запасів в умовах війни. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 20. С. 182–189. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.21> (дата звернення: 03.04.2025).
3. Гнатюк Т. М., Шпільчак В. В. Організація фінансового обліку та облікова політика на підприємстві. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матер. IV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 22–23 берез. 2022 р.). Ч. 1. Львів : ЛНУП, 2022. С. 276–278.
4. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 288 с.
5. Калінеску Т. В., Калиніченко Т. Л. Облік і аналіз фінансових результатів в сучасних умовах діяльності підприємств. Часопис економічних реформ. 2023. № 1. С. 28–34.

УДК 657.347

Литвинська Юліанна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Lytvyńska Yulianna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THEORETICAL ASPECTS OF CONDUCTING A PAYMENT ACCOUNT AUDIT

Аудит обліку праці та її оплати є важливою складовою фінансового контролю в установах та організаціях, зокрема бюджетних. Він спрямований на перевірку законності, достовірності та ефективності ведення обліку трудових ресурсів, правильності нарахування заробітної плати та дотримання вимог податкового законодавства.

Великий внесок в розробку теоретичних основ і методологічних підходів до проблеми аудиту обліку зарплати внесли такі провідні вчені економісти, як Корольок Т. М. [1], Кузьменко К. Ю. [2], Лень В. С. [3], Мельниченко О. А. [4], Сергієнко О.М. [5], Співак С.М. [6], Цивінська Т.М. [7].

В останні роки, особливо із запровадженням воєнного стану, дещо змінився принцип обліку праці та її оплати. Саме тому особливої актуальності набула ця проблема. У зв'язку з цим потрібно своєчасно звертатися до аудиту, щоб не пропустити законодавчі зміни. Адже це являється передумовою подальшого розвитку установи. Належним чином організований облік праці та її оплати, тобто якісна поінформованість про внесок працівників в загальні результати роботи, мають суттєве значення в управлінні діяльністю кожної установи. Аудит обліку праці та її оплати – це процедура внутрішнього аналізу, спрямована на перевірку відповідності обліку праці та її оплати реальним фактам і нормативно-правовим актам. Аудит унеможливорює помилки, які можуть призвести до зайвих витрат або невдоволення працівників та допомагає уникнути штрафів і юридичних ризиків.

Проведення аудиту вимагає наступних кроків та процедур: 1. Підготовка плану аудиту: визначення мети, області аудиту, завдань і методів проведення аудиту – це ключовий етап у процесі проведення аудиту, який передбачає розробку детального документа, що визначає стратегію, обсяг, час і ресурси, необхідні для ефективного й результативного проведення аудиторської перевірки. Цей план допомагає аудиторській групі діяти скоординовано, зменшити ймовірність пропущення суттєвих моментів і забезпечити дотримання професійних стандартів; 2. Збір і аналіз інформації: збір даних про облік праці та оплату, оцінка відповідності цих даних нормативним вимогам. Цей процес дозволяє аудитору приймати професійні судження, підтримані надійними доказами; 3. Перевірка документації: оцінка достовірності документів, які підтверджують облік праці та оплату. Ця перевірка дозволяє виявити помилки, шахрайство або недоліки в системі внутрішнього контролю; 4. Проведення перевірки на місці: відвідування установи, співбесіди з працівниками та перевірка фактичної відпрацьованої часу; 5. Підготовка звіту: складання звіту з результатами аудиту, визначення виявлених недоліків та розробка рекомендацій їх виправлення – це завершальний етап аудиту, в якому аудитор узагальнює результати перевірки та формує офіційний документ із висновком щодо достовірності фінансової звітності або іншого об'єкта аудиту.

Під час аудиту також звертається увага на можливі випадки перекручення в обліку даних про фактично відпрацьований час, що призводить до незаконного нарахування зарплати. Для цього потрібно вибірково перевірити чисельність працівників за Табелем обліку використання робочого часу та розрахунково-платіжною

відомістю. Це дає можливість виявити факти включення до фонду оплати праці осіб, які не працюють в установі. Особливо ретельно перевіряють нарахування заробітної плати за виконання окремих вибіркового або разових робіт на підставі цивільно-правових договорів за завищеними цінами. Перевірці підлягає законність та правильність розрахунку середнього заробітку з метою розрахунку відпускних, компенсації за невикористану відпустку, службових відряджень, лікарняних тощо. Перевіряють також організацію бухгалтерського обліку операцій з оплати праці. Щоб виконати перевірку обліку операцій з оплати праці, зазвичай переглядають записи про заробітну плату, Табелі обліку використання робочого часу працівників, рахунки витрат на заробітну плату та заробітну плату, утримані податки та будь-яку іншу пов'язану документацію. Цей процес гарантує, що всі виплати працівникам точно фіксуються у фінансовій звітності підприємства та відповідають відповідним законам і нормам. Важливо мати потужну систему внутрішнього контролю, щоб запобігти помилкам або шахрайству під час нарахування заробітної плати.

Облік трудових ресурсів і заробітної плати є одним із найбільш відповідальних та чутливих напрямів бухгалтерського обліку в установі. Він безпосередньо пов'язаний з інтересами працівників, дотриманням трудового законодавства та фінансовою дисципліною. У процесі аудиторської перевірки мають бути досліджені: документи первинного обліку (табелі, відомості, накази); порядок нарахування основної та додаткової заробітної плати; утримання податків і нарахування ЄСВ; відповідність нарахувань бюджетному фінансуванню (КЕКВ 2111, 2120), якщо аудит проводиться в державній установі. Аудит дозволить: виявити можливі порушення та неточності в розрахунках заробітної плати; оцінити якість ведення документації; надати рекомендації для вдосконалення системи обліку та внутрішнього контролю.

Таким чином, аудит обліку праці є не лише формою перевірки, але й ефективним засобом управлінського аналізу, який допомагає установі забезпечити законність, ефективність і прозорість в оплаті праці.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
2. Кузьменко К. Ю. Аудит розрахунків з оплати праці на підприємстві. *Технології та дизайн*. 2016. № 1 (18). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2016_1_18
3. Лень В. С., Штупун М.П. Виплати працівникам: поняття, структура та облік. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 2 (2). URL: <http://www.ekona.org.ua/repository/download/236.pdf>
4. Мельниченко О.А., Гулій Р.М. Мінімальна заробітна плата як засіб державного регулювання трудових доходів населення. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_1_7
5. Сергієнко О.М. Заробітна плата: еволюція поглядів та система формування. *Формування ринкових відносин в Україні*. Харків, 2013. № 4. 212-219 с.
6. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
7. Цивінська Т.М. Актуалізація питань оплати праці на підприємствах. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2013. № 1. 17-20 с.

УДК 338

Наджога Іванна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ
ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

Nadzhoha Ivanna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**ANALYSIS OF ENTERPRISE FINANCIAL STABILITY AS A BASIS FOR
MANAGERIAL DECISION-MAKING**

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших складових його фінансового стану, що визначає спроможність стабільно функціонувати, виконувати фінансові зобов'язання та забезпечувати подальший розвиток. В умовах мінливого економічного середовища, зростання ризиків, нестабільності ринку та загострення конкуренції аналіз фінансової стійкості стає основним інструментом для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Під фінансовою стійкістю слід розуміти такий фінансовий стан підприємства, за якого зберігається збалансованість між доходами та витратами, раціонально формується і використовується капітал, а також забезпечується здатність підприємства адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх викликів. Управлінські рішення, що базуються на аналізі фінансової стійкості, дозволяють попереджувати кризові ситуації, своєчасно виявляти слабкі місця у фінансовій політиці підприємства та формувати ефективну стратегію розвитку.

Методологія аналізу фінансової стійкості передбачає використання системи показників, які умовно поділяються на три основні групи: відносні, абсолютні, та структурні. Відносні показники включають коефіцієнти, які оцінюють ступінь залежності підприємства від зовнішніх фінансових ресурсів та його платоспроможність. Абсолютні показники характеризують надлишок або нестачу джерел фінансування. До структурних належать показники, що визначають співвідношення між власним та позиковим капіталом.

Серед найважливіших індикаторів слід виокремити коефіцієнт автономії, який показує частку власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування, і його оптимальне значення повинно перевищувати 0,5. Коефіцієнт фінансової залежності, зворотний до коефіцієнта автономії, відображає рівень залучення позикових коштів. Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує можливість підприємства ефективно використовувати власні ресурси для покриття поточних потреб та забезпечення фінансової гнучкості.

Аналіз цих показників дає змогу менеджменту ухвалювати обґрунтовані рішення щодо оптимізації структури капіталу, управління дебіторською заборгованістю, зменшення кредитного навантаження, впровадження систем бюджетування та контролінгу. Також важливо забезпечити диверсифікацію джерел доходу та фінансування, що підвищує гнучкість і стійкість фінансової системи підприємства.

Важливим аспектом аналізу фінансової стійкості є регулярність його проведення та інтеграція результатів у загальну систему стратегічного планування підприємства. Оперативний моніторинг ключових фінансових показників дозволяє не лише своєчасно виявляти негативні тенденції, а й розробляти превентивні заходи щодо їх нейтралізації. Система раннього попередження на основі аналізу фінансової стійкості допомагає мінімізувати фінансові ризики, оптимізувати витрати та підвищити ефективність управлінських процесів, що є критично важливим для стабільного функціонування підприємства в умовах сучасної економіки.

Фінансова стійкість, визначена на основі комплексного аналізу, є надійним орієнтиром для формування довгострокової стратегії розвитку. Підприємства, які систематично здійснюють такий аналіз і враховують його результати в процесі управління, здатні ефективніше реагувати на зміни ринкової ситуації, знижувати ризики банкрутства та зміцнювати свою конкурентоспроможність. Управлінські рішення, прийняті з урахуванням реального рівня фінансової стійкості, сприяють досягненню стабільного економічного зростання, підвищують інвестиційну привабливість та забезпечують фінансову незалежність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Управління фінансовою стійкістю підприємства. К.: Ніка-Центр, 2020. 352 с.
2. Кириленко О.П. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 256 с.
3. Ковальчук І.В. Фінансова стійкість підприємства: проблеми та перспективи. *Економіка і держава*. 2023. №3. С. 45–49.
4. Королук Т. Систематизація і класифікація ризиків у галузях економічної науки. *Галицький економічний вісник*. 2015. Том 48. № 1. С. 62-71.
5. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
8. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.

УДК 657

Носко Тетяна, Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: АНАЛІЗ, ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Nosko Tatyana, Synkevych Nadiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE IN WARTIME CONDITIONS: ANALYSIS, CHALLENGES AND ADAPTATION STRATEGIES

У сучасному світі фінансова стійкість підприємства стала критично важливою, особливо в умовах воєнного часу. Війна значно впливає на стабільність бізнес-середовища, ставлячи перед підприємствами нові виклики. У таких умовах важливо зрозуміти, як воєнні дії змінюють економічний ландшафт, та які стратегії можуть забезпечити стійкість і виживання підприємств. Війна викликає не лише прямі фінансові втрати, але й непрямі наслідки, такі як зниження попиту на продукцію, розриви в ланцюгах постачання та зростання невизначеності на ринку.

Аналіз фінансової стійкості підприємств в умовах війни дозволяє виявити слабкі місця в їхніх бізнес-моделях, що є важливим для розробки ефективних механізмів реагування на кризові ситуації. Вивчення успішних випадків підприємств, які змогли зберегти свою стійкість, може слугувати джерелом цінних знань і практик. В умовах воєнних дій виникає потреба в інноваціях та адаптації. Підприємства, які здатні швидко змінювати свої стратегії та впроваджувати нові технології, мають більше шансів на виживання і відновлення.

Фінансова стійкість підприємства – це його здатність підтримувати стабільну діяльність і забезпечувати виконання фінансових зобов'язань у різних економічних умовах, включаючи кризові ситуації.

Основні компоненти фінансової стійкості:

- ліквідність: здатність підприємства швидко конвертувати активи в готівку для покриття короткострокових зобов'язань;
- платоспроможність: здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання в довгостроковій перспективі;
- прибутковість: забезпечення стабільних доходів, що дозволяє підприємству фінансувати свої витрати та розвиватися;
- фінансова незалежність: рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування, зокрема боргових зобов'язань.

Для оцінки фінансової стійкості підприємств використовуються різноманітні методики, серед яких:

- аналіз фінансових коефіцієнтів: співвідношення між різними фінансовими показниками, такими як коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт автономії, рентабельність активів та інші;
- дуговий аналіз: оцінка структури капіталу і рівня боргового навантаження;
- сценарний аналіз: моделювання різних економічних умов для визначення впливу на фінансову стійкість підприємства.

Фінансова стійкість підприємства залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів: внутрішні (управлінські рішення, фінансова політика, ефективність виробництва) та зовнішні (економічна ситуація, політична стабільність, зміни в законодавстві, конкурентне середовище).

Умови війни ставлять підприємства перед численними викликами, що вимагає розробки і впровадження ефективних стратегій для підвищення фінансової стійкості.

На рис. 1. представлено ключові стратегії, які можуть допомогти підприємства зберегти свою стабільність та адаптуватися до нових умов.

Рис. 1. Ключові стратегії підвищення фінансової стійкості в умовах війни

Джерело: складено авторами на основі [1]

Для підприємств необхідно проводити регулярний моніторинг зовнішнього середовища для виявлення потенційних загроз, створювати детальні плани на випадок надзвичайних ситуацій, які дозволять швидко реагувати на кризові обставини. Варто здійснювати регулярну перевірку всіх витрат з метою виявлення неефективних витрат і можливостей для економії, впроваджувати програми ощадливого виробництва, використовувати нові технології для зменшення витрат.

Під час війни потреби суспільства змінюються, можуть виникати нові запити, підприємствам слід подумати над розширенням асортименту, введення нових продуктів або послуг, які можуть бути затребувані в умовах воєнного стану.

Компаніям слід провести дослідження можливостей виходу на нові ринки або сегменти, які можуть бути менш вразливими до воєнних дій.

Для підтримки ліквідності підприємствам необхідно використовувати різні джерела фінансування (кредити, інвестиції), здійснити оптимізацію запасів та дебіторської заборгованості для покращення грошових потоків.

У воєнний час активний пошук фінансової підтримки може бути критично важливим для підприємств. Варто розглянути наявні програми грантів та субсидій, які пропонуються урядом, міжнародними організаціями, таких як ООН, ЄС чи Міжнародний валютний фонд. Це можуть бути програми для відновлення бізнесу, розвитку нових технологій або підтримки соціально важливих проектів. Активне просування своїх потреб через соціальні мережі дозволить підприємствам залучити увагу потенційних донорів та інвесторів. Багато організацій проводять конкурси для стартапів, підприємств, які можуть отримати фінансування за найкращі проекти. Також необхідно розглянути можливість для партнерства з іншими компаніями, які допоможуть в отриманні фінансових зисків або ресурсів.

Впровадження нових технологій та інноваційних рішень стає важливим фактором для підвищення ефективності бізнесу під час війни. Підприємствам необхідно

здійснити автоматизацію процесів і впровадження нових ІТ-рішень, розробку нових бізнес-моделей, що відповідають умовам війни, таких як дистанційні послуги.

Підтримка персоналу в умовах війни є вагомим фактором для забезпечення стабільності роботи підприємства. Варто інвестувати у навчання працівників для підвищення їхньої кваліфікації та адаптації до нових умов, створювати сприятливе робоче середовище, надати доступ до психологів або консультантів, які можуть допомогти співробітникам впоратися зі стресом та емоційними труднощами. Якщо це можливо, дозволити персоналу працювати віддалено. Це може бути особливо важливо для співробітників, які мають сім'ї або потребують безпеки. Необхідно проводити навчання для працівників, щоб вони знали, куди йти і що робити в разі небезпеки на підприємстві, створити чіткі інструкції щодо дій під час повітряної тривоги або атаки, визначити місця, які можуть слугувати укриттям, такі як підвали, спеціально облаштовані приміщення або надійні конструкції.

Отже, умови війни вимагають від підприємств гнучкості та готовності до змін. Розробка і впровадження цих стратегій можуть допомогти зберегти фінансову стійкість і навіть знайти нові можливості для розвитку в складний період.

Список використаних джерел:

1. Байлова О. О., Малькова О. С. Ризики в управлінні підприємством у сучасних умовах в Україні. *Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції*. Дніпро. 2023.
2. Гумен Ю., Краузе О. Сучасний стан та основні напрями посилення соціальної відповідальності бізнесу в умовах повномасштабної війни / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 306-316. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
3. Королюк Т. Систематизація і класифікація ризиків у галузях економічної науки. *Галицький економічний вісник*. 2015. Том 48. № 1. С. 62-71.
4. Королюк Т., Мазуренок О. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 70. № 3. С. 59-70.
5. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
6. Портал «Дія». (2023). Підтримка бізнесу в умовах війни: можливості та програми. URL: <https://www.diia.gov.ua/>
7. Світовий банк. (2023). Вплив війни на економіку України: нові виклики та можливості. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>
8. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
9. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК: 336

Пашкевич Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Pashkevych Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THE ROLE OF ECONOMIC CONTROL IN ENSURING FINANCIAL SECURITY

Фінансова безпека є ключовим елементом стабільного функціонування будь-якого підприємства, особливо в періоди змін і загроз для економіки. В умовах нестабільного економічного середовища та швидких змін у бізнес-реаліях, де зростає конкуренція, ускладнюється законодавство та збільшується обсяг інформації, питання забезпечення фінансової безпеки стає першочерговим завданням керівництва будь-якої компанії. Саме тому економічний контроль набуває особливої актуальності, оскільки він відіграє вирішальну роль у виявленні фінансових ризиків, недоліків у роботі фінансових служб, шахрайських схем і в цілому забезпечує ефективне управління ресурсами. Економічний контроль - це сукупність взаємопов'язаних заходів, спрямованих на перевірку та оцінку господарської діяльності підприємства. Метою економічного контролю є виявлення порушень, неефективного використання ресурсів, ухилення від податків, завищення витрат, а також запобігання втратам і прийняття ефективних управлінських рішень. Він включає як внутрішній (внутрішньогосподарський), так і зовнішній (державний, аудиторський) контроль. Внутрішній контроль здійснюється безпосередньо підприємством через свої органи, підрозділи та систему управлінських інструментів, що дозволяє виявляти і коригувати порушення на ранніх етапах. Зовнішній контроль охоплює перевірки, здійснювані незалежними організаціями, державними органами чи аудиторськими компаніями, які оцінюють діяльність підприємства з погляду дотримання законодавства та відповідності вимогам фінансової звітності. Завдяки такому підходу можна забезпечити більш точну й всебічну оцінку фінансового стану підприємства і забезпечити ефективне управління ресурсами на всіх рівнях.

Основні функції економічного контролю - аналітична, інформаційна та превентивна. Аналітична функція передбачає аналіз фінансової звітності для виявлення основних тенденцій, порівняння запланованих і фактичних показників, а також оцінку ефективності роботи підрозділів підприємства. Інформаційна функція полягає в тому, щоб своєчасно передавати важливі дані керівництву для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Превентивна функція спрямована на запобігання фінансовим порушенням завдяки постійному контролю та вчасному виявленню можливих ризиків ще до того, як вони спричинять проблеми. Постійний аналіз фінансових показників дає змогу зробити діяльність підприємства більш прозорою, вчасно виявляти нераціональне використання ресурсів і уникати фінансових порушень.

На практиці економічний контроль реалізується через регулярні ревізії, аудит, управлінський облік, внутрішній фінансовий моніторинг, а також шляхом впровадження процедур внутрішнього контролю. Контрольна діяльність охоплює аналіз доходів, витрат, рентабельності, збереження майна, обґрунтованість фінансових операцій, відповідність податкового обліку до законодавчих вимог. Особливо важливим є використання автоматизованих систем фінансового моніторингу, які дають змогу оперативно виявляти нестандартні або підозрілі ситуації у русі фінансових коштів, а також ефективно керувати грошовими ресурсами, майном підприємства та його зобов'язаннями. Такі системи особливо корисні для великих підприємств, де через

складну структуру управління складно вручну відстежувати всі фінансові процеси. В умовах цифровізації економіки та широкого впровадження ІТ-технологій автоматизовані інструменти фінансового контролю допомагають зменшити вплив людського фактору, покращити точність аналізу та пришвидшити ухвалення управлінських рішень. Водночас у малому та середньому бізнесі часто використовують спрощені форми контролю - наприклад, звітність на рівні окремих підрозділів або автоматичні фінансові панелі керівника. Важливо також, що завдяки системі внутрішнього контролю підприємство може дотримуватись чинного законодавства та бухгалтерських стандартів, що напряму впливає на його фінансову стабільність. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, економічної кризи або нестабільного валютного ринку, коли зростає ризик втрати керованості фінансовими процесами чи виникнення порушень. Воєнний стан в Україні поставив перед бізнесом надзвичайно складні та небачені раніше виклики. Підприємства стикаються з порушенням логістичних ланцюгів, дефіцитом ресурсів, нестабільністю валютного курсу, скороченням попиту та обмеженим доступом до зовнішнього фінансування. У таких обставинах значення економічного контролю зростає в рази, оскільки навіть незначні помилки чи зловживання можуть призвести до катастрофічних наслідків для фінансової стабільності підприємства. Фінансова дисципліна стає критично важливою, а контроль - необхідним інструментом для щоденного моніторингу витрат, управління ліквідністю та захисту активів. Ефективний економічний контроль дозволяє не лише запобігати втратам, а й вчасно адаптувати бізнес до змін зовнішнього середовища. Наприклад, контроль за дебіторською заборгованістю в умовах низької платоспроможності контрагентів дозволяє уникати касових розривів. Так само моніторинг витрат на енергоресурси чи транспортування допомагає скоригувати бюджети і зменшити навантаження на фінансову систему підприємства. Крім того, в умовах високої невизначеності економічний контроль є інструментом підтримки довіри з боку інвесторів, банків та міжнародних партнерів. Прозорість фінансової діяльності та дотримання внутрішніх процедур підвищують кредитоспроможність підприємства, що особливо важливо при отриманні грантів, субсидій або кредитних ліній під час відбудови економіки.

Таким чином, економічний контроль виконує не лише технічну функцію перевірки, а є невід'ємною частиною системи фінансового управління. Його грамотне застосування допомагає не просто уникати втрат, а й швидко реагувати на ризики, підтримувати стабільність і прозорість бізнесу, сприяти його розвитку. В умовах сучасних економічних змін і викликів контроль має постійно оновлюватися, враховуючи зміни в законодавстві та технологіях. Саме системний і адаптивний підхід до економічного контролю є важливою передумовою фінансової безпеки як для окремого підприємства, так і для економіки країни загалом.

Список використаних джерел:

1. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації. Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. С.М. Співака. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. 318 с. С. 49-83.
2. Державна аудиторська служба України. Офіційний сайт. URL: <https://dasu.gov.ua/>
3. Стеців, І. І. Характеристика економічного контролю на сучасному етапі його розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Економіка* Ужгород: Говерла, 2008. Вип. 26. С.10-14.

УДК 658.7

Перекитко Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Oleksandr Perekitko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF THE USE OF MATERIAL RESOURCES

Рациональне використання матеріальних ресурсів є одним із ключових факторів забезпечення ефективної діяльності підприємства в умовах жорсткої конкуренції та обмеженості ресурсів. Матеріальні ресурси відіграють важливу роль у виробничому процесі, адже вони безпосередньо впливають на собівартість продукції, рентабельність, фінансові результати та конкурентоспроможність підприємства. Економічний аналіз ефективності їх використання дозволяє виявити проблемні зони у виробництві, оптимізувати витрати та підвищити загальну продуктивність діяльності.

Організація аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів починається з чіткого визначення цілей та об'єкта дослідження. Як правило, об'єктом аналізу виступають витрати матеріалів на виробництво продукції, їх відповідність нормативним показникам, рівень втрат, коефіцієнти використання ресурсів. Метою аналізу є виявлення резервів економії, зниження матеріаломісткості та підвищення раціональності використання матеріальних ресурсів.

У процесі аналізу використовуються як внутрішні джерела інформації (бухгалтерська та управлінська звітність, дані оперативного обліку, калькуляції, акти списання), так і зовнішні (галузеві нормативи, статистичні довідники, інформація про конкуренцію та ринкову ситуацію).

Основними показниками, які розраховуються в межах аналізу, є: матеріаломісткість продукції – витрати матеріалів на одиницю продукції; коефіцієнт використання матеріалів – відношення фактично використаних матеріалів до тих, що були заплановані або видані зі складу; рівень матеріальних втрат – обсяг втрат у результаті браку, технологічних недоліків, зберігання тощо; коефіцієнт оборотності матеріалів – кількість оборотів матеріальних запасів за певний період.

Застосування факторного аналізу дозволяє встановити, які чинники вплинули на зміну ефективності використання матеріальних ресурсів. Наприклад, збільшення матеріаломісткості продукції може бути наслідком змін у структурі продукції, зниження якості матеріалів, порушення технологічного процесу або неефективного управління запасами.

Кореляційно-регресійний аналіз може бути використаний для оцінки взаємозв'язку між витратами матеріалів та іншими показниками діяльності (обсяг виробництва, зміна технології, ефективність праці тощо).

На завершальному етапі аналізу формулюються висновки щодо поточного рівня використання матеріальних ресурсів, виявляються сильні та слабкі сторони системи управління ресурсами, пропонуються шляхи підвищення ефективності. До таких заходів можуть належати: впровадження ресурсозберігаючих технологій, автоматизація контролю за витратами матеріалів, перегляд норм витрат і удосконалення нормативної бази, оптимізація логістичних процесів, підвищення кваліфікації персоналу, відповідального за облік і використання матеріалів.

Контроль за реалізацією запропонованих заходів є критично важливим. Постійний моніторинг ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє оперативно реагувати на відхилення, запобігати перевитратам та забезпечувати стабільний розвиток підприємства.

Отже, аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів є необхідним елементом системи управління підприємством, який забезпечує економічне зростання, зниження витрат та підвищення прибутковості. Його результативність значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, вибору методів дослідження та здатності менеджменту впроваджувати аналітичні висновки у практику.

Список використаних джерел:

1. Базецька Н. М. Економічний аналіз діяльності підприємства. Харків: НЮУ, 2021. 220 с.
2. Королук Т. Систематизація і класифікація ризиків у галузях економічної науки. Галицький економічний вісник. 2015. Том 48. № 1. С. 62-71.
3. Королук Т., Мазуренок О. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. Галицький економічний вісник. 2021. Том 70. № 3. С. 59-70.
4. Косова Т. Д. Організація і методика економічного аналізу. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
5. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
6. Сидоренко І. В. Теорія економічного аналізу. Київ: КНЕУ, 2022. 312 с.
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
8. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
9. Spivak S., Seniv B., Stetsko M., Horodetsky M., Ivanova A. Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System. 2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Ceske Budejovice, Czech Republic, 19-21 September 2024, pp. 434-438. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.

УДК 338.911

Петришин Анастасія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ

Petryshyn Anastasia

Ternopil Ivan Puly National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ESTIMATING THE IMPACT OF INFLATION ON THE FINANCIAL CONDITION OF ENTERPRISES

Інфляція є одним із ключових макроекономічних викликів для бізнесу, оскільки зростання цін знецінює гроші, ускладнюючи прогнозування видатків, ціноутворення та підтримання прибутковості. Підприємства стикаються з невизначеністю у закупівлях, оплаті праці та інвестиціях. Здорожчання сировини, енергоносіїв та інших ресурсів підвищує собівартість продукції, що змушує компанії або зменшувати прибуток, або підіймати ціни на кінцевий продукт. Це створює ризики для конкурентоздатності. Інфляція ускладнює фінансове планування та бюджетування: постійні коливання цін зменшують точність прогнозів прибутків, видатків і обігового капіталу. Готівкові кошти швидко втрачають купівельну спроможність, що послаблює фінансову стабільність підприємства. Компанії змушені частіше переглядати ціни, щоб зберегти прибуток, що потребує додаткових аналітичних зусиль та гнучкого маркетингу. Часті підвищення цін можуть викликати невдоволення клієнтів, тому інфляція потребує стратегічної гнучкості та швидкої адаптації бізнесу.

Інфляція знецінює купівельну спроможність споживачів, примушуючи їх зменшувати витрати, особливо на другорядні товари та послуги. Це веде до зниження обсягів продажу, зменшення виручки та прибутку підприємств. Зростання інфляції ускладнює залучення інвестицій: інвестори побоюються непередбачуваних прибутків і здешевлення капіталу, через те вимагають вищої доходності, що робить фінансування дорожчим або менш досяжним. Також інфляція збільшує видатки на обслуговування боргів, особливо за фіксованими відсотковими ставками, що погіршує ліквідність компаній. Крім того, підприємства змушені збільшувати зарплати, щоб зберегти мотивацію персоналу й компенсувати знецінення доходів, що додатково збільшує витрати й тисне на прибуток. Інфляція ускладнює ефективне інвестування для підприємств, оскільки складно точно оцінити майбутню вартість прибутків від капіталовкладень. Це знижує зацікавленість до довгострокових інвестицій та стримує розвиток та модернізацію виробництва. Так само інфляція підсилює валютні ризики для компаній, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Коливання курсу національної валюти ускладнює імпорт, збільшуючи витрати, і знижує конкурентоспроможність експорту. Окрім того, підприємства змінюють підходи до фінансування, адже кредити стають дорожчими через високі ставки. Це змушує бізнес орієнтуватися на власний капітал або шукати альтернативні джерела фінансування для підтримки стабільного розвитку. Інфляція негативно впливає на стабільність грошових потоків підприємства. Підвищення цін на ресурси та енергоносії спричиняє різке збільшення видатків, тоді як прибутки від реалізації можуть зростати повільніше, що створює фінансові ризики та ускладнює підтримання платоспроможності. Також інфляція змушує фірми переглядати стратегічні рішення. Зміни у ціні активів, витратах

і споживчому попиті можуть призвести до корекції планів розвитку, зокрема скорочення інвестицій у довгострокові проєкти або переорієнтації бізнес-пріоритетів. Крім того, підприємства змінюють умови угод з постачальниками та клієнтами. Щоб компенсувати зростаючі видатки, фірми часто змушені переглядати ціни або терміни постачань, що може призводити до конфліктів і потреби в адаптації ділових стосунків.

Інфляція суттєво ускладнює довгострокове фінансове планування підприємства. В умовах високої інфляції передбачити майбутні прибутки, витрати, рівень цін на сировину чи обмінний курс стає складно, що призводить до помилок у бюджетуванні та інвестиційних рішеннях. Водночас збільшується конкуренція між компаніями, оскільки підвищення витрат та обмежений попит змушують фірми знижувати ціни або впроваджувати нові продукти для збереження ринкових позицій, що тисне на прибутковість. Крім того, інфляція впливає на стратегії управління ризиками: компанії вимушені страхувати валютні коливання, переглядати контракти та мінімізувати залежність від імпортованих ресурсів. Це сприяє зменшенню вразливості бізнесу до інфляційних шоків. Водночас падає ефективність системи оплати праці: реальні доходи працівників зменшуються, що веде до зниження мотивації, зростання плинності кадрів і падіння продуктивності. Для підтримки персоналу підприємства вимушені збільшувати витрати на стимулювання. Наостанок, інфляція зменшує інвестиційну привабливість компаній. Інвестори уникають вкладень в умовах високої інфляції через ризик втрати реального прибутку, що ускладнює залучення зовнішнього фінансування, особливо для підприємств із несталим фінансовим станом.

Інфляція змушує підприємства переглядати ціну власних активів - нерухомості, обладнання та довгострокових інвестицій - щоб баланс компанії відповідав ринковим обставинам. Хибна оцінка активів може викликати фінансові прорахунки, змінити податкові зобов'язання та вплинути на кредитоспроможність. Водночас ростуть витрати на фінансування: інфляція веде до збільшення відсоткових ставок, а отже - до подорожчання кредитів, що обмежує можливості розширення бізнесу й знижує ліквідність. Попри ризики, інфляція може стимулювати інновації: аби зменшити видатки й зберегти прибуток, компанії впроваджують нові технології, автоматизують виробництво та оптимізують процеси. Проте підвищення цін зменшує купівельну спроможність населення, що спричинює скорочення попиту, падіння обсягів продажу та погіршення фінансового стану підприємств. Щоб утримати конкурентні позиції, компанії змінюють стратегії ціноутворення - коригують ціни, застосовують динамічне ціноутворення або систему знижок.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Дані про індекси споживчих цін, виробничі витрати та динаміку фінансових показників промисловості. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
2. KPMG Ukraine. Звіт «Corporate Finance in Inflationary Times» (2022): методи переоцінки активів і адаптації фінансового планування. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home.html>
3. Deloitte Ukraine. Щорічний звіт «Business Outlook Ukraine 2022–2024»: розділи щодо впливу інфляції на податкову базу та активи підприємств. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/>

УДК:657

Поліщук Єлизавета

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Yelyzaveta Polishchuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ACCOUNTING OF INCOME AND EXPENSES IN THE BUDGETARY SPHERE

Ринкові умови та воєнний стан в Україні суттєво ускладнюють діяльність бюджетних установ, зокрема через недосконалість нормативно-правової бази, дефіцит бюджетних коштів та високий рівень психологічного навантаження на працівників. У таких умовах бухгалтерський облік стає ключовим елементом фінансового управління, адже він дозволяє контролювати доходи та витрати, організовувати господарські операції і вчасно виявляти ризики для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Бюджетні установи відрізняються від комерційних тим, що їх основна мета - виконання некомерційних функцій у сферах соціального, культурного, наукового розвитку. Такі організації фінансуються з державного або місцевого бюджету. Бухгалтерський облік їх доходів і видатків регулюється Бюджетним кодексом, Національними положеннями (стандартами) для бюджетних установ, Законом України «Про бухгалтерський облік та звітність» та іншими нормативними актами. Доходи бюджетних установ включають кошти, матеріальні й нематеріальні активи, а також погашення заборгованості, які надаються на безповоротній основі з цільовим призначенням. Видатки складаються з коштів, витрачених у межах затвердженого кошторису для здійснення господарської діяльності. Для забезпечення прозорості та ефективного використання ресурсів доходи і видатки класифікуються за різними ознаками, що дозволяє підвищити точність фінансових звітів і забезпечити ефективний внутрішній і зовнішній контроль. Облік доходів і видатків у бюджетній сфері є ключовим елементом управління державними та місцевими фінансами. Цей процес охоплює систематичну реєстрацію та контроль за фінансовими операціями під час формування та використання бюджетних коштів. Він забезпечує прозорість фінансових потоків, ефективне використання державних ресурсів та підзвітність органів влади перед громадянами та іншими зацікавленими сторонами.

Економічна сутність доходів бюджетної установи полягає в надходженнях грошових коштів, які отримуються за рахунок державних ресурсів для виконання затвердженого кошторису доходів і видатків. Залежно від джерела фінансування ці доходи поділяються на доходи загального та спеціального фондів. До доходів загального фонду відносяться бюджетні асигнування, які надаються розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення. Вони забезпечують можливість взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з визначеною метою в процесі виконання бюджету. Бюджетна установа може отримувати бюджетні асигнування як від державного, так і від місцевого бюджету, згідно з кошторисами від розпорядників вищого рівня для реалізації бюджетних програм і заходів. Наприклад, для університету такими асигнуваннями можуть бути фінансування наукових досліджень, оплата праці викладачів та інші витрати, передбачені кошторисом установи. Доходи спеціального фонду бюджетної установи поділяються на власні надходження та доходи, що надходять з інших джерел, безпосередньо пов'язаних з діяльністю установи. Власні надходження включають доходи, отримані від надання послуг відповідно до функціональних повноважень, господарської та виробничої діяльності, оренди майна, а також реалізації власного майна. До інших джерел

надходжень відносять гранти, дарунки, кошти за виконання окремих доручень, а також кошти, отримані від інших бюджетних установ.

Основою нормативно-правовою базою бухгалтерського обліку доходів бюджетної установи є національні та міжнародні стандарти: НП(С)БОДС 124 «Доходи», НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», МСБОДС 9 «Дохід від операцій обміну», Бюджетний кодекс України.

Під обмінною операцією розуміється продаж або придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги, роботи, інші роботи, погашення зобов'язань. Такий дохід оцінюється за вартістю активів, яка була отримана або підлягає отриманню. Необмінною операцією є передача активів, послуг, робіт в обмін на отриманий дохід чи активи з можливим виконанням певних умов. Тому для цілей бухгалтерського обліку відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи» доходи поділяються на дві групи: доходи від обмінних операцій та доходи від необмінних операцій.

Згідно з національними стандартами, визнання доходів у бюджетних установах відбувається в момент їх фактичного надходження. Це може бути у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що, у свою чергу, призводить до збільшення власного капіталу установи. Визнання доходу відображає реальні зміни у фінансовому становищі установи, які безпосередньо впливають на її фінансові результати. Згідно з міжнародними стандартами, до доходів включаються надходження, які протягом звітного періоду призводять до збільшення чистих активів та власного капіталу установи. Основними принципами бухгалтерського обліку доходів є законність, оперативність, повнота та достовірність. Ці принципи забезпечують правильність і точність обліку, а також дозволяють своєчасно реагувати на зміни у фінансовому стані установи. Основними завданнями бухгалтерського обліку в бюджетних установах є: контроль за повним і своєчасним надходженням та оприбуткуванням коштів; забезпечення всіх рівнів управління необхідною інформацією про рух коштів; своєчасне складання та подання достовірної звітності щодо доходів як загального, так і спеціального фондів, а також розподіл доходів за видами операцій - обмінними та необмінними. Видатки бюджетних установ суттєво відрізняються від витрат суб'єктів підприємницької діяльності. Вони є централізованими, оскільки здійснюються за рахунок коштів відповідного бюджету (державного або місцевого). Такі видатки є прямими цільовими витратами, що сприяють безперебійній діяльності держави, та відображають економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом частини національного доходу, що концентрується в бюджеті. Економічна сутність видатків бюджетних установ полягає в тому, що витрачання фінансових ресурсів відбувається відповідно до затвердженого кошторису доходів та видатків. Ці витрати є цільовими, а кошти, як правило, не підлягають поверненню. Вони спрямовані на забезпечення функціонування установи та реалізацію державних програм і завдань.

Класифікація видатків бюджетних установ здійснюється за кількома основними критеріями, що дозволяють систематизувати та ефективно контролювати використання бюджетних коштів.

1. За джерелами покриття: а) видатки загального фонду - фінансуються за рахунок загального фонду державного або місцевого бюджету; б) видатки спеціального фонду - покриваються за рахунок спеціальних надходжень, таких як власні доходи установи або кошти, що надходять на цільове фінансування.

2. За рухом бюджетних коштів: а) касові видатки - це фактичне виконання бюджету, що включає видачу коштів із бюджетних рахунків для їх подальшого використання відповідно до кошторису; б) фактичні видатки - витрати, що підтверджуються первинними документами і фактично здійснені бюджетною

установою, наприклад, нарахування заробітної плати, витрати на канцелярські товари тощо.

3. За бюджетною класифікацією:

- Функціональна класифікація видатків (КФК) - класифікує видатки за напрямками функціональної діяльності установи, зокрема на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я тощо.

Економічна класифікація видатків (КЕКВ) - визначає характер витрат за економічними ознаками: а) поточні витрати - витрати на поточну діяльність, такі як оплата праці, закупівля товарів та послуг; б) капітальні витрати - витрати на придбання, реконструкцію або модернізацію основних засобів; в) нерозподілені видатки - видатки, що не мають чітко визначеного напрямку або розподілені між кількома бюджетними програмами; г) кредитування - витрати, пов'язані з наданням кредитів; д) відомча класифікація (КВКВ) - класифікує видатки за відомствами або органами, які здійснюють витрати, наприклад, Міністерство освіти, Міністерство охорони здоров'я тощо.

Ця класифікація дозволяє ефективно розподіляти, контролювати та аналізувати використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління.

Поточні видатки спрямовані на забезпечення функціонування бюджетних установ, виконання бюджетних програм, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів населенню і підприємствам. Капітальні видатки використовуються на придбання основного капіталу (обладнання, необоротних активів), будівництво, ремонт, модернізацію, реконструкцію об'єктів, створення державних запасів та резервів. Функціональна класифікація видатків передбачає класифікацію витрат за їх призначенням та напрямками, такими як оборона, освіта, охорона здоров'я, транспорт тощо. Відомча класифікація розподіляє видатки за відомствами, які є головними розпорядниками бюджетних коштів, наприклад, Міністерство освіти, Рахункова палата.

За економічною класифікацією видатків (КЕКВ) видатки поділяються за економічними характеристиками та типом операцій під час виконання бюджетних програм. Це можуть бути витрати на оплату праці, соціальне забезпечення, виплату пенсій, стипендій, поточні трансферти тощо. Кожен конкретний вид видатків має чотирирівневий код за КЕКВ, що визначений Інструкцією щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкцією щодо застосування класифікації кредитування бюджету. Основними принципами обліку видатків бюджетних установ є законність, суворий державний контроль, повнота обліку, достовірність і оперативність. До основних завдань бухгалтерського обліку видатків відносяться: контроль за використанням бюджетних коштів відповідно до кошторисів та призначень, забезпечення прозорості та відкритості для зовнішніх і внутрішніх користувачів, а також підготовка та подання фінансової звітності. Методи контролю доходів та видатків бюджетної установи включають: а) документальний метод - перевірка первинних документів, реєстрів обліку та звітності; б) аналітичний метод - порівняння фактичних доходів і витрат із запланованими кошторисами та бюджетними програмами; в) фактичний метод - перевірка та контроль грошових коштів, матеріальних і нематеріальних активів та інших ресурсів. Контроль доходів та видатків бюджетних установ здійснюється на основі Бюджетного кодексу України, Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативних актів, які регулюють діяльність контрольно-ревізійних служб.

Зовнішній фінансовий контроль бюджетних установ здійснюється Рахунковою палатою України та Державною аудиторською службою України, на підставі Закону

України «Про Рахункову палату» та Постанови Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України». Рахункова палата України контролює правильність використання бюджетних коштів та проведених розрахунків. Державна аудиторська служба України (ДАСУ) є головним органом, що здійснює контроль за діяльністю бюджетних установ. ДАСУ проводить планові та позапланові перевірки, зокрема державних закупівель, в результаті яких складаються акти ревізій. ДАСУ використовує два основні методи перевірок: фактичні та документальні. Фактичні перевірки включають перевірку наявних грошових коштів, цінних паперів, бланків обов'язкової звітності, а також оборотних та необоротних активів. Документальні перевірки охоплюють перевірку установчих, бухгалтерських і фінансових документів, звітності, договорів тощо.

Вдосконалення обліку доходів і видатків у бюджетній сфері має на меті підвищення ефективності використання публічних коштів та фінансової стабільності. Ключові напрямки включають автоматизацію облікових процесів, впровадження електронних систем для контролю над витратами та доходами, а також застосування програмно-цільового методу для точного планування бюджету. Це дозволяє зменшити помилки, підвищити прозорість і знизити корупційні ризики, що забезпечує більш ефективне управління публічними фінансами. Покращення внутрішнього контролю та аудиту є важливим кроком для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Це дозволяє своєчасно виявляти неефективні витрати, запобігати зловживанням та підвищувати відповідальність за використання публічних ресурсів. Прозорість процесу, доступність інформації для громадян та регулярні аудити сприяють зміцненню довіри до державних установ і покращенню управління фінансами.

Для досягнення більш збалансованого та ефективного використання ресурсів необхідно провести реформу міжбюджетних відносин. Це передбачає оптимізацію розподілу коштів між центральним урядом і місцевими органами влади, що дозволяє посилити фінансову автономію місцевих бюджетів і забезпечити рівномірне фінансування всіх рівнів бюджету. Такий підхід сприятиме стабільному розвитку бюджетної системи та підвищенню її ефективності.

Отже, організація ефективного контролю доходів та видатків бюджетних установ сприяє раціональному використанню бюджетних коштів, що мають цільове призначення. Контроль забезпечує дотримання законодавства, своєчасне усунення порушень та підвищує відповідальність посадових осіб за правильне використання бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Глухова Валентина. Доходи бюджетних установ як об'єкт бухгалтерського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2023. Випуск 3-4. С. 7-17. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2023.03-04.007>
3. Дубовик О.В. Бюджетні установи: облік та контроль фінансових ресурсів. Видавничий дім «Академія», 2023. С. 60-74.
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Іванова Н.О. Організація обліку доходів і видатків бюджетних установ. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2022. С. 112-125.
6. Савчук В.В. Бухгалтерський облік у державному секторі: теорія і практика. Наукова думка, 2022. С. 45-58.

УДК 657

Рацька Яна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

Ratska Yana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

FINANCIAL ACCOUNTING OF NON-CURRENT ASSETS IN THE ACCOUNTING SYSTEM OF AN ENTERPRISE

Основні засоби є однією з ключових категорій у бухгалтерському обліку підприємства, що здійснює діяльність у сфері готельного господарства. У контексті економічної сутності, основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у процесі виробництва або надання послуг, для здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних функцій, і які, як очікується, будуть використовуватись протягом більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує рік).

Готельне підприємство, зокрема готель «VATRA» у місті Тернопіль, активно використовує об'єкти основних засобів у щоденній діяльності. До таких об'єктів належать будівлі готелю, меблі, побутова техніка, транспортні засоби, комп'ютерне обладнання, системи охорони тощо.

Основні засоби класифікуються за видами відповідно до їх функціонального призначення. НП(С)БО 7 передбачає таку класифікацію: будівлі, споруди, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, інші основні засоби.

Амортизація основних засобів у готельному підприємстві нараховується з урахуванням строку їх корисного використання, методу амортизації (найчастіше - прямолінійний метод), а також згідно з обліковою політикою підприємства.

Облікова політика готелю передбачає використання методу нарахування, автоматизацію обліку через спеціалізоване програмне забезпечення, ведення журналів-ордерів у цифровому вигляді, електронний архів документів.

Згідно з Інструкцією, при наданні готельних послуг обов'язковим є використання первинних документів, таких як готельний рахунок, акт виконаних робіт, видаткова накладна, рахунок-фактура тощо. Ці документи є підставою для бухгалтерського обліку та повинні містити обов'язкові реквізити, визначені законодавством. [M.E.Doc](#)

Нормативно-законодавча база з обліку основних засобів в Україні є достатньо структурованою та охоплює ключові аспекти визнання, оцінки, амортизації, вибуття й переоцінки активів. Основним документом виступає НП(С)БО 7 «Основні засоби», який забезпечує методологічну базу для ведення обліку. Проте у порівнянні з міжнародними стандартами (МСБО 16 «Основні засоби»), національні положення мають певні обмеження щодо переоцінки, компонентного обліку, а також визнання витрат на ремонт.

У готелі «VATRA» податковий облік здійснюється паралельно з бухгалтерським, але на основі норм Податкового кодексу України. Основними податками, що сплачуються підприємством, є: Податок на прибуток підприємств (ставка 18%); ПДВ (податок на додану вартість) (20%); Єдиний соціальний внесок (22%); Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) - 18%; військовий збір - 1,5% - утримуються з заробітної плати працівників. На сучасному етапі діяльності готель «VATRA» м. Тернопіль здійснює облік відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку, із частковим використанням програмного забезпечення для автоматизації окремих

процесів. Однак діюча система обліку має низку суттєвих недоліків, які обмежують її ефективність з точки зору управлінського, податкового та фінансового аналізу. Основні недоліки діючої облікової системи: Фрагментарність облікової інформації, низький рівень автоматизації, недостатній аналітичний потенціал, обмежене використання інформаційних технологій, відсутність системи внутрішнього контролю.

Наявна система обліку на підприємстві готель «VATRA» не відповідає повною мірою сучасним вимогам до прозорості, аналітичності та оперативності інформації. Застарілі методи обліку обмежують можливість гнучкого управління ресурсами, ускладнюють формування об'єктивної звітності та знижують загальну ефективність фінансового менеджменту. У сучасних умовах господарювання ефективне управління готелем значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення управлінських рішень. Тому важливою задачею є підвищення аналітичності показників бухгалтерського обліку, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в середовищі та оптимізувати витрати. Використання ЕОМ та сучасного програмного забезпечення дозволяє значно підвищити якість, швидкість та достовірність облікової інформації. Зокрема, пропонується: впровадження автоматизованої облікової системи (наприклад, BAS Бухгалтерія, 1С:Готель, Hotelium тощо); забезпечення зв'язку між обліком у різних підрозділах; рецепція, бухгалтерія, ресторан, технічний відділ; автоматичне формування вихідних документів (рахунків, актів, звітів); побудова аналітичних панелей для моніторингу ключових показників. Успішна практика провідних готельних мереж може бути адаптована до українських реалій.

Таким чином, для готелю «VATRA» у м. Тернопіль доцільним є: Впровадження накопичувальної аналітичної відомості для деталізації доходів і витрат; використання сучасних ЕОМ і програмного забезпечення для автоматизації облікових процесів; адаптація міжнародних стандартів і практик обліку до українських умов; забезпечення зв'язку облікової інформації з іншими бізнеспроцесами підприємства.

Ці заходи сприятимуть формуванню достовірної та своєчасної облікової інформації, що є основою ефективного фінансового управління та розвитку підприємства в умовах ринку.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський, О. П. Скирпан – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 444 с.

2. Бухгалтерський облік: загальна теорія : навч. посіб. / Ю. С. Серпенінова, С. М. Гольцова, І. О. Макаренко; за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. – Суми : Університетська книга, 2015. – 336 с.

Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>

Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>

Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.

УДК:657

Савченко Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЗАВДАННЯ ТА ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Savchenko Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

TASKS AND MAIN CATEGORIES OF ECONOMIC ANALYSIS AT THE ENTERPRISE

Історія економічного аналізу бере свій початок у XVIII столітті, коли сама економіка вже почала розглядатися як окрема наука, звільнившись від впливу релігії та моралі, задля її ефективності і індивідуалізму. Але ще до того економіка грала велику роль в торгівлі та ринкових відносинах, що породжувало собою різні думки та знання стосовно неї. Спершу античні філософи описували економіку в межах суспільного життя. Меркантилісти у XVI-XVIII ст. обґрунтовували роль держави та думку про необхідність руйнування релігійного контролю над економічною діяльністю, хоча економіка ще не була відокремлена від політичної сфери. Згодом ліберальна думка стверджувала, що економіка є природним порядком, заснованим на особистому інтересі. Це поклало початок сучасним автономним економічним дослідженням.

Зараз економічний аналіз – це систематичне дослідження економічних систем, процесів або окремих галузей з метою визначення ефективності їхньої діяльності та оптимального використання обмежених ресурсів. Він є невід’ємною частиною кожного етапу управлінського процесу. Економічний аналіз слугує основою загальної системи економічної політики, виконує функцію фінального аналітичного узагальнення й не обмежується лише аналізом звітних документів. Він починається з оцінки ринкового середовища, зокрема аналізу позиціонування підприємства, його конкурентних переваг і недоліків, а також загроз, які можуть вплинути на бізнес.

Такий аналіз також дає змогу власникам бізнесу краще зрозуміти економічний клімат, оцінити сильні та слабкі сторони ринку, а також сформулювати уявлення про потенціал підприємства. Він не обмежується великими компаніями, а особливо корисний для малого бізнесу, який більш вразливий до економічних змін. У процесі аналізу враховуються тенденції у галузі, загальноекономічна ситуація та рівень попиту на продукцію. Це дозволяє побачити підприємство не ізольовано, а як частину економічної системи, враховуючи вплив державного регулювання та міжнародної кон’юнктури.

Жодне підприємство не може обійтися без якісної аналітичної діяльності, яка забезпечує обґрунтованість і ефективність прийнятих рішень. Зокрема, одним з найефективніших методів є аналіз вигод і витрат – техніка, що допомагає зважити грошові витрати на реалізацію проекту проти очікуваних вигод. Власники бізнесу можуть порівняти альтернативні проекти, оцінити доцільність інвестицій і спрогнозувати вплив змін на результати діяльності. Водночас важливо враховувати, що важко оцінити грошову вартість деяких видів діяльності, таких як переваги підвищення громадської безпеки порівняно з витратами на збільшення присутності правоохоронних органів у великих містах. Після проведення аналізу вигод і витрат власник компанії може прийняти обґрунтоване бізнес-рішення.

Для успішного керування господарською діяльністю компанії необхідна оцінка економічної ефективності, мета якої – глибоке вивчення внутрішніх економічних процесів, спрямоване на підвищення дієвості роботи. Завдяки аналізу можна оцінити виконання запланованих показників, виявити проблемні ділянки, з’ясувати причини

відхилень від плану та оцінити вплив різних факторів на продуктивність. При цьому важливо розрізняти ефективність і вартість: наприклад, найдешевший варіант автоматизації може виявитися неефективним через великий ризик технічних проблем. Аналіз економічної ефективності покаже вам, що дешевший шлях встановлення автоматизованої системи не є дієвим рішенням для обробки великої кількості замовлень. Залежно від типу бізнесу можна виявити, що економія грошей не принесе бажаного ефекту для підприємства.

Економічний аналіз базується на низці ключових категорій, серед яких важливе місце посідають ресурси (матеріальні, трудові, фінансові, інтелектуальні), що застосовуються у виробничому функціонуванні. Значну увагу приділяють також внутрішнім і зовнішнім умовам, що впливають на виробничо-фінансові результати. Оцінюються рентабельність, оборотність активів чи обсяги виробництва, які відображають рівень результативності господарювання. Окреме місце займає категорія причин, що дозволяє глибше дослідити механізм впливу факторів на результати праці. Поняття резервів розкриває потенціал для удосконалення, а вивчення причинно-наслідкових зв'язків між показниками дає змогу формувати цілісне уявлення про стан підприємства та приймати оптимальні управлінські рішення. На основі аналізу поточних тенденцій та факторів впливу здійснюється передбачення майбутніх фінансових та виробничих даних.

Підсумовуючи вказане, робимо висновок, що економічний аналіз має бути об'єктивним, тобто чесним і неупередженим. Такий підхід дозволяє краще розуміти, що відбувається всередині підприємства, та правильно реагувати на зміни ззовні. Завдання аналізу – надати точну інформацію, яка допоможе керівникам приймати правильні рішення. Під час аналізу важливо оцінити, як використовуються ресурси, наскільки ефективною є робота компанії, що впливає на її результати та які зв'язки існують між різними показниками. Такі дослідження допомагають знайти слабкі сторони, краще планувати майбутнє і впевненіше діяти в умовах змін.

Список використаних джерел:

1. Білоус О.С. Конспект лекцій з дисципліни «Основи обліку і оподаткування»: <https://dl.tntu.edu.ua/bounce.php?course=4346>
2. Багрій К.Л. Важливість проведення аналізу господарської діяльності у прийнятті управлінських рішень суб'єктом господарювання. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2016. Вип. 2. С. 136-143.
3. Іринчина І. Економічний аналіз як інструмент трансформації формату діяльності медичних установ. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, №1(2). С. 53-59.
4. Королюк Т.М. Цифрова трансформація інформаційних процесів: досвід вітчизняних підприємств. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.) / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. 565 с. С. 338-340.
5. Королюк Т., Мазуренок О. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 70. № 3. С. 59-70.
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 657.1

Сваричевська Діана

Відокремлений структурний підрозділ «Бучацький фаховий коледж ЗВО «Подільський державний університет» (Україна)

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Svarychevska Diana

PROBLEMS OF IMPROVING THE QUALITY OF ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем нестабільності, цифровою трансформацією, глобальними викликами та воєнним станом, проблема якості бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту набуває стратегічного значення.

До основних проблем, які знижують якість облікових процесів, належать: нестабільне законодавство, недостатній рівень автоматизації обліку, кадровий дефіцит, складнощі із застосуванням міжнародних стандартів та низький рівень внутрішнього контролю.

Серед шляхів підвищення якості обліку, аналізу і аудиту доцільно виділити такі: модернізація програмного забезпечення, впровадження внутрішнього аудиту, підвищення кваліфікації бухгалтерів, адаптація до МСФЗ та забезпечення етичних стандартів професійної діяльності.

Таким чином, у сучасних умовах забезпечення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту є необхідною умовою ефективного управління та стійкого розвитку підприємства.

Сутність бухгалтерського обліку полягає в систематичному і безперервному спостереженні за господарською діяльністю підприємства. У цьому контексті надзвичайно важливо забезпечити достовірність, об'єктивність та своєчасність облікової інформації, яка використовується для формування фінансової звітності.

Особливої актуальності набуває застосування інформаційних систем бухгалтерського обліку. Інтеграція сучасних ІТ-рішень дозволяє підвищити точність розрахунків, автоматизувати обробку великого обсягу даних, спростити підготовку звітності, а також мінімізувати ризики помилок і шахрайства. Проте перехід до цифрового обліку потребує відповідного кадрового потенціалу та фінансових інвестицій.

Ще одним важливим напрямом є внутрішній аудит, що відіграє роль інструменту контролю за ефективністю внутрішніх процесів і системи управління. Наявність ефективного внутрішнього контролю дає змогу оперативно виявляти відхилення та коригувати діяльність підприємства.

Професійна етика бухгалтерів також відіграє ключову роль у забезпеченні якості обліку. Дотримання принципів чесності, об'єктивності, професійної компетентності та конфіденційності сприяє формуванню довіри до облікової інформації з боку зацікавлених користувачів.

Підвищення якості економічного аналізу передбачає використання сучасних методів фінансового моделювання, порівняльного аналізу, аналітичної обробки інформації. Це забезпечує можливість глибше оцінювати фінансовий стан підприємства, його платоспроможність, рентабельність і ризики.

В умовах інтеграції України до європейського економічного простору важливо забезпечити гармонізацію національних підходів до обліку та звітності з міжнародними

стандартами. Це дозволяє підвищити інвестиційну привабливість українських підприємств і покращити прозорість їх діяльності.

Також значною проблемою залишається адаптація бухгалтерського обліку на підприємствах, що працюють в умовах воєнного стану. Втрата майна, зупинка виробничих процесів, вимушене переміщення активів і персоналу створюють численні виклики для формування повної та достовірної фінансової інформації. У цьому контексті необхідною є розробка методичних підходів до відображення втрат і знецінення активів, а також створення резервів під можливі ризики.

Крім того, підвищення ролі обліку та аудиту у забезпеченні сталого розвитку підприємства вимагає тісної взаємодії бухгалтерської служби з керівництвом, фінансовими аналітиками, аудиторами й іншими підрозділами. Це сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень на основі точної, повної та оперативної інформації.

Отже, у сучасних умовах господарювання забезпечення високої якості бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту є не лише технічною або процедурною необхідністю, а стратегічним ресурсом, що формує довіру, підвищує конкурентоспроможність підприємства та сприяє його довгостроковій стабільності й розвитку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності: офіційний переклад. – К.: Мінфін України, 2022.
3. Савченко В.Ф. Бухгалтерський облік в сучасних умовах: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2021.

УДК 338.2:663.4

Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ПИВОВАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ)

Sinkevich Nadiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ECONOMIC ANALYSIS OF STRUCTURAL CHANGES IN PRODUCTION IN MODERN CONDITIONS (BREWING INDUSTRY CASE STUDY)

Однією з ключових галузей агропромислового комплексу України є харчова промисловість. Реалізація напоїв складала у 2023р. 13,2% від загального обсягу реалізованих харчових продуктів [2].

На рис.1. наведено структуру обсягу реалізації напоїв в Україні у 2023р. за видами.

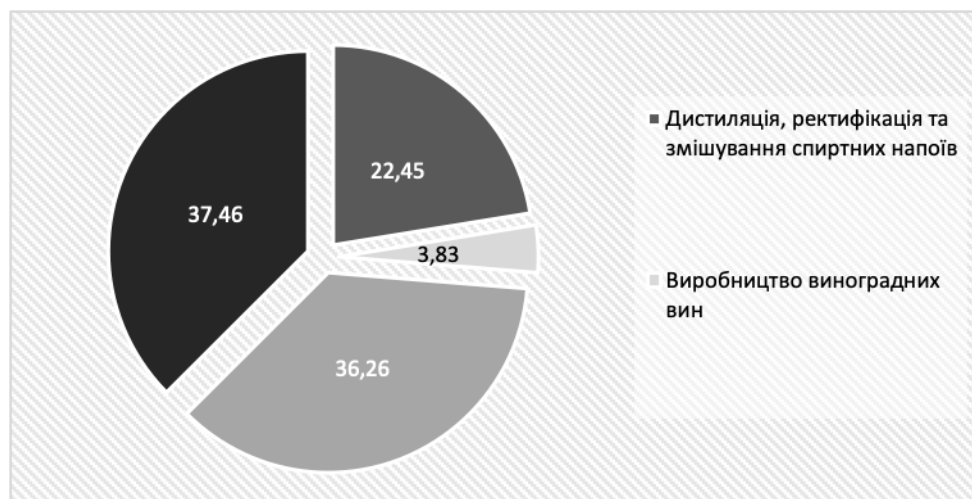

Рис. 1. Структура обсягу реалізації напоїв за видами у 2023р. (складено за даними [2])

З рис.1. видно, що продажі пива та безалкогольних напоїв, мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки за 2023 р. становили майже 75% від загального обсягу продажів напоїв, як алкогольних так і безалкогольних.

Однією з традиційних для України галузей харчової промисловості є пивоваріння. Постійний розвиток пивоварної галузі, зростання попиту на пиво та пивні напої відіграє значну роль для національної економіки. Це пов'язано як з традиційною культурою споживання пива, так і з загальносвітовою тенденцією росту ринку безалкогольних, слабоалкогольних напоїв та пива. У звіті The International Market Analysis Research & Consulting Group (міжнародна дослідницька та консалтингова група з аналізу ринку), зазначається, що «обсяг європейського ринку безалкогольних вин і пива у 2023 році досяг 8,6 млрд євро та очікується, що загальний обсяг ринку до 2032 року сягне 15,4 млрд євро» [1]. У звіті йдеться, що «європейський ринок слабоалкогольного та безалкогольного вина та пива продемонстрував суттєве зростання, яке було обумовлене поєднанням зростаючої поінформованості споживачів про здоров'я, а також тенденцією до споживання низькокалорійних і продуктів з низьким вмістом цукру» [1].

Виробництво пива та безалкогольних напоїв стимулює розвиток багатьох суміжних галузей економіки: сільське господарство, солодову промисловість, торгівлю,

транспортні перевезення та логістику, машинобудування, енергетику, сферу харчових та мікробіологічних досліджень, громадське харчування, виробництва тари та упаковки. Відходи виробництва використовуються при виготовленні біопалива, корму для скоту, кондитерських виробів тощо. Ринок пива в Україні є висококонсолідованим, більшу його частину займають ПрАТ «Абінбев Ефес Україна», ПрАТ «Карлсберг Україна», ПрАТ «Оболонь» та ТзОВ «Перша приватна броварня». Війна спричинила суттєвий вплив на пивоварну галузь в Україні, через низку факторів, а саме порушення логістичних ланцюгів, руйнування виробничих потужностей та інфраструктури, зростання собівартості виробництва, скорочення ринку збуту, у зв'язку з тим, що значна кількість населення змушена була виїхати за кордон, зміну споживчих настроїв через фінансову нестабільність і зниження доходів населення. Частина українських виробників пива, у зв'язку з веденням бойових дій, втратила виробничі потужності, або припиняла виробництво з міркувань безпеки. Найбільше скоротилися продажі у ПрАТ «Абінбев Ефес Україна» – на 70% у 2022р., чий завод, через безпеку, не працювали більше ніж півроку з початку війни [5]. Всі ці фактори вплинули на виробництво пива.

Зміни обсягів виробництва пива солодового (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5%) наведено на рис. 2.

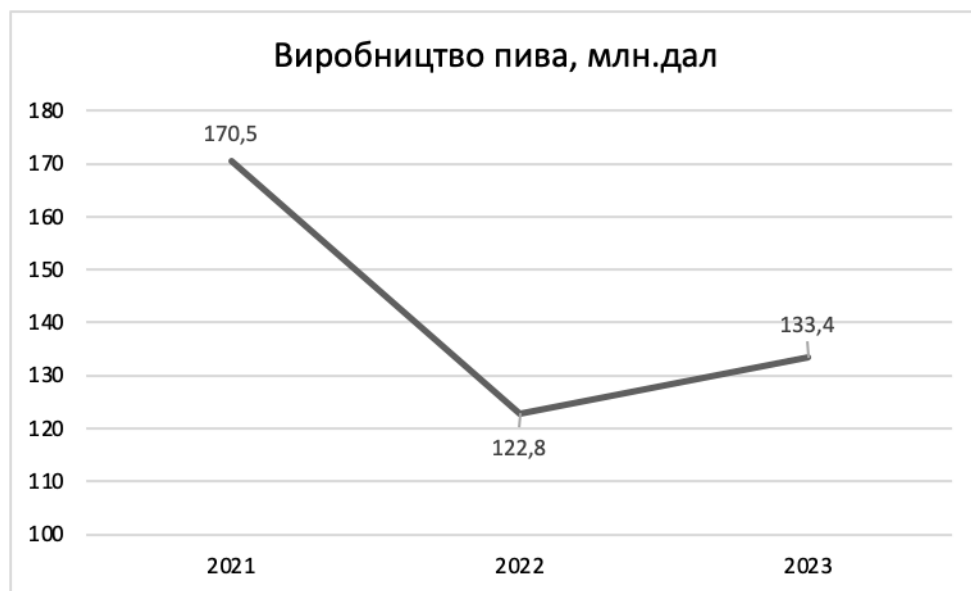

Рис.2. Динаміка змін виробництва пива у 2021-2023 роках (складено за даними [3])

В цілому виробництво пива у 2022р. впало на 27% порівняно з 2021р. Але з 2023р. простежується тенденція відновлення, та росту виробництва (зростання на 7,8% у 2023р. порівняно з 2022) [3].

Динаміку зміни обсягів виробництва пива по виробниках за 7 місяців 2021-2024 рр. у відсотках, згідно даних ПрАТ " Укрпиво ", наведено на Рис. 3.

Серед основних українських виробників в 2024 році незмінними лідерами залишаються ПрАТ «Оболонь» та ПрАТ «Карлсберг Україна». Поступово відновлює свої позиції ПрАТ «Абінбев Ефес Україна». Проте, якщо в 2021 році їхня сумарна частка ринку дорівнювала приблизно 94%, то за період 2022р. - перше півріччя 2023 вона скоротилась до 88,5%, а у 2024р. вона складає приблизно 88,4%.

В результаті перерозподілу ринку, долі лідерів частково перейшли до менших виробників. Так, тернопільська пивоварня "Опілля" за цей час збільшила присутність на ринку пива з 1,5% до 2,7%, ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» - з 1,6% до 2,4% ринку, ТОВ «Уманьпиво» з 0,8% до 2,1% ринку.

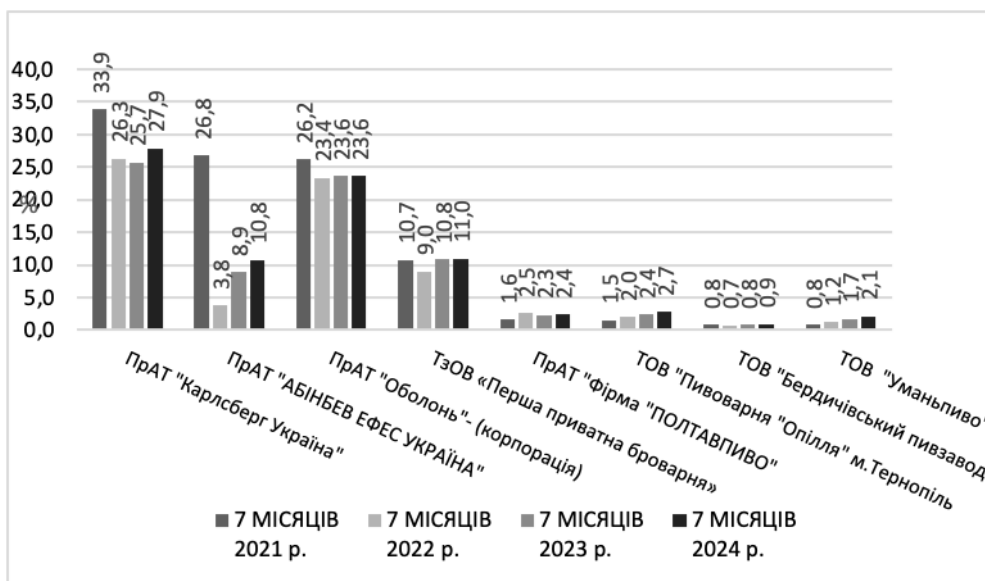

Рис 3. Динаміка змін обсягів виробництва пива у 2021- 2024 рр.
(складено за даними [3])

Останнім часом виробники алкогольних та слабоалкогольних напоїв спостерігають значне зростання попиту на продукцію вітчизняного виробництва. Головною причиною цього зростання стала підтримка внутрішнього виробництва та споживання продукції українських виробників як з боку держави так і населення, яка значно посилилася під час воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. Дедалі менше алкоголю. Gastronomy and Wine Portal. available at: <https://drinks.ua/news/soft-drinks-no-and-low-alcohol-options/>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/vyrobnytstvo-ta-realizatsiya-promyslovoi-produktsiyi-za-vydamy-0>
3. Офіційний сайт Української галузевої компанії по виробництву пива, безалкогольних напоїв та мінеральних вод "Укрпиво". URL: <http://ukrpivo.com/pro-kompaniyu/>.
4. Економічна правда. Стали менше пити? Як війна змінила алкогольні звички українців та ринок. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/6/691168/>.
5. Електронний журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/news/za-chas-viyni-prodazhi-piva-ab-inbev-v-ukraini-v-groshakh-vpali-na-70-a-sokiv-u-pepsico-na-64-doslidzhennya-asotsiatsii-riteyleriv-ukraini-i-nielseni-06012023-10933>
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. Галицький економічний вісник. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
9. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. Соціально-економічні проблеми і держава (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 657

Сушинський Віталій, Співак Сергій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Sushunskiy Vitaliy, Spivak Serhii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

AUDIT AS A TOOL FOR ENSURING THE EFFICIENCY OF A COMMERCIAL ENTERPRISE

Головною метою будь-якого торговельного підприємства є отримання максимального прибутку в результаті ефективного ведення господарської діяльності. Досягнення цієї мети можливе завдяки прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, які базуються на обліковій інформації. Достовірність такої інформації може бути підтверджена шляхом проведення аудиту.

Аудит спрямований на підтвердження або спростування того, що користувачі звітності можуть на її основі зробити правильні висновки щодо результатів господарської діяльності, фінансового та майнового стану підприємства. Це, у свою чергу, дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таким чином, виникає потреба у виборі такої методики аудиту, яка враховувала б специфіку діяльності торговельного підприємства та забезпечувала б надійну основу для аналізу фінансово-господарської діяльності. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства й забезпечити основу для прийняття ефективних рішень.

Значна увага приділяється розкриттю питань, пов'язаних з аудиторськими перевітками на підприємствах, що здійснюють торговельну діяльність. У наукових дослідженнях висвітлюються особливості функціонування торговельних підприємств, специфіка облікової політики та організація обліку товарних операцій [1, 2, 3].

Також розглядаються організаційні аспекти проведення аудиту, зокрема — внутрішнього аудиту, який є важливою складовою системи контролю за ефективністю та достовірністю фінансово-господарських процесів у сфері торгівлі. Це дозволяє забезпечити прозорість звітності та вчасне реагування на виявлені ризики чи порушення.

Аудиторська перевірка діяльності торговельного підприємства здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [4], а також Міжнародних стандартів аудиту.

У процесі проведення аудиту торговельних підприємств джерелами отримання аудиторських доказів виступають первинні документи, облікові регістри та фінансова звітність. Особливу увагу слід приділяти перевірці первинних документів, оскільки саме вони є основою для формування облікових даних.

До первинних документів, що використовуються у торговельній діяльності, належать:

- накладні;
- товарно-транспортні накладні;
- рахунки-фактури;
- прибуткові касові ордери;
- акти приймання товарів;
- картки складського обліку;
- реєстри надходження і реалізації товарів.

Ретельна перевірка цих документів дозволяє встановити достовірність здійснених господарських операцій, їх відповідність обліковій політиці підприємства та чинному законодавству.

Головною метою аудиту торговельних підприємств є підтвердження достовірності фінансової звітності та встановлення відповідності здійснених господарських операцій чинному нормативно-правовому регулюванню. Це забезпечує користувачам звітності можливість прийняття обґрунтованих управлінських і фінансових рішень на основі надійної інформації.

У результаті аудиторської перевірки діяльності торговельного підприємства можуть бути виявлені такі типові помилки:

1. Документальні помилки — відсутність або неправильне оформлення первинних документів (наприклад, невідповідність між накладними та актами приймання товару).

2. Помилки в обліку товарних операцій — некоректне відображення надходження, зберігання або реалізації товарів у регістрах обліку.

3. Невідповідність облікової політики законодавству — застосування методів оцінки або амортизації, що не відповідають чинним нормам.

4. Фінансові викривлення — заниження або завищення доходів, витрат, залишків товарів або дебіторської заборгованості.

5. Недоліки внутрішнього контролю — відсутність чітко встановлених процедур перевірки, що створює ризик шахрайства або зловживань.

6. Помилки в податковому обліку — неправильне нарахування або відображення податкових зобов'язань.

Виявлення та аналіз цих помилок дозволяє не лише підвищити достовірність фінансової звітності, а й удосконалити систему управління підприємством.

Проведення аудиту діяльності торговельного підприємства дозволяє виявити недоліки та помилки у веденні бухгалтерського обліку, а також відкриває можливості для вдосконалення облікових процедур. Застосування адаптованої методики аудиту, яка враховує специфіку діяльності торговельного підприємства, забезпечує глибоке охоплення господарських операцій, характерних саме для цієї галузі.

Результатом такої перевірки є якісний аудиторський звіт, що формує об'єктивну та достовірну інформаційну базу. Це, у свою чергу, дозволяє керівництву та іншим користувачам фінансової звітності приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення.

Список використаних джерел:

1. Апопій В.В., Міщук І.П., Ребицький В.М., Рудницький С.І., Хом'як Ю.М. Організація торгівлі: Підручник. Київ. Центр учбової літератури. 2018. 632 с.
2. Бурак І.О. Галузеві особливості торговельних підприємств. Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1(11). С. 23-29
3. Петрик О.А. Напрями аудиту доходів торгових підприємств: вплив галузевих особливостей. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. до 20-річчя кафедри обліку і аудиту ІФНТУНГ (16-17 жовтня 2015 р.). Івано-Франківськ : Вид-во ІФНТУНГ, 2015. С. 232-234.
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. 2258-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 15.03.2023).

УДК 657

Трухоновець Богдана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ, ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ

Truhonovets Bohdana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

CASH FLOW STATEMENT: ECONOMIC ESSENCE, REQUIREMENTS AND PREPARATION PROCEDURE

Фінансова звітність є важливим інструментом управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Одним із ключових її елементів є звіт про рух грошових коштів, який надає інформацію про надходження та вибуття грошових коштів за звітний період. Економічний зміст цього звіту полягає у відображенні динаміки грошових потоків підприємства за трьома видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою.

Звіт про рух грошових коштів дає змогу оцінити здатність підприємства генерувати грошові потоки, своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, а також здійснювати інвестиційну та фінансову діяльність. Він є важливим джерелом інформації для інвесторів, кредиторів та керівництва підприємства.

В Україні порядок складання звіту про рух грошових коштів регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], а також МСБО 7 для підприємств, які застосовують міжнародні стандарти.

Звіт поділяється на три частини:

1. Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, що забезпечує основний дохід.
2. Інвестиційна діяльність – придбання та продаж довгострокових активів та інших інвестицій.
3. Фінансова діяльність – операції, які змінюють розмір і склад власного та позикового капіталу.

Види рухів:

Під час підготовки звіту експерти використовують як прямі, так і непрямі методи. У першому випадку завдання легше виконати, але деякі фактори не враховуються. Наприклад, кредитна заборгованість і дебіторська заборгованість. Другий підхід полягає в управлінні всім капіталом. Він безпосередньо пов'язаний з балансом і враховує доходи майбутніх періодів, надходження та сплату кредитних зобов'язань, амортизацію та інші важливі параметри.

Звіт про рух грошових коштів за прямим методом:

Суть підготовки звіту прямим методом дуже проста. Для цього навіть не потрібні глибокі знання фінансів і бухгалтерського обліку. Розрахунок: грошові надходження мінус витрати.

Процес формування Звіту складається всього з чотирьох етапів: збір даних; розробка форми документу; внесення вхідних даних; розрахунок внутрішніх оборотів.

Для звіту потрібна інформація, отримана з касових документів і банківських виписок. Зазвичай використовуються бухгалтерські процедури. Це дозволяє автоматично формувати звіти за потрібний період часу. Необхідна інформація щодо: строків операцій; сум; типів (надходження або сплати); контрагентів (кому або від кого було здійснено перерахування).

Звіт про рух грошових коштів за непрямим методом [2]:

Грошовий потік у цьому випадку виходить шляхом коригування чистого прибутку. Амортизація, прибуток або збиток від позареалізаційної діяльності та зміни залишків кредитів за дебіторською заборгованістю додаються до показника чистого прибутку.

Суть цього методу полягає в знаходженні зміни залишку фонду через рівняння балансу. Непрямим він називається тому, що для отримання даних про рух коштів використовуються інші складові балансу. Наприклад, якщо дебіторська заборгованість компанії зростає, то грошові кошти точно зменшаться. Збільшення кредиторської заборгованості повинно супроводжуватися збільшенням грошових коштів.

Процес складання звіту вимагає ретельного збору даних з облікових регістрів, правильного групування грошових потоків та дотримання вимог стандартів. Якісно складений звіт сприяє прозорості діяльності підприємства, зменшенню фінансових ризиків та підвищенню ефективності управління грошовими ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text.
3. Королук Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
4. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Подольчак Н.Ю. Фінансова звітність підприємства: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020.
6. Співак С.М., Королук Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
7. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.

УДК 338:46

Федчик Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

КОНСАЛТИНГОВІ КОМПАНІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Fedchyk Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

CONSULTING COMPANIES AND THEIR ROLE IN ENTERPRISE DEVELOPMENT

Консалтингові послуги стали невід'ємною частиною розвитку підприємств у різних сферах економіки. В умовах високої конкуренції та швидких змін на ринку компанії потребують якісного аналізу, стратегічного планування та експертного супроводу. Саме консалтинг дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони бізнесу, розробити ефективні стратегії та знайти оптимальні рішення для досягнення поставлених цілей.

Одним із ключових факторів успіху компанії є співпраця з професійними аналітиками, яких надає консалтингова компанія. Такі організації допомагають підприємствам адаптуватися до змін ринку, впроваджувати нові технології та підвищувати ефективність управління. Експерти з консалтингу працюють у різних напрямках – від фінансового планування та маркетингових досліджень до розробки організаційних структур і оптимізації бізнес-процесів. Завдяки їхнім рекомендаціям бізнес отримує можливість уникнути помилок, підвищити продуктивність та посилити конкурентні переваги [1].

Залучення консалтингових послуг має низку переваг для підприємств будь-якого рівня. Насамперед, це доступ до висококваліфікованих фахівців, які мають глибокі знання у своїх галузях. Вони використовують перевірені методики та найкращі практики, що дозволяє значно поліпшити ефективність роботи компанії.

Ще одна важлива перевага – економія часу та ресурсів. Замість того, щоб витрачати внутрішні ресурси на аналіз та розробку нових стратегій, підприємство отримує готові рішення, які вже підтверджені практикою. Це дає змогу керівникам зосередитися на ключових аспектах бізнесу та не відволікатися на технічні питання.

Консалтингові компанії також надають об'єктивний погляд на діяльність підприємства, що допомагає виявити слабкі сторони та знайти шляхи їх усунення. Незалежний аналіз дозволяє оцінити ефективність бізнес-процесів, виявити можливості для оптимізації та розробити індивідуальні рекомендації, що сприятимуть подальшому зростанню. Крім того, залучення зовнішніх консультантів часто допомагає уникнути внутрішньої упередженості, даючи змогу приймати більш обґрунтовані та стратегічні рішення. Це особливо важливо в періоди трансформацій, масштабування чи виходу на нові ринки [2].

Однією з основних переваг для підприємств – це використання консалтингових послуг. Адже вони надають незалежний погляд на діяльність підприємства. Завдяки цьому вдається виявити проблеми, які можуть бути непомітними для внутрішніх співробітників. Крім того, консалтингові компанії володіють передовими методиками, інструментами та доступом до актуальної інформації, що забезпечує високу якість послуг. Виділяють п'ять основних функціональних потреб підприємств, до рішення яких залучаються консультанти

Стратегічний консалтинг — класичний напрямок управлінського консалтингу. Консультанти розробляють корпоративні стратегії, проводять стратегічне дослідження ринку, визначають стратегічне позиціонування, забезпечують угоди щодо інтеграції,

тобто розробляють управлінські рішення, здатні забезпечити їх клієнтам стійкі конкурентні переваги та високі темпи росту бізнесу в майбутньому.

Операційний консалтинг допомагає компаніям підвищити ефективність оперативного управління. Консультанти розробляють рішення, здатні підвищити операційну ефективність компанії: з оптимізації бізнес-процесів, фінансових потоків, постановці й налагодженні управлінського обліку.

Організаційний консалтинг допомагає підвищити ефективність організаційного управління. Консультанти пропонують послуги з розробки організаційної структури, підвищенню організаційної ефективності, оформленню бізнес-процесів.

ІТ-консалтинг — найбільш динамічний напрямок управлінського консалтингу. Інформація робить бізнес більш конкурентоздатним, а інформаційні технології дозволяють автоматизувати процеси збору, передачі та аналізу інформації. Управлінські задачі за допомогою ІТ вирішуються автоматично й миттєво. Консультанти пропонують послуги з формалізації та оптимізації управлінських задач, вибору, проектування, створення та впровадження інформаційних систем управління, тобто розробляють рішення, що дозволяють використовувати інформацію ефективніше.

HR-консалтинг – це послуги з оптимізації управлінських команд, консультування з питань інтеграції управлінських команд при злитті та поглинанні [3].

Робота з консалтинговою компанією дозволяє не лише вирішити поточні проблеми, але й запровадити довгострокові стратегії розвитку. Вона допомагає підприємствам знаходити нові можливості для зростання, оптимізувати витрати та ефективніше управляти ресурсами. Завдяки цьому консалтингова компанія стає важливим партнером для досягнення бізнес-успіху [4].

Таким чином, консалтингові послуги виступають стратегічним ресурсом для сучасних підприємств, які прагнуть підвищити ефективність своєї діяльності, адаптуватися до ринкових змін і забезпечити сталий розвиток. Незалежний експертний супровід дозволяє уникати поширених помилок, оптимізувати управлінські процеси та впроваджувати інноваційні рішення. Співпраця з професійними консалтинговими компаніями стає не лише засобом вирішення поточних проблем, а й основою для формування конкурентних переваг та досягнення довгострокового успіху.

Список використаних джерел

1. Роль консалтингу у сучасному бізнес-середовищі Гард.City. URL: <https://thegard.city/articles/406588/rol-konsaltingu-u-suchasnomu-biznes-seredovischi>
2. Основні напрями консалтингових послуг. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/66-tridtsyat-p-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/857-konsalting-osnovni-formi-konsaltingovikh-poslug-informatsijnij-konsalting>
3. Консалтинг як інструмент розвитку підприємства. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/082b6cd9-ff4d-48e2-8eed-bb4ff1cd136a/content>
4. Консалтинг як інструмент стратегічного розвитку. URL: https://protocol.ua/ua/konsalting_yak_instrument_strategichnogo_rozvitku
5. Корольок Т., Мазуренок О. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. Галицький економічний вісник. 2021. Том 70. № 3. С. 59-70.
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 338

Цвігун Денис

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Tsvihun Denys

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ANALYSIS OF PRODUCTION AND PRODUCT REALIZATION

Аналіз виробництва та реалізації продукції — це не просто одна з управлінських процедур, а справді ключовий компонент ефективної роботи будь-якого підприємства. Завдяки ньому можна побачити, де саме у виробничому процесі є слабкі місця, наскільки ефективно продається продукція, а також приймати стратегічно важливі управлінські рішення. Особливо в умовах мінливого ринку та економічної нестабільності цей інструмент допомагає підприємствам адаптуватися, зберігати прибутковість і забезпечувати сталий розвиток.

У сучасній економіці підприємство не може функціонувати ізольовано від впливу зовнішніх та внутрішніх чинників. Тому аналіз виробництва та збуту продукції відіграє роль не тільки інструменту контролю, а й прогнозування. Вчасно виявлені відхилення дозволяють оперативно вжити заходів для оптимізації процесів. Наприклад, якщо у звітах за останні квартали зафіксоване зниження обсягу реалізації, це може свідчити про зміну попиту, ігнорування ринкових тенденцій або посилення конкуренції. Таким чином, аналіз дає змогу приймати не реактивні, а проактивні рішення.

До основних методів, які використовують під час такого аналізу, належать: порівняльний аналіз, динамічний аналіз та індексний метод. Порівняльний аналіз дозволяє виявити відхилення між плановими і фактичними показниками, а також провести бенчмаркінг із середньогалузевими значеннями (Бланк І.А., 2018). Динамічний аналіз, у свою чергу, допомагає простежити зміни у виробничих і збутових показниках за різні періоди. Це дає можливість встановити тренди й визначити закономірності, що особливо корисно при довгостроковому плануванні. Індексний метод застосовується для кількісної оцінки впливу окремих факторів на результат діяльності — наприклад, можна обчислити, як зростання продуктивності праці чи зміна собівартості вплинули на загальний прибуток підприємства (Савицька Г.В., 2022).

У практиці найчастіше аналізуються такі показники: обсяг виробництва, обсяг реалізації, собівартість продукції, рентабельність, продуктивність праці, оборотність запасів, тривалість операційного циклу. Наприклад, індекс фізичного обсягу виробництва (ІФОВ) розраховується як відношення фактичного обсягу до базового. Якщо ІФОВ дорівнює 1,2, це означає, що обсяг виробництва зріс на 20%. Такий аналіз дає змогу оцінити не лише обсяги, а й динаміку, а отже — ефективність управлінських рішень у виробничій сфері (Ліпич Л.І., 2019).

Однією з основних проблем, яка часто виявляється в ході аналізу, є перевиробництво. Воно виникає, коли обсяги виробленої продукції перевищують фактичний попит, що веде до накопичення залишків на складах, зменшення оборотності капіталу та ризику псування продукції. Іншою проблемою є надлишкові запаси, які можуть виникати через неточне планування або неефективну логістику (Друрі К., 2020). А низький рівень збуту часто сигналізує про відсутність ефективної маркетингової стратегії, погано сформований асортимент або неконкурентні ціни (Котлер Ф., Келлер К. Л., 2021).

Для вирішення цих проблем використовуються сучасні інструменти управління: системи прогнозування попиту, методології Just-in-time, ERP- та CRM-системи. Наприклад, впровадження ERP-системи дозволяє централізовано керувати ресурсами,

аналізувати відхилення в режимі реального часу й приймати оперативні рішення (Ковальчук Т.Т., 2020). А CRM-система сприяє підвищенню ефективності роботи з клієнтами та прогнозуванню обсягів продажів.

Не менш важливим є врахування зовнішніх факторів: змін у законодавстві, валютних коливань, податкових ініціатив, інфляційних процесів. Всі ці чинники формують зовнішнє середовище, до якого підприємство має адаптуватися. Наприклад, зростання інфляції без коригування цінової політики може призвести до зниження прибутковості, навіть якщо обсяги реалізації залишаються стабільними. Тому аналіз повинен враховувати не лише внутрішні показники, а й макроекономічні тенденції (офіційні дані Держстату України).

Ще один аспект, який набуває дедалі більшої актуальності — це цифрова трансформація процесів виробництва та реалізації. Аналітика великих даних (Big Data), машинне навчання та автоматизація процесів дають змогу створити інтегровану модель управління. Наприклад, за допомогою алгоритмів прогнозування попиту можна точніше планувати обсяги виробництва, уникати перевиробництва та скорочувати витрати на зберігання. Ці інструменти вже активно застосовуються на підприємствах у сфері логістики, ритейлу, машинобудування (Porter M., 2004).

У стратегічному плануванні аналіз виробництва та реалізації стає фундаментом для ухвалення рішень, які визначають вектор розвитку підприємства. На основі аналітичних даних формуються плани інвестування, оновлення обладнання, оптимізації виробничих потужностей, удосконалення кадрової політики. Також він сприяє формуванню інноваційних стратегій, які дозволяють підприємству зберігати конкурентоспроможність навіть у складних ринкових умовах (Герасимчук В.Г., Кузьмін О.Є., 2021).

Ще одним важливим напрямом у межах аналізу виробництва є оцінка ефективності використання виробничих потужностей. Часто трапляються ситуації, коли підприємство має надлишкове обладнання або, навпаки, працює на межі можливостей. У першому випадку виникає неефективне використання капіталу, у другому — ризик зривів замовлень і підвищення виробничих витрат. Для уникнення таких ситуацій доцільно проводити аналіз коефіцієнтів завантаження, простоїв, технічного стану основних фондів (Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., 2021). Це дає змогу не лише оцінити поточний рівень використання ресурсів, а й спланувати потребу в модернізації чи оптимізації виробничої бази.

Крім того, аналіз реалізації продукції повинен враховувати поведінку споживачів, конкурентне середовище та маркетингову активність. Навіть якісний товар не буде успішно реалізований без правильної маркетингової стратегії. Аналіз ринку дозволяє краще розуміти структуру попиту, переваги цільової аудиторії, сезонні коливання тощо. В умовах цифрової економіки маркетингові підходи також зазнають трансформацій — активніше використовуються цифрові канали, таргетинг, персоналізовані пропозиції. Відтак аналіз ефективності збутових каналів та маркетингових інструментів стає необхідною складовою управління реалізацією (Котлер Ф., Келлер К. Л., 2021).

Таким чином, аналіз виробництва та реалізації продукції є не лише технічним інструментом, а повноцінним управлінським механізмом, який дозволяє підприємству не лише "виживати", а й розвиватися. Його системне застосування забезпечує гнучкість, адаптивність, економічну стійкість та орієнтацію на довгостроковий результат. В умовах глобальних змін і високої конкуренції саме здатність ефективно аналізувати власну діяльність і ухвалювати на цій основі обґрунтовані рішення визначає успішність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Управління підприємницькою діяльністю. К.: Ніка-Центр, 2018. 528 с.
2. Герасимчук В. Г., Кузьмін О. Є. Економіка підприємства. Львів: «Магнолія 2006», 2021. 416 с.
3. Голда Н.М., Краузе О.І., Бурліцька О.П. (2021) Дослідження та формування механізму продажу. *Галицький економічний вісник*. Том 68. № 1 (68). С. 166-174.
4. Друрі К. Управлінський та виробничий облік. К.: Центр учбової літератури, 2020. 832 с.
5. Ліпич Л. І. Економічний аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2019. 336 с.
6. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. К.: Нове знання, 2022. – 672 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
8. Ковальчук Т. Т. Інформаційні системи в управлінні підприємством. К.: КНЕУ, 2020. 392 с.
9. Корольок Т. Систематизація і класифікація ризиків у галузях економічної науки. *Галицький економічний вісник*. 2015. Том 48. № 1. С. 62-71.
10. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент. К.: Вільямс, 2021. 832 с.
Porter M. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. NY: Free Press, 2004. p. 5
11. Краузе О., Голда Н., Тимошів М. Зміни поведінки споживача в умовах війни. / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 492-503. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
12. Краузе О.І. Дослідження поведінки споживачів та методів формування споживчого попиту / Маркетинг 4.0: стратегічні імперативи та сучасні тенденції]: колективна монографія /за аг ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. – Тернопіль: ФОП Шпак В.Б., 2021. – С. 89-122. (351 с.)
13. Spivak S., Seniv B., Stetsko M., Horodetsky M., Ivanova A. Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System. 2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Ceske Budejovice, Czech Republic, 19-21 September 2024, pp. 434-438. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.

УДК 657

Шаюк Микола, Дерейчук Олексій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Shayuk Mykola, Dereychuk Oleksiy

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS IN UKRAINE: CHALLENGES, FEATURES AND PROSPECTS

Впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні є однією з актуальних тем у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності. З 2025 року значна частина підприємств, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, підприємства видобувних галузей та великі групи підприємств повинні перейти на складання фінансової звітності за МСФЗ. Це зумовлено законодавчими змінами, які спрямовані на підвищення прозорості та порівнянності фінансової інформації на міжнародному рівні [1]. Перехід на МСФЗ вимагає від підприємств суттєвих змін у системі обліку, підготовці звітності та внутрішніх контролях.

Одним із ключових викликів для підприємств є адаптація облікової політики до нових стандартів, що включає перегляд методів оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат. МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності», який набере чинності з 01 січня 2027 року, буде встановлювати нові вимоги до структури та змісту звітності, що покликано забезпечити більш достовірне відображення фінансового стану підприємства [2]. Зокрема, стандарт вводить поняття операційного прибутку, що є важливим для аналізу операційної діяльності. Перехід на МСФЗ також впливає на процес розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Нові вимоги передбачають детальне розкриття управлінських показників ефективності, що дозволяє користувачам краще розуміти фінансові результати підприємства та приймати обґрунтовані рішення. Водночас, підприємства стикаються з необхідністю впровадження нових інформаційних систем для автоматизації процесу підготовки звітності у форматі XBRL, що є обов'язковим для подання даних до Центру збору фінансової звітності в Україні [3]. Важливою складовою є також навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів і фінансових аналітиків, оскільки нові стандарти вимагають глибоких знань і розуміння міжнародних принципів обліку. Підприємства, особливо середні та малі, можуть стикатися з труднощами через обмежені ресурси для впровадження МСФЗ, що потребує підтримки з боку держави та професійних організацій. Зміни у законодавстві України також передбачають чіткі строки подання фінансової звітності, що залишаються незмінними навіть у контексті воєнного стану, що є важливим для стабільності фінансової системи країни. Водночас, нові стандарти підвищують вимоги до аудиту фінансової звітності, що забезпечує додаткову гарантію достовірності оприлюдненої інформації.

Перспективи впровадження МСФЗ в Україні пов'язані з інтеграцією в світову економіку, залученням іноземних інвестицій та підвищенням конкурентоспроможності підприємств. МСФЗ сприяють уніфікації облікових процедур, що полегшує порівняння фінансових результатів українських компаній з міжнародними аналогами. Це особливо актуально для публічних компаній та груп підприємств, які працюють на міжнародних ринках. Водночас, існують певні ризики, пов'язані з неповним розумінням нових стандартів, що може призвести до помилок у звітності та втрати довіри інвесторів. Тому важливим є постійний моніторинг змін у МСФЗ та своєчасне оновлення облікової політики підприємств. Професійні асоціації та навчальні центри відіграють ключову

роль у підтримці підприємств під час цього переходу. Особливу увагу слід приділити звіту про власний капітал. Цей звіт відображає зміни у структурі капіталу підприємства протягом року і є важливим для аналізу фінансової стабільності. Для підприємств, які складають звітність за МСФЗ, звіт про власний капітал може подаватися і у проміжній звітності. Проміжна фінансова звітність за національними стандартами, що складається з балансу та звіту про фінансові результати, залишається актуальною для підприємств, які не переходять на МСФЗ. Водночас, для підприємств, що застосовують МСФЗ, проміжна звітність має більш складну структуру та включає додаткові розкриття. Це дозволяє користувачам отримувати більш повну інформацію про фінансовий стан підприємства у проміжних періодах.

Технічні аспекти подання звітності у форматі XBRL також є важливим елементом модернізації системи фінансової звітності в Україні. Запровадження електронного подання даних підвищує оперативність та точність обробки інформації, що є критично важливим для регуляторів та користувачів звітності. Це також сприяє зниженню адміністративного навантаження на підприємства. Важливим напрямом є також адаптація МСФЗ до особливостей воєнного часу, що впливає на оцінку активів, зобов'язань та розкриття ризиків. У 2024-2025 роках були внесені відповідні поправки, які відображають ці обставини, що допомагає підприємствам коректно відображати фінансовий стан у складних умовах. Це підвищує релевантність та достовірність фінансової звітності. Впровадження МСФЗ стимулює розвиток внутрішнього контролю та управління ризиками у підприємствах. Стандарти вимагають від компаній не лише точного обліку, але й прозорості у розкритті інформації про ризики, що впливають на їх діяльність. Це сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів та кредиторів.

Підсумовуючи, перехід на МСФЗ є складним, але необхідним кроком для українських підприємств, що прагнуть відповідати міжнародним вимогам та підвищувати свою конкурентоспроможність. Впровадження нових стандартів вимагає комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, технічну модернізацію, навчання персоналу та підтримку з боку державних органів і професійних спільнот.

Таким чином, впровадження МСФЗ є не лише актуальною, а й стратегічно важливою для розвитку національної економіки та інтеграції України у світову фінансову систему. Вона відкриває нові можливості для підприємств, але водночас ставить перед ними серйозні виклики, які потребують системного підходу та професійної підтримки.

Список використаних джерел:

1. МСФЗ у 2025 році: які компанії зобов'язані перейти на міжнародні стандарти. 7eminar: веб-сайт. URL: <https://7eminar.ua/news/7284-msfz-u-2025-yaki-kompaniyi-zobovyazani-pereiti-na-miznarodni-standarti> (дата звернення: 10.05.2025).
2. Роз'яснення щодо складання річної фінансової звітності за 2024 рік відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozyasnennya-schodo-skladannya-richnoyi-finansovoyi-zvitnosti-za-2024-rik-vidpovidno-do-mijnarodnih-standartiv-finansovoyi-zvitnosti> (дата звернення: 10.05.2025).
3. Парокінна А., Таран І. Оновлення у сфері подання фінансової звітності: на що компаніям варто звернути увагу? URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2025/taxonomy-ua-ifrs-xbrl-updates.html> (дата звернення: 10.05.2025).

УДК 657

Штокайло Олександр, Теслюк Денис

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

**ВПРОВАДЖЕННЯ ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМУ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Shtokailo Oleksandr, Tesliuk Denys

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

**IMPLEMENTATION OF SUSTAINABILITY REPORTING IN THE
ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING SYSTEM OF ENTERPRISES IN
UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS**

У 2025 році в Україні розпочинається новий етап трансформації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, пов'язаний із впровадженням звітності зі сталого розвитку. Цей процес є частиною гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема Директивою ЄС 2022/2464 (CSRD) та Європейськими стандартами звітності зі сталого розвитку (ESRS). Звітність зі сталого розвитку передбачає комплексне висвітлення екологічних, соціальних та управлінських (ESG) аспектів діяльності підприємств. Вона має на меті підвищити прозорість бізнесу, сприяти відповідальності перед суспільством і залученню інвестицій. Впровадження цієї звітності є важливим кроком для інтеграції українських компаній у європейський економічний простір [1; 2]. Законопроект Міністерства фінансів України, оприлюднений у 2025 році, пропонує внести зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», якими передбачено обов'язкове складання, подання та оприлюднення звітності зі сталого розвитку для певних категорій підприємств. Зокрема, це великі підприємства з понад 500 працівниками, материнські компанії великих груп та підприємства, цінні папери яких торгуються на регульованому ринку. Перший звітний період для великих підприємств встановлено на 2026 рік, для середніх і малих підприємств – на 2028 рік [3]. Впровадження звітності зі сталого розвитку вимагає суттєвих змін у системі бухгалтерського обліку підприємств. По-перше, необхідно інтегрувати нові вимоги до розкриття інформації про вплив діяльності на екологію, соціальні аспекти та управління. Це передбачає розробку нових процедур збору, обробки та аналізу даних, що виходять за межі традиційних фінансових показників. По-друге, звітність зі сталого розвитку має бути узгоджена з фінансовою звітністю та включена до звіту про управління, що підвищує її значущість для користувачів інформації.

Одним із основних викликів є формування нормативно-правової бази, яка б чітко регламентувала вимоги до складання звітності зі сталого розвитку. На сьогодні в Україні відсутні прямі зобов'язання щодо такої звітності, але вже створюється відповідна нормативна база, що передбачає гармонізацію з європейськими стандартами ESRS. Стратегія запровадження ESRS передбачає поетапне впровадження звітності до 2030 року з поступовим розширенням кола підприємств, які її складають, та обов'язковим аудитом звітів. Важливою складовою є оновлення критеріїв класифікації підприємств за розміром і галузевою ознакою з урахуванням вимог ЄС. Це дозволить визначити коло суб'єктів, які підпадають під обов'язок звітування, і забезпечити рівні умови для українських підприємств на європейському ринку. Законопроект також передбачає особливості ведення бухгалтерського обліку державними підприємствами та компаніями з державною часткою понад 50%, що має підвищити якість і прозорість їх звітності. Звітність зі сталого розвитку включає інформацію про вплив підприємства на довкілля, соціальну сферу, дотримання прав людини, антикорупційні заходи та

управління ризиками. Така інформація є важливою для інвесторів, кредиторів і інших зацікавлених сторін, які все більше орієнтуються на ESG-фактори при прийнятті рішень. Відповідно, якісна звітність зі сталого розвитку підвищує довіру до підприємства і сприяє залученню довгострокових інвестицій. Впровадження нових стандартів вимагає значних інвестицій у інформаційні системи та підготовку персоналу. Підприємствам необхідно розробити внутрішні політики і процедури збору даних з різних підрозділів, що забезпечить повноту і достовірність інформації. Особливо складним є забезпечення узгодженості даних зі сталого розвитку з фінансовою звітністю, що вимагає інтегрованого підходу до обліку. Водночас, автоматизація процесів збору і обробки даних може значно полегшити цю роботу.

Одним із важливих аспектів є підвищення кваліфікації бухгалтерів, фінансових аналітиків та менеджерів із сталого розвитку. Вони повинні володіти знаннями не лише у сфері традиційного фінансового обліку, а й у питаннях екологічної та соціальної відповідальності, методах оцінки ESG-ризиків і можливостей. Професійні навчальні програми та тренінги стануть ключовим інструментом для успішного впровадження звітності зі сталого розвитку. Важливим є також питання аудиту звітності зі сталого розвитку. На відміну від традиційної фінансової звітності, аудит ESG-звітів має свої особливості, пов'язані з оцінкою нефінансових показників та їх відповідністю встановленим стандартам. В Україні планується поступове впровадження аудиту такої звітності, що підвищить її достовірність і довіру користувачів. Це стане додатковим стимулом для підприємств дотримуватися високих стандартів сталого розвитку [1].

Підприємства, що вже розпочали підготовку до впровадження звітності зі сталого розвитку, відзначають позитивний вплив цього процесу на внутрішні управлінські рішення. Збір і аналіз ESG-даних дозволяє краще розуміти ризики і можливості, пов'язані з екологічними та соціальними факторами. Це сприяє формуванню більш ефективної стратегії розвитку, що враховує інтереси всіх зацікавлених сторін. Таким чином, звітність зі сталого розвитку стає не лише обов'язком, а й інструментом конкурентної переваги. Важливим є також питання взаємодії звітності зі сталого розвитку з іншими видами звітності, зокрема фінансовою, податковою та звітністю з корпоративного управління. Інтеграція цих звітів дозволить знизити адміністративне навантаження на підприємства і підвищити якість інформації. Це потребує розробки уніфікованих форматів і стандартів подання інформації, що є одним із завдань нормативно-правового регулювання.

Таким чином, звітність зі сталого розвитку стає не лише нормативною вимогою, а й важливим інструментом управління, що відкриває нові можливості для підприємств в Україні. Вона сприяє формуванню більш відповідального, прозорого і конкурентоспроможного бізнес-середовища, що відповідає викликам сучасності і очікуванням суспільства.

Список використаних джерел:

1. Черниш Л., Штанцель С., Ушаков Ф., Черновол В. ESRS-звітність в Україні: впровадження європейських стандартів. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/esrs-reporting-in-ukraine-implementing-european-standards> (дата звернення: 06.05.2025).
2. Скок А. Що таке CSRD і чому вона важлива для бізнесу в Україні?. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/what-is-csrd-and-why-it-is-important-for-business-in-ukraine> (дата звернення: 06.05.2025).
3. Мінфін пропонує запровадити звітність із сталого розвитку. 7eminar: веб-сайт. URL: <https://7eminar.ua/news/4722-minfin-proponuje-zaprovaditi-zvitnist-iz-stalogo-rozvitku> (дата звернення: 10.05.2025).

УДК 657

Яцков Руслан

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ТЕРНОПІЛІ

Yatskov Ruslan

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THEORETICAL ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF FINANCIAL ACCOUNTING AT ENTERPRISE IN TERNOPIL

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення теоретичних і практичних засад організації фінансового обліку на підприємствах малого бізнесу поліграфічної галузі. Ефективна система фінансового обліку є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, забезпечення фінансової прозорості та підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Зазначене питання набуває особливої ваги для ФОП "Паляниця центр оперативної поліграфії" у м. Тернополі, який функціонує в умовах посилення ринкової конкуренції та потребує вдосконалення облікової системи для забезпечення ефективного управління.

Фінансовий облік виконує низку важливих функцій, серед яких виокремлюються:

- Інформаційна, що забезпечує формування повної та достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- Контрольна, що слугує інструментом контролю за використанням ресурсів та дотриманням вимог законодавства;
- Аналітична, яка передбачає використання облікових даних для аналізу діяльності;
- Соціальна, що реалізується через облік соціально значущих витрат, зокрема на оплату праці, соціальне забезпечення тощо [1].

Нормативно-правове забезпечення обліку представлено Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-XIV, який визначає правові основи облікової діяльності, принципи ведення обліку та вимоги до фінансової звітності.

Організація фінансового обліку на поліграфічних підприємствах ускладнюється через багатоваріантність продукції: книжково-журнальна, рекламна, пакувальна, етикеткова та інша продукція мають різні особливості обліку витрат. Значну роль відіграє облік матеріальних запасів, зокрема паперу як основної сировини з високою питомою вагою у собівартості продукції [2].

Калькулювання витрат потребує правильного розподілу прямих та непрямих витрат, а також обґрунтованого вибору бази для їх розподілу (машино-години, трудомісткість тощо).

Аналіз організації фінансового обліку на підприємстві ФОП "Центр оперативної поліграфії" виявив низку проблем, серед яких:

- Відсутність облікової політики, що знижує ефективність облікових процедур та суперечить чинному законодавству [3];
- Незатверджений графік документообігу, що ускладнює своєчасну обробку первинних документів;
- Відсутність системи внутрішнього контролю, що підвищує ризики помилок та зловживань;
- Відсутність управлінського обліку, що унеможливує точну оцінку рентабельності продукції.

Розв'язання вказаних проблем передбачає:

- Розробку облікової політики;
- Затвердження графіка документообігу;
- Впровадження системи внутрішнього контролю;
- Створення системи управлінського обліку з елементами бюджетування та обліку

за центрами відповідальності.

Перспективними напрямками вдосконалення облікової системи є:

• Автоматизація обліку за допомогою галузевих рішень на базі платформи "1С:Підприємство";

• Впровадження електронного документообігу, що дозволить покращити контроль над документообігом;

• Використання хмарних сервісів для забезпечення доступності, безпеки та мобільності облікової інформації.

Отже, підвищення ефективності фінансового обліку на малих поліграфічних підприємствах, зокрема на прикладі ФОП "Центр оперативної поліграфії", можливе шляхом впровадження сучасних облікових інструментів, регламентуючих документів та інтеграції обліку з фінансовою стратегією підприємства.

Усе це створює підґрунтя для подальшого дослідження шляхів вдосконалення фінансового обліку в умовах цифрової трансформації та формування інформаційної економіки.

Список використаних джерел:

1. Великий Ю. М. Управління витратами підприємства: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2009. 192 с.
2. Викиданець І.В. Проблемні аспекти розробки фінансової стратегії підприємства. Держава та регіони. 2010. № 4. С. 32–37.
3. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. Вісник соціально-економічних досліджень. 2015. Вип. 1. № 56. С. 35–40.
4. Давидович І. Я. Управління витратами: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
5. Дерій В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 272 с.
6. Королюк Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
7. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
8. Співак С.М., Королюк Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
9. Співак С., Королюк Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

УДК 336.22

Бандура Оксана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Bandura Oksana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

VALUE ADDED TAX AS AN ECONOMIC CATEGORY

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним із ключових елементів податкової системи сучасних держав. Він відіграє важливу роль у формуванні державного бюджету, регулюванні економічної активності та забезпеченні фінансової прозорості. Дослідження ПДВ як економічної категорії є необхідним для розуміння його функціонування та впливу на економіку.

За економічним змістом непрямі податки, зокрема, податок на додану вартість – це фінансові відносини між державою та платниками податків з метою створення загального централізованого грошового фонду для виконання державою своїх функцій. При цьому, ці відносини є односторонніми від платника до бюджету. Загалом, податок на додану вартість є частиною новоствореної вартості товарів (робіт, послуг), яка формується на кожному етапі виробництва, обігу та включається до ціни товару і сплачується кінцевим споживачем. ПДВ представляє собою податок на внутрішнє споживання продукції, являючи при цьому, надбавку до ціни товарів (робіт, послуг), які споживаються на митній території України [3].

Нарахування та стягнення податку на додану вартість потребує чіткого визначення доданої вартості, тобто об'єкта оподаткування. Додана вартість, за своїм обсягом наближається до заново створеної вартості, яка вироблена в конкретній господарській структурі.

Додана вартість, за своїм економічним змістом є частиною повної вартості товару і включає в себе наступні складові: матеріальні витрати (вартість витрачених у виробництві сировини і матеріалів, послуг виробничого характеру, які формують собівартість продукції); заробітна плата (заробітна плата за окладами, премії, матеріальна допомога, компенсаційні виплати); відрахування на соціальні заходи (відрахування на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття); амортизація (сума нарахованої амортизації основних засобів, які задіяні в процесі виробництва товарів, робіт, послуг); прибуток.

Перша складова не залежить від зусиль товаровиробника і тому вона суто арифметично включається в ціну товару. Наступні складові (заробітна плата, прибуток, відрахування на соціальні заходи та амортизація) є доданою вартістю, оскільки вони є тими частинами повної вартості товару, які створюються на конкретному етапі в процесі виробництва товару [4].

Облік ПДВ складається з обліку таких компонентів:

Податковий кредит – це сума, на яку платник податку на додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання за звітний період (сума ПДВ сплачена таким підприємством у складі вартості товарів, робіт, послуг, придбаних в іншого платника ПДВ, або сплачена на кордоні митним органам).

Податкове зобов'язання – загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді, та/або сума коштів, сформована за рахунок податкових пільг, що були використані платником податків не за цільовим призначенням чи з порушенням порядку їх надання, встановленим ПКУ.

Сума податку, що підлягає сплаті до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного періоду та сумою податкового кредиту такого звітного періоду [5].

Відповідно до ст. 180 Податкового кодексу України, перелік суб'єктів, які зобов'язані сплачувати ПДВ, залишається незмінним. До них належать:

- 1) будь-яка особа, яка провадить або планує провадити господарську діяльність;
- 2) будь-яка особа, яка зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;
- 3) будь-яка особа, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України;
- 4) особа, яка веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи;
- 5) особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з податку на додану вартість щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управлінні за договорами управління майном;
- 6) особа, яка проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави [6].

Податкова накладна є первинним документом і підставою для нарахування податкових зобов'язань із ПДВ у зв'язку з постачанням (продажем) товарів (робіт, послуг) у продавця-платника ПДВ, і одночасно - документальним доказом права на віднесення до податкового кредиту витрат зі сплати ПДВ при придбанні товарів у покупця – платника податку. Тому податкова накладна не може існувати окремо від так званих «товарних» документів або інших документів підтверджуючих факти господарського життя підприємства. Варто зазначити, що право на складання податкових накладних надається виключно особам, зареєстрованим як платники податку на додану вартість.

Усі податкові накладні підлягають реєстрації в єдиному реєстрі податкових накладних та за формою, чинною на день такої реєстрації. Підтвердженням продавцю про прийняття його податкової накладної до Єдиного реєстру податкових накладних є квитанція в електронному вигляді у текстовому форматі, яка надсилається протягом операційного дня. З метою отримання податкової накладної, зареєстрованої в єдиному реєстрі податкових накладних, як покупець, так і продавець надсилає в електронному вигляді запит до єдиного реєстру податкових накладних, за яким отримує в електронному вигляді повідомлення про реєстрацію податкової накладної в єдиному реєстрі податкових накладних та податкову накладну в електронному вигляді.

Податок на додану вартість відіграє важливу роль у функціонуванні економіки, забезпечуючи стабільні надходження до бюджету та впливаючи на фінансову дисципліну підприємств і споживачів. Його механізм оподаткування сприяє формуванню прозорої та ефективної фінансової системи, що дозволяє державі виконувати соціальні та економічні завдання. Водночас удосконалення методів адміністрування, спрощення звітності та контроль за правомірністю відшкодування ПДВ залишаються ключовими напрямками податкової політики, які потребують подальшої оптимізації. Враховуючи його значення для економічної стабільності та

розвитку, дослідження та модернізація системи обліку і контролю ПДВ є необхідними для підвищення ефективності податкового регулювання та забезпечення справедливого розподілу фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
2. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
3. Податок на додану вартість як економічна категорія. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення 06.05.2025)
4. Економічна суть податку на додану вартість, форми та методи його обчислення на прикладі підприємств цукрової галузі. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/> (дата звернення 06.05.2025)
5. Податок на додану вартість. URL: <https://legallaid.wiki/index.php/> (дата звернення 07.05.2025)
6. Податковий кодекс України (№ 2755-VI) / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2025).
7. Податок на додану вартість: сутність та стан первинного обліку. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/13017.pdf> (дата звернення 07.05.2025)

УДК 336.225

Баник Соломія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОБЛІК ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

Banyk Solomiya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

INCOME TAX ACCOUNTING

Облік податку на прибуток є важливим елементом управління фінансовою діяльністю підприємств, оскільки він не лише впливає на їхні податкові зобов'язання, але й формує ключові аспекти економічної стабільності бізнесу. Податок на прибуток є одним із основних джерел наповнення державного бюджету, і його облік регулюється нормами Податкового кодексу України. Ці норми визначають базу оподаткування, правила визнання доходів і витрат, а також вимоги до складання звітності, створюючи платформу для ефективного адміністрування.

Однією з основних проблем є узгодження фінансового та податкового обліку. Фінансовий облік орієнтований на створення інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів, таких як інвестори або кредитори, тоді як податковий облік спрямований на забезпечення відповідності податковому законодавству. Це породжує дві типові категорії розбіжностей: тимчасові й постійні різниці. Тимчасові різниці виникають, коли моменти визнання доходів і витрат відрізняються між двома обліками, але зникають із часом. Постійні різниці, натомість, мають довготривалий характер і впливають на кінцеві фінансові показники підприємства. У контексті вдосконалення облікових процедур особливої уваги заслуговує автоматизація обліку. Впровадження програмного забезпечення, зокрема ERP-систем, забезпечує значне зменшення витрат часу на обробку даних, підвищення точності розрахунків і прозорості звітності. Ці рішення дозволяють вчасно реагувати на зміни в податковому законодавстві, мінімізуючи ризик помилок та забезпечуючи інтеграцію обліку в загальну систему управління. Методики прогнозування також відіграють важливу роль у розробці стратегічних рішень. Аналітичні моделі, побудовані на математичних розрахунках і статистичних даних, дозволяють оцінювати вплив змін у податковій політиці на фінансову стійкість підприємств. Це дає можливість прогнозувати податкові зобов'язання та будувати довгострокові фінансові плани.

Економічний вплив податку на прибуток не обмежується тільки фінансовими результатами. Він визначає рівень прибутковості, ліквідності, платоспроможності підприємства і, відповідно, його здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. У сучасних умовах підприємства повинні постійно оптимізувати свої податкові процеси для підтримання конкурентоспроможності. Облік податку на прибуток є критично важливим елементом фінансової системи підприємств та основою виконання податкових зобов'язань. Узгодження фінансового та податкового обліку, врахування тимчасових і постійних різниць, а також впровадження автоматизації облікових процесів є ключовими аспектами ефективного управління податковими зобов'язаннями. Автоматизація дозволяє значно скоротити час та зусилля, необхідні для обчислення податку, мінімізувати ризики помилок та забезпечити прозорість звітності. Оцінка економічного впливу податку на прибуток показує його важливість для стабільності підприємств, їхньої ліквідності та конкурентоспроможності. Розробка аналітичних моделей прогнозування податкових показників дозволяє приймати стратегічно обґрунтовані рішення, сприяючи довгостроковій фінансовій стабільності бізнесу. Загалом, вдосконалення методик обліку, автоматизація процесів і адаптація до змін у податковому законодавстві сприяють підвищенню ефективності управління

фінансами підприємства, зміцнюючи його позиції на ринку та забезпечуючи відповідність податковим вимогам.

Автоматизація податкового обліку відіграє ключову роль у підвищенні ефективності управління податковими процесами, зменшенні ризиків помилок та забезпеченні прозорості звітності. Використання ERP-систем та спеціалізованого фінансового програмного забезпечення дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни у податковому законодавстві, оптимізуючи облік доходів і витрат та мінімізуючи адміністративне навантаження. Окрім автоматизації, важливим аспектом є податкове планування, яке дозволяє підприємствам легально оптимізувати свої податкові зобов'язання. Використання податкових пільг, правильне структурування фінансових потоків та інвестування у дослідження й розвиток є дієвими механізмами зниження податкового навантаження. Ефективне планування допомагає компаніям розробляти довгострокові фінансові стратегії та підвищувати загальну фінансову стійкість. Також варто враховувати взаємодію підприємств із контролюючими органами. Ведення прозорості податкової звітності та застосування сучасних методів фінансового аналізу сприяє покращенню репутації компанії та забезпечує довіру з боку державних органів і фінансових партнерів. Впровадження аудиторських процедур та регулярний аналіз податкових ризиків допомагає компаніям своєчасно виявляти потенційні проблеми та запобігати штрафам.

Дослідження міжнародного досвіду в податковому регулюванні також має важливе значення для вдосконалення податкової політики підприємств. Аналіз кращих практик інших країн дозволяє адаптувати ефективні моделі оподаткування до національних умов, підвищуючи конкурентоспроможність бізнесу. Впровадження сучасних методів прогнозування податкових зобов'язань на основі статистичних даних та математичних моделей дозволяє підприємствам приймати стратегічно обґрунтовані рішення, забезпечуючи стабільність і фінансову гнучкість.

Таким чином, комплексний підхід до обліку податку на прибуток, що включає автоматизацію, планування, стратегічне прогнозування та міжнародні практики, сприяє підвищенню ефективності управління фінансами підприємства та забезпечує його стабільність і конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
2. МСБО 12: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 «Податки на прибуток». URL: https://mo.gov.ua/storage/files/IAS-12_ukr19-.pdf
3. ДПС України. Методичні рекомендації щодо складання декларації з податку на прибуток підприємств. URL: <https://tax.gov.ua>
- Податок на прибуток: проводки (нарахування, сплата). URL: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/zadolzhennosti/2627-oblik-podatku-na-pributok.html>
4. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
5. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.

УДК 657.221

Гавдида Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Navdyda Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THE ESSENCE OF TAX ACCOUNTING AND WAYS TO OPTIMIZE IT

Податковий облік як важливий інструмент фінансового регулювання відіграє ключову роль у взаєминах між державою та суб'єктами господарювання. Його значення особливо зростає в умовах фінансової нестабільності, реформування податкової системи та пошуку ефективних механізмів наповнення державного бюджету без надмірного тиску на бізнес. У сучасних умовах податковий облік набув як облікового, так і контролюючого значення, оскільки є основою для формування податкової звітності, розрахунку податкових зобов'язань та аналізу податкового навантаження.

Сутність податкового обліку полягає в системному зборі, узагальненні та зберіганні інформації про об'єкти оподаткування, доходи, витрати, активи й зобов'язання платника податків відповідно до вимог податкового законодавства. Він тісно пов'язаний із бухгалтерським обліком, однак має низку специфічних особливостей. Зокрема, ведення податкового обліку відбувається на підставі норм Податкового кодексу України, які не завжди відповідають принципам та правилам, закладеним у системі бухгалтерського обліку. Внаслідок цього часто виникає необхідність у веденні окремих реєстрів, облікових форм або вирахування показників, що призводить до дублювання інформації, збільшення витрат часу та ресурсів. Узагальнену схему організації податкового обліку наведено на рис. 1.

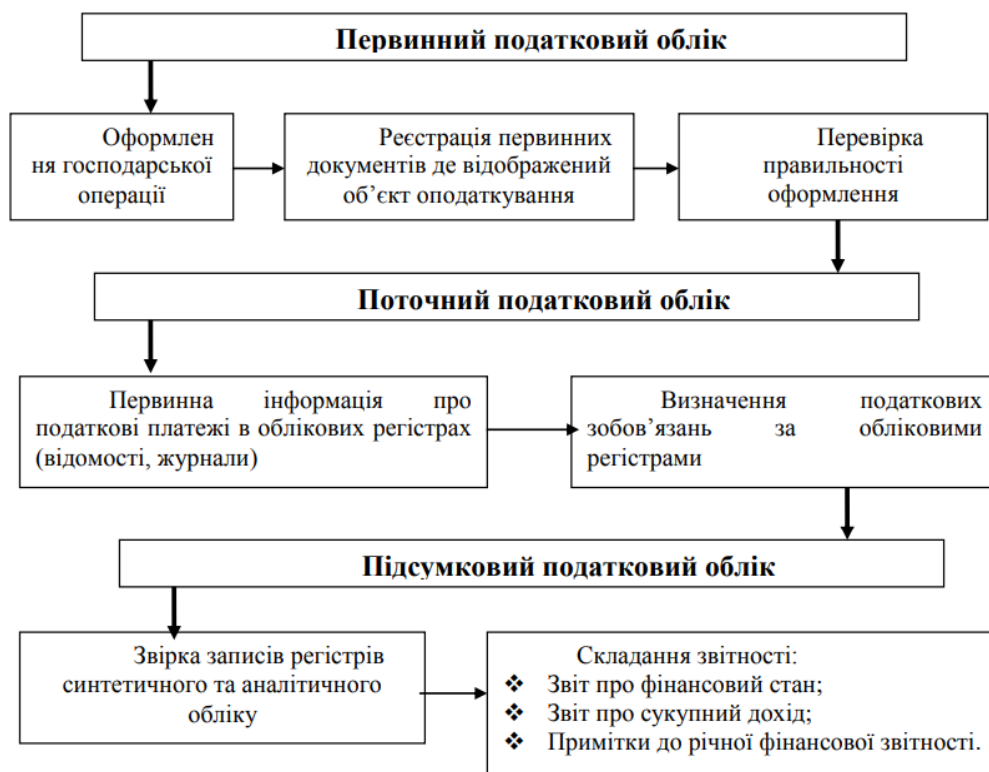

Рис. 1. Організація податкового обліку на підприємстві

Однією з основних проблем функціонування податкового обліку в Україні є складність, часта змінюваність та неоднозначність податкового законодавства. Зміни до Податкового кодексу, що вносяться кілька разів на рік, ускладнюють стабільне планування діяльності підприємств, призводять до помилок у податковій звітності та підвищення фінансових ризиків. Крім того, нечіткість деяких термінів і відсутність офіційного роз'яснення окремих норм створюють простір для суперечок між платниками податків і податковими органами. Важливим фактором, що негативно впливає на ефективність податкового обліку, є високий рівень податкового навантаження та складність адміністрування податків, зокрема для малого та середнього бізнесу.

Аналіз сучасного стану податкового обліку в Україні свідчить про те, що попри запровадження електронної звітності, автоматизацію процесів обліку та зростання рівня податкової грамотності, все ще залишаються значні бар'єри на шляху до його ефективної організації. Серед них: невідповідність облікових стандартів податковим вимогам, недостатній рівень прозорості податкових процедур, слабка інтеграція інформаційних систем, обмежений доступ до якісного консультування та обмеження в кадрових і технічних ресурсах платників податків. Також актуальною залишається проблема подвійного обліку — коли суб'єкти змушені вести як бухгалтерський, так і податковий облік окремо, що ускладнює облік загалом.

З метою підвищення ефективності податкового обліку в Україні доцільним є застосування комплексного підходу до його оптимізації. Насамперед, необхідно зменшити розрив між нормами бухгалтерського та податкового обліку, забезпечивши максимальну уніфікацію методів оцінки, класифікації та обліку господарських операцій. Це дозволить знизити витрати на ведення обліку, мінімізувати помилки та підвищити достовірність звітності. Одночасно слід вдосконалити систему електронної звітності, запровадити інтелектуальні електронні сервіси, що дозволяють автоматично формувати податкові розрахунки на основі наданих первинних документів.

Вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що в розвинених країнах активно впроваджуються сучасні технології в сферу податкового обліку, зокрема використання хмарних рішень, блокчейн-платформ, інтегрованих ERP-систем. Наприклад, в Естонії більшість податкових процесів автоматизовані, а податковий облік здійснюється фактично без паперових носіїв. У Швеції платники податків користуються електронними деклараціями, які автоматично формуються на основі даних із банківських систем, реєстрів і державних баз. В Японії застосовуються електронні форми аудиту та контролю, що значно знижує людський фактор та ризики зловживань.

Враховуючи вітчизняну специфіку, Україні доцільно запровадити адаптовані моделі цифровізації податкового обліку з урахуванням кращих міжнародних практик. Особливо важливо активізувати навчання підприємців основам податкового обліку та оптимізації податкових витрат, створити доступну інфраструктуру для обміну знаннями, а також забезпечити прозору та неупереджену роботу податкових органів. Крім того, доцільно сприяти податковій культурі шляхом популяризації чесного ведення бізнесу та роз'яснення переваг легального оподаткування.

Не менш важливою є оптимізація податкової звітності та контролю. Запровадження єдиної електронної системи збору та перевірки податкової інформації, інтегрованої з іншими державними базами даних, може суттєво знизити обсяг ручної роботи, підвищити точність даних та оперативність обробки інформації. Крім того, варто розвивати ризикоорієнтовані підходи до податкового аудиту, що дозволить зосередити ресурси на перевірці найризикованіших суб'єктів, водночас зменшивши адміністративний тиск на сумлінних платників.

У підсумку, можна стверджувати, що податковий облік в Україні потребує системного вдосконалення з урахуванням сучасних викликів, цифрових трендів та міжнародного досвіду. Його оптимізація є необхідною умовою не лише для покращення якості облікової інформації, але й для створення сприятливого інвестиційного клімату, розвитку підприємництва та забезпечення фінансової стабільності держави.

Список використаних джерел:

1. International Accounting Standards Board (IASB). IFRS Standards. URL: <https://www.ifrs.org>.
2. OECD. Tax Administration 2022: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. – OECD Publishing, 2022. – 200 p.
3. Deloitte. Global Tax Policy Update 2023. URL: <https://www2.deloitte.com>
4. Державна податкова служба України. Офіційний сайт. URL: tax.gov.ua
5. Королук Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
7. Співак С.М., Королук Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
8. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
9. Spivak S., Seniv B., Stetsko M., Horodetsky M., Ivanova A. Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System. 2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Ceske Budejovice, Czech Republic, 19-21 September 2024, pp. 434-438. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.

Hudz Yulia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)
ACCOUNTING FOR TAX DEBT, ITS REPAYMENT AND WRITE-OFF

Податковий борг є важливим елементом взаємовідносин між державою та суб'єктами господарювання в межах фіскальної політики. У загальному розумінні податковий борг — це сума грошових зобов'язань платника податків перед бюджетом, що не була сплачена у встановлені законодавством строки. Відповідно до Податкового кодексу України, податковий борг – сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений законодавством строк, та непогашеної пені, нарахованої у порядку, визначеному законодавством .

Науковці дають різні визначення поняття «податковий борг». О. Тимченко зазначає, що податковий борг – це грошове зобов'язання (з урахуванням фінансової санкції за її наявності), визначене платником податків самостійно або на основі застосування адміністративних чи судових процедур та вчасно невиконаного, а також пеня, що нарахована на розмір такого грошового зобов'язання. Дослідники А. Селіванов та О. Дзісяк розуміють під податковим боргом результат «суспільних відносин, що виникають у зв'язку із трансформацією капіталу приватного сектора в державний бюджет» .В. Бортняк трактує податковий борг як наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, що виявляють себе у вигляді податкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів. Отже, економічна сутність податкового боргу проявляється у таких основних аспектах: як фінансове зобов'язання підприємства, що підлягає обов'язковому виконанню; як наслідок тимчасових труднощів у господарській діяльності, пов'язаних із нестачею грошових коштів, змінами у податковому законодавстві, помилками в обліку або неналежним податковим плануванням; як індикатор фінансової дисципліни підприємства та рівня податкового навантаження. Соціально-економічний зміст податкового боргу можна розглядати як фіскальний наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, які проявляються у вигляді обов'язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів.

Причини виникнення податкового боргу можуть бути досить різноманітними і відображати складний економічний, фінансовий та юридичний контекст: економічні фактори (наприклад, значний спад виробництва або зростання цін на сировину та матеріали можуть вплинути на фінансову стабільність підприємств, ускладнюючи їх здатність до вчасного сплати податків); фінансові труднощі (відсутність обігових коштів, неплатоспроможність покупців або надмірна кредиторська заборгованість можуть призвести до тимчасових фінансових труднощів, які ускладнюють платежі до бюджету); юридичні проблеми (невиконання умов договорів або контрактів, а також донарахування податків після результатів податкових перевірок можуть стати причинами виникнення податкового боргу); непередбачувані обставини (наприклад, непередбачені природні чи технічні катастрофи, військові конфлікти або економічні кризи можуть вплинути на фінансове становище підприємств та ускладнити вчасні платежі).

В Україні ведення обліку податкового боргу покладається на контролюючі органи у сфері оподаткування. Податковий борг може виникати як перед державним, так і перед місцевими бюджетами, і це часто пов'язано з розподілом окремих податкових надходжень відповідно до Бюджетного кодексу України. Управління податковим боргом є важливою компонентою податкової політики та загальним виразом податкових відносин у державі. Під управлінням податковим боргом слід розуміти сукупність заходів, що приймаються державою в особі її уповноважених органів щодо забезпечення виконання податкових зобов'язань платниками податків та направлених на заохочення до своєчасної сплати коштів до бюджетів або державних цільових фондів у порядку та у строки, визначені законодавством.

Згідно з Податковим кодексом України, погашення податкового боргу – це зменшення абсолютного значення суми такого боргу, підтверджене відповідним документом. Процеси погашення та списання податкового боргу в Україні здійснюються на підставі чинного податкового, бюджетного та господарського законодавства. Основним нормативно-правовим актом, який регламентує ці питання, є Податковий кодекс України (ПКУ). Також застосовуються норми Бюджетного кодексу України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів Державної податкової служби. Погашення податкового боргу здійснюється відповідно до норм розділу IV ПКУ. У разі несплати податкового зобов'язання у встановлений строк, контролюючий орган формує узагальнену податкову вимогу та вживає заходів до стягнення. Після закінчення 60 календарних днів з моменту надіслання вимоги, якщо борг не погашено, податковий орган має право: стягнути борг у судовому або безсудовому порядку; накласти арешт на активи платника; ініціювати стягнення коштів з рахунків боржника; застосувати інші заходи, передбачені ст. 95 ПКУ.

У разі якщо підприємство перебуває у складному фінансовому становищі, законодавством передбачено можливість відстрочення або розстрочення податкового боргу. Такі рішення приймаються контролюючими органами на підставі письмової заяви платника (ст. 100 ПКУ). Відстрочення надається за умови наявності фінансово-економічного обґрунтування та підтвердження гарантій погашення зобов'язань у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Тимченко О. Податковий борг в Україні: причини, наслідки, менеджмент: монографія. Київ, 2009. 228 с.
3. Волощук Р.Є. Податковий борг: сутнісні характеристики та класифікаційні ознаки. Гроші, фінанси і кредит. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Вип. 2 (07), 2017. С. 243-249
4. Бортняк В. Проблемні питання трактування поняття податкового боргу. *Університетські наукові записки*. 2007. № 4(24). С. 310–313.
5. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.

УДК 657

Козаченко Дарія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОБЛІК ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Kozachenko Daria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

PERSONAL INCOME TAX ACCOUNTING

Одним із центральних прямих загальнодержавних податків в Україні є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який стягується з доходів, отриманих фізичними особами, як на території держави, так і за її межами. Цей податок виступає не тільки джерелом наповнення бюджету держави, а й регулює соціально-економічні процеси всередині держави, здійснюючи вплив на розміри та структуру доходів населення, активність платників на інвестиційному ринку, процеси накопичення капіталу, визначаючи обсяги попиту і сукупного споживання та інші фактори розвитку суспільства. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – це прямий податок, який стягується з різних видів доходів громадян, зокрема заробітної плати, доходів від підприємницької діяльності, дивідендів та інших виплат. В Україні базова ставка ПДФО становить 18%. Формула податку на доходи фізичних осіб виглядає так:

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП} - \text{ПСП}) * 18\%$$

де, ЗП-заробітна плата; ПСП-податкова соціальна пільга.

Правове регулювання порядку обліку податку з доходів фізичних осіб визначено насамперед Податковим кодексом України, який встановлює основні принципи його справляння. Законодавство регламентує коло платників, об'єкти оподаткування, ставки податку, порядок надання податкових соціальних пільг, а також визначає функції податкових агентів. Саме податкові агенти – здебільшого юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють нарахування і виплату доходів фізичним особам – несуть відповідальність за утримання ПДФО із таких доходів і перерахування його до бюджету. Система оподаткування доходів фізичних осіб повинна будуватися на таких принципах: принцип ефективності, який визначається регулюючою та стимулюючою функціями; принцип соціальної справедливості, який передбачає урівноваження всіх соціальних груп населення щодо оподаткування та прогресивну систему оподаткування; принципи обов'язковості та рівномірності, які забезпечують виконання фіскальної функції; принцип рівності, який передбачає однакові обов'язки і відповідальність перед бюджетом для всіх платників податку; принцип корисності, згідно з яким стягнені з населення через податкову систему кошти повинні повернутися до них у формі соціальних благ; принцип економічної обґрунтованості, який передбачає, що розміри податку повинні відповідати рівню економічного розвитку держави та її фінансовому стану; принцип недопущення подвійного оподаткування одного і того ж об'єкта оподаткування.

Організація бухгалтерського обліку податку з доходів фізичних осіб передбачає своєчасне й точне відображення операцій із нарахування, утримання та сплати податку. У системі бухгалтерського обліку ці процеси відображаються на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами», зокрема на субрахунках, призначених для обліку розрахунків із бюджетом за ПДФО. Облік ПДФО передбачає кілька основних етапів. По-перше, нарахування податку, яке полягає у визначенні суми доходу, що підлягає оподаткуванню, та розрахунку відповідних платежів. По-друге, утримання та сплата податку, що здійснюється податковими агентами, зокрема роботодавцями, які

зобов'язані утримувати ПДФО із заробітної плати працівників і перераховувати його до бюджету. Нарешті, ведення обліку та складання звітності, що включає ведення документації про нарахування та сплату податку, заповнення відповідних декларацій та їх подання до податкових органів. Головною перевагою ПДФО над іншими видами податків є соціальна справедливість, оскільки за допомогою прогресивних ставок і пільг в оподаткуванні можна зменшити податковий тягар для малозабезпечених верств населення і посилити для осіб з високими доходами. Проте з фіскальної позиції він є нестабільним джерелом формування доходів бюджету, оскільки циклічні коливання економіки істотно впливають на базу оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Попри досить чітке нормативне регулювання, на практиці облік ПДФО супроводжується низкою проблем. До найпоширеніших належать труднощі в застосуванні податкових пільг, складність обліку при нарахуванні різних видів доходів (зокрема, не грошових), а також часті зміни у податковому законодавстві, що створюють додаткове навантаження на бухгалтерські служби. Для підвищення ефективності обліку ПДФО доцільно впроваджувати сучасні інформаційні системи, автоматизовані засоби обліку та звітності, а також забезпечити стабільність і прозорість податкової політики. З метою вдосконалення обліку податку з доходів фізичних осіб доцільно впроваджувати автоматизовані системи обліку та звітності, інтегровані з електронним кабінетом платника податків. Такі рішення сприяють зниженню кількості помилок, скороченню трудових витрат і пришвидшенню обробки даних. Крім того, важливим аспектом залишається підвищення податкової культури серед платників податків, проведення навчання бухгалтерів та роз'яснювальної роботи з боку податкових органів. Враховуючи зміни, що відбувалися у податковому законодавстві протягом незалежності України, впевнено можна сказати, що цей прямий податок займає провідну роль в обліковій системі кожного суб'єкта господарювання.

Таким чином, облік податку з доходів фізичних осіб є комплексним процесом, що поєднує правове регулювання, організаційно-облікові процедури, податкову звітність і взаємодію з контролюючими органами. Від його ефективності залежить не лише наповнення бюджету, а й загальний стан фінансової дисципліни в країні. Удосконалення механізмів обліку ПДФО, підвищення прозорості та автоматизація облікових процесів мають стати пріоритетом у розвитку податкової політики України.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506> (дата звернення 06.05.2025)
2. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
3. Облік податку на доходи фізичних осіб: історичний аспект та сьогодення. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/186.pdf> (дата звернення 06.05.2025)
4. Облік і контроль оподаткування доходів фізичних осіб. URL : <https://surl.li/ybudrh> (дата звернення 06.05.2025)
5. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32610594.pdf> (дата звернення 06.05.2025)
6. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 06.05.2025)

УДК: 657

Пашкевич Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМЕНШЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Pashkevych Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

TAX PLANNING AS A TOOL FOR REDUCING THE TAX BURDEN

Сьогодні питання зменшення податкового навантаження є актуальним для більшості підприємств, незалежно від розміру чи сфери діяльності. У складних економічних умовах важливо шукати легальні шляхи оптимізації витрат, і саме податкове планування допомагає бізнесу в цьому. Під податковим плануванням розуміють процес законного зниження податкових зобов'язань шляхом правильного вибору системи оподаткування, використання пільг та раціонального розподілу доходів і витрат. Його основна мета - зменшення податкового навантаження без порушення чинного законодавства. В результаті, при таких самих або більших доходах суб'єкт господарювання буде сплачувати менші обов'язкові платежі державі. Основними напрямками з оптимізації оподаткування є: загальна організація бізнесу; вибір системи та умов оподаткування; облікова політика підприємства; оформлення окремих господарських операцій. Система оподаткування підприємств залежить від сфери діяльності, має безліч функцій і регулюється Податковим кодексом України, а Державна податкова інспекція та Пенсійний фонд України забезпечують контроль за правильністю обчислення і сплати податків, відповідальність за розрахунок і сплату податків несуть бухгалтер і керівник.

Розмір податкового навантаження в Україні можна побачити при аналізі основних податків, розмір яких безпосередньо впливають на функціонування суб'єктів господарювання, до них належать: податок на прибуток; ПДВ; платежі із заробітної плати (ЄСВ, ПДФО та ВЗ) [3].

На практиці податкове планування використовують як великі. Важливо відрізнити податкове планування від ухилення від сплати податків, адже мова йде саме про прозору і допустиму діяльність, яка базується на нормах права. Серед основних інструментів податкового планування можна назвати: вибір оптимальної організаційно-правової форми, правильне структурування операцій, застосування податкових пільг та міжнародних договорів, що дозволяють уникати подвійного оподаткування. Наприклад, бізнес, який працює на єдиному податку, часто платить значно менше податків, ніж компанії на загальній системі. У сфері ІТ дуже поширене співробітництво з ФОПами, що також дозволяє оптимізувати податкові платежі. Крім того, деякі підприємства використовують пільгові режими, інвестиційні стимули або розподіляють прибуток у такий спосіб, щоб зменшити оподаткування. В цьому процесі важлива роль належить податковим консультантам, які аналізують ситуацію, допомагають підібрати найвигіднішу модель та супроводжують бізнес у питаннях взаємодії з податковими органами.

Податкове планування — це не лише спосіб зменшення податків, а й важлива частина загального управління бізнесом. Воно дозволяє підприємствам бути більш стабільними, гнучкими та конкурентоспроможними. Головне — діяти в рамках закону, грамотно аналізуючи наявні можливості та використовуючи їх з максимальною ефективністю. Значення стратегічного податкового планування на мікроекономічному рівні підприємства важко переоцінити — при правильній реалізації ефективної схеми від такого планування часто залежить не лише швидкість досягнення точки

беззбитковості і рентабельність інвестицій, а й швидкість розвитку самого підприємства, розширення асортименту, освоєння нових напрямів діяльності тощо.

Поточне податкове планування дозволяє вивільнити кошти для бізнесу шляхом зниження фіскальних нарахувань у законний спосіб за допомогою регулювання обсягу виручки та прибутку. По суті, виручку становлять усі кошти, отримані в якості оплати за товар чи надану послугу. Від її обсягу залежать найбільш значні за обсягом податки – ПДВ, акцизи тощо. Українським законодавством передбачено повернення податку на додану вартість при експорті продукції за кордон. Таким чином, збільшення експорту на фоні стабільних або зменшених продажів всередині країни дозволить суттєво зберегти і заощадити активи. Прибуток підприємства – теж серйозна база для оподаткування. Оскільки, що меншим є прибуток, то, відповідно, меншими будуть фіскальні відрахування за поточний період. Зниження прибутку досягається шляхом збільшення витрат на виробництво товару, і якщо на цих витратах зароблять друзі для вас компанії, то це теж результат вірного податкового планування. Ось чому легальне податкове планування є здоровою альтернативою тіньовій економіці: зокрема і зростання офіційно оформлених спеціалістів дасть змогу зменшити витрати на податки з прибутку компанії. Зазвичай, прибуток буде тим більшим, що більш зростатиме обсяг виручки. А вона, у свою чергу, напряму впливає на нарахування податку на додану вартість [4].

Тому лише при правильному підході податкове планування здатне дійсно легально заощаджувати активи бізнесу та давати змогу для його розширення і поглиблення. Одним з найбільш ефективних елементів, що поєднують в собі стратегічне та поточне податкове планування, є структуризація компанії з метою мінімізації фіскального тиску на неї. Так, часто середній і навіть великий бізнес законно розділяють на кілька підприємств малого бізнесу, які діють за спрощеною системою оподаткування, а також використовують в структурах для податкового планування платників єдиного податку фізичних осіб-підприємців. Це частково можна передбачити і застосувати на етапі стратегічного планування, і на початковому етапі діяльності компанії, але нерідко це є продуктом вже поточних планів управлінського штату компанії.

Список використаних джерел:

1. Грудзевич Ю. І., Скорук О. В. Обліково-аналітичне забезпечення консалтингу у сфері розстрочення сплати податкових зобов'язань. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*, 2021. № 65. С. 111–115.
2. Хомин П., Співак С., Королюк Т. Податкова політика на тлі облікової проблематики. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3 (82). С.47-51.
3. Співак С. М., Королюк Т.М. Формування стратегії оптимізації податкового навантаження суб'єктів малого підприємництва: колективна монографія. Т. :ФОП Паляниця В.А, 2024. С. 73–81.
4. Західна консалтингова група. Податкове планування – збереження активів для бізнесу. URL: <https://zkg.ua/podatkoe-planuvannya-zberezhennya-aktyviv-dlya-biznesu/>
5. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Співак С., Королюк Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.

Збірник тез доповідей

**V Міжнародної науковопрактичної
конференції**

ISBN 978-617-7875-96-2

Підписано до друку 20.05.2025. Формат 60×90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умовно-друк. арк. 11. Наклад – 100 прим.
Замовлення № 1-20052025

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.
тел. (0352) 528-777.

